פני משה על תלמוד ירושלמי עבודה זרה

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי עבודה זרה

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 11
הלכה ג 14
הלכה ד 16
הלכה ה 19
הלכה ו 21
הלכה ז 25
הלכה ח 26
הלכה ט 26
הלכה י 29
פרק ב 29
הלכה א 29
הלכה ב 35
הלכה ג 40
הלכה ד 45
הלכה ה 48
הלכה ו 48
הלכה ז 50
הלכה ח 53
הלכה ט 58
פרק ג 63
הלכה א 63
הלכה ב 66
הלכה ג 67
הלכה ד 69
הלכה ה 70
הלכה ו 75
הלכה ז 80
הלכה ח 81
הלכה ט 82
הלכה י 83
הלכה יא 83
הלכה יב 85
הלכה יג 86
הלכה יד 86
פרק ד 87
הלכה א 87
הלכה ב 91
הלכה ג 91
הלכה ד 92
הלכה ה 96
הלכה ו 97
הלכה ז 98
הלכה ח 98
הלכה ט 101
הלכה י 103
הלכה יא 104
הלכה יב 106
פרק ה 108
הלכה א 108
הלכה ב 111
הלכה ג 111
הלכה ד 113
הלכה ה 116
הלכה ו 117
הלכה ז 118
הלכה ח 118
הלכה ט 120
הלכה י 120
הלכה יא 122
הלכה יב 126

הלכה יג 128
הלכה יד 128
הלכה טו 130

פרק א

הלכה א

מתני' **לפני אידיהן של נכרים**. שם כינוי הוא לחגיהם ולמועדיהם:
אסורין מלשאת ומלתת עמהן. למכור ולקנות משום דאזלי ומודו לעכו"ם ביום אידם:
מלהשאילן. בהמה וכלים מידי דהדרי בעינא:
מלהלוותם. מעות דלא הדרי בעינא דמלוה להוצאה ניתנה:
מלפורעם. דכשהן נפרעין אזלי ומודו לע"ז ביום אידם וכן כשפורעין:
מפני שהוא מיצר לו. על מעותיו שאינם חוזרים לו ולא אזיל ומודה:
שמח הוא לאחר זמן. למחר ביום אידו אזיל ומודה והלכה כחכמים. ודוקא במלוה בשטר אסור הוא להפרע מהן אבל במלוה על פה שרי מפני שהוא כמציל מידם:
ר' ישמעאל וכו'. טעמא מפרש בגמרא:
לאחר אידיהן מותר. וכן הלכה. ורבנן בתראי לטפויי קאתו דאפי' בדיעבד אסור ואין הלכה בזה כוותייהו אלא כת"ק. ובגולה שאין אנו יכולין לעמוד על עצמינו מלישא וליתן עמהן שעיקר פרנסתינו מהם ועוד משום יראה אינו אסור אלא יום אידם בלבד והאידנא נהוג עלמא היתר אפי' ביום אידם משום דקים להו לרבנן בגווייהו דלא אזלי ומודו דכל הני דאיתסר בזו המסכת מיירי בעובדי עכו"ם וע"ז ממש. וכדאמרינן בפ"ק דחולין דעכו"ם שבחוצה לארץ לאו עובדי עכו"ם הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם:
גמ' **שמע כולהון מהכא**. לכל דאמרינן שלשה ימים לפניהן שמע להן להביא סמך מן המקרא הזה שהנביא הוכיחם ואמר באו בית אל ופשעו וגו' והביאו לבקר זבחיכם לשלשת ימי' מעשרותיכם אלמא דמדרך עובדי ע"ז להקדים בשלשת ימים לפניהם:
אין כיני. אם כן הוא דיש סמך לזה מן המקרא אפי' בגולה יהי' הדין כן אלמא פליג נחום המדי בתוספתא ריש פ' א' וקאמר דבגולה יום אחד בלבד לפני אידיהן הוא דאסור:
מאי כדון. הש"ס הוא דקאמר ומ"ט דנחום המדי:
תמן. היינו טעמא דבדקו התם בגולה ומצאו שהן עושין צרכיהן לע"ז ליום אחד ולפיכך לא אסרו אלא יום אחד לפניהן:
מה מקיים רבי יוסי. האי קרא והביאו וגו' דמשמע דר' יוסי לית ליה כלל להסמך מהמקרא בזה:
במלכות ירבעם הכתוב מדבר. והנביא מגיד בתוכחתו בהפיתוי הדברים שהי' מפתה את ישראל ואמר להו ראו ע"ז וותרני' היא שהיא מתרת לכם מה שאסרה התורה כדמסיים לקמיה שהיא עושה טובה וכו' והתורה אמרה וכו':

וקטר מחמץ תודה. אע"פ שיש עדיין מחמץ קטר התודה:
וקראו נדבות השמיעו. אינו מקפיד עליכם מתי תביאו רק קראו נדבות והשמיעו אותן ולכשתרצו תביאו:
לא בא הכתוב. דמייתי לקמיה אלא להזכיר גנותן של ישראל ואיידי דאיירי בירבעם דריש לה לקראי דהושע דמספר בגנותן ביום אשר הקימו אותו למלך עליהם:
אפתי רמשא הוא. עתותי ערב הוא ואני כשיכור ולא שיכור וכן רוב העולם שתו שיכור המתינו עד הבקר והיה מתכוין שיסכימו לזה בנפש חפיצה ושלא יאמרו אנוסים מחמת שיכרות היינו:
כל הלילה ישן אופיהם. בתמיה וכי סבורי' אתם ישן אופיהם והוא היצה"ר המחממם לע"ז בודאי כל הלילה לא היה ישן אופיהם לחשוב מחשבות רשע עד בוקר הוא בוער וגו' לגמור הדבר:
כדון. עכשיו יודע אני שבלב שלם אתם חפצים להדבר אבל מתירא אני מדין הסנהדרין שלכם:
ואכלו את שפטיהם. שכילו אותם מן העולם:
רבי לוי. וכן דרש ר' לוי שהרגום ומקרא דהחלו שרים הוא דדריש מלשון חלל היך מה דאת אמר כי ימצא חלל:
ור' לא. דריש לה מלשון חולין יום מלכנו נעשו השרים חולין שהורידן מגדולתן ולא הרגום:
מי גרם להן. לשמוע לעצת ירבעם:
חמת מיין. גרם להן:
שהיו להוטים וכו'. שעשה להן ירבעם משתה והושיב איש כשר בין שני לצנין ורשעים כדמסיים ואזיל:
והינון אמרין ליה חשי. שתוק אחרי אשר הדברים כן תדע שגם המלך רוצה לעשות כן ורוצה להוסיף ולעשות שני עגלי ע"ז כדכתיב וישם וגו':
היא החליטתו. החליטה דעתו לעשות כך. א"נ טמאתו ומלשון מצורע הוא:
במוצאי שמטה. והוא זמן הקהל הה"ד מקץ שבע שנים במועד וגו' ולפיכך נתן בלבו לזה ואמר אם נעלה לרגל ועומד אני לקרות במשנה התורה יאמרו מלכא דאתרא הוא קודם ואם אקרא שני לו זה הוא גנאי לי ואם לא אקרא כלל ביזיון הוא לי. גנאי נקרא מה שמתגנה אדם על פי מעשיו ודבריו ובזיון מה שמתבזה מאליו בפני הבריות ואינם חוששין לכבודו:

ואין מרפינון אזלון סלקון. ואם אני מניח את העם לעלות לבדם לירושלים בודאי יעזבוני וילכו אצל רחבעם אדוניהם:

והרגוך. לרמז להמלך אשר יקום אחריו שיסתכל בזה כי עיקר עצת הרשע הזה שלא ימרדו בו ויהרגוהו:

אמר ר' חונה. היינו דכתיב חובר חברים מחוכם ורישיה דקרא אשר לא ישמע לקול מלחשים כלומר שאינו צריך לשמוע מקול הלוחש באזניו אלא שזה מרמז בדבר וחובר ומחכים את חבירו וכל מי שהיה חוברו ובא אחריו למלוך היה חוברו לזה ומבין ברמיזת המלה והרגוך ונעשה לו חבירו ללכת בחטאתו אשר החטיא את ישראל:

ושחטה שטים העמיקו. ושחטה מלשון חץ שחט לשונם ושהעמיק ברשע למען הסטות אותם מן הדרך ואמר כל דמפרסם כוונת המלה אנא קטיל ליה והמון העם היו סבורים כי הכוונה על הע"ז שמי אשר לא יעבוד אותה והרגוך:

אף שבתות וכו'. ודריש ליה מן הכתיב מלבד:

כמה דאת אמר מלבד שבתות ה'. והכוונה לבלבל את העם בחשבון הימים ויהיו נבוכים גם במספר ימי החדש מחמת זה למען לא ישימו אל לבם לעלות לרגל בזמנו:

תני. בברייתא:

עבר ונשא ונתן עמו מותר. ליהנות לו באותן מעות דלא אסרו חכמים אלא לכתחילה:

ואפילו ביום אידו. מותר בדיעבד:

ותני כן. תניא נמי הכי דהקילו בדיעבד כמו שהקילו בעכו"ם המכירו אפי' לכתחילה:

מפני שהוא כמחליף להן. דלא מיחזו מה דנושא ונותן עמו אלא כמו טובה וחנופה מפני שהוא מכירו ועוד אם לא ישא ויתן עם עכו"ם המכירו יעזוב אותו וילך לישא וליתן עם אחר והוה כמחניף לו שישא ויתן עמו תמיד:

כמחניף להן. שמצאן שמחין ולא משום יום אידן הוא שמח:

חד דוקינר. קסדור אחד כיבד לר' יודן נשיאה ביום אידו תיבה אחת מלאה דינרין וקיבל ממנו אחד ושלח לו השאר בחזרה:

שאל לר"ל. בשביל דינר אחד שקיבל ממנו והורה לו שיוליך הנאה לים המלח:

ופריך הרי במכירו הוה עובדא עוד הרי לשעבר דבדיעבד שכבר קבל הוה ואמאי אמר לו ר"ל יוליך הנאה לים המלח:

א"ר אבהו. תדע דגם בדידי הוה עובדא ששאל אותי ר"ג ברבי מהו לילך ליריד של עכו"ם לשאת ולתת עמהן ואסרתי לו ואע"ג דהתני בתוספתא פ"א הולכין ליריד של עכו"ם ולוקחין מהם עבדים ושפחות מפני שהוא כמציל מידם ור"ל אמר לא סוף דבר וכו':

מאי כדון. והשתא מאי טעמא דר"ל דאסר לרב יודן נשיאה את הדינר:

ר"ג אדם קטן היה. כלומר ניחא הא דר' אבהו דר"ג קטן היה באותה שעה וביקש רב אבהו לגודרו שלא ירגיל עצמו לשאת ולתת ביום אידם אבל ר' יודן נשיאה אדם גדול היה ומ"ט דר"ל:

וביקש. אע"פ כן ביקש גם ר"ל לגדור הדבר שלא יראו אחרים וירגילו עצמן בכך ויבאו להתיר אפי' לכתחיל' ובעכו"ם שאינו מכירו:

ניחא מלהשאיל. דאסרו חכמים דמהני ליה ואזיל ומודה:

מלשאול מהן. מאי טעמא:

מפני שהוא כמשיאו שם. שהוא גומל חסד והאי בר ישראל צריך ליה ואזיל ומודה:

מליפרע מהן. מאי טעמא דת"ק דאסר:

שלא יאמר ע"ז שלו סייעה. אותו לפרוע חובו ואזיל ומודה:

ותני כן. תניא נמי הכי וכדמפרש לה בברייתא דמלוה אובדת היינו אפי' אם היא בעדים אלא שבע"פ היא מותר מפני שהוא כמציל מידו:

אין מלוה אובדת. אם היא בשטר ואסור וקאמר הש"ס דלפעמים אפי' היא בשטר אובדת היא שלא בכל שעה אדם זוכה לפרוע חובו:

מאי כדון. והשתא במאי איירי במתני' דלמאי קרינן מלוה שאינה אובדת ואסור:

מלוה אובדת שלא במשכון. ובין בע"פ ובין בשטר מותר:

אין מלוה אובדת. אם היא במשכון ואסור:

אשכח תני על קדמיותא. אשכח ברייתא דתני לה כמו דתנינן בקדמייתא דמלוה שאינה אובדת בשטר היא ואסור:

תמן תנינן. בפ"ק דמ"ק ועושה אשה תכשיטיה במועד ר' יהודה אומר אשה לא תסוד. לא תתן סיד על פניה במועד דאע"פ כשנוטלתו מאדימה ומצהיל פניה כיון דהנאה שבאה לאחר זמן הויא ובמועד ניוול הוא לה אסור:

ר' חנינא ור' מנא. פליגי במה נחלקו ר' יהודה וחכמים:

בסיד שהוא מתירתו במועד נחלקו. שהיא נוטלתו מעל פניה לאחר יום או יומים ובתוך המועד בהא הוא דשרי ת"ק מכיון דאיכא הנאה במועד גופיה ורב יהודה אוסר דלפי שעה היא מצטערת במועד כל זמן שהוא על פניה:

אבל בסיד שמתירתו לאחר המועד אסור. לדברי הכל כיון דבמועד אין לה הנאה כ"א ניוול:

ואחרינא אמר דל"פ אלא במתירתו עד לאחר המועד ובהא הוא דר' יהודה אוסר ולת"ק אפי' בכה"ג שרי מפני ששמחה לאחר זמן:

מותר. אפי' לר' יהודה:

ולא ידעין. אנו מאן מינייהו דר' חנינא ור' מנא אמר דא ומאן אמר דא:
מן מה דאמר ר' חנינא וכו' ר' יהודה כדעתיה. דלשיטתיה אזיל כמה דקרי ליה התם ניבול שעה ניבול וכן הוא אמר הכא דצרת שעה צרה היא ואע"פ ששמח לאחר זמן מותר להפרע ממנו מפני שהוא מיצר לו עכשיו:
הווי דהוא אמר וכו'. ש"מ דרב חנינא הוא דמוקי פלוגתייהו דפליגי בסיד שהיא מתירתו בתוך המועד ואסר ר' יהודה משום דס"ל ניבול שעה הוי ניבול בשעה שמניחתו על פניה במועד:
אומנין ישראל. תוספתא בפ"ק דמכלתין ובספרי הדפוס נשתבשה הגי' שם והגי' נכונה כדמייתי האי ש"ס בפ"ק דשבת ושם היא שנויה והסוגיא דהכא:
בתוך ביתו. של ישראל אסור ובתוך בתיהן מותר:
א"ר שמעון בן אלעזר במה דברים אמורים בקבולת אבל בשכיר יום אסור. והכי הוא בתוספתא ובפ"ק דשבת. דלא התירו בתוך בתיהן אלא א"כ קיבל המלאכה בקיבולת לשלם לו בעד כל המלאכה כך וכך וכיוצא בו שאינו ניכר לפי שמובלע שכר יום אידם בהן אבל בשכר יום אסור שניכר שכר יום אידם שנותן לו:
בד"א בתלוש מן הקרקע. הא דהתירו בקבולת בבית הנכרי בתלוש מן הקרקע דוקא:
אבל במחובר לקרקע. כגון שעושה לצורך מחובר לקרקע שמסתת אבנים לשקען בבנין אסור אפי' בביתו של נכרי:
בין כך ובין כך. כדמפרש ואזיל:
בין בתלוש בין במחובר בין בשכירות בין בקיבולת. דכיון דבעיר אחרת הוא ואינן יודעין שהמלאכה של ישראל הוא מותר אפי' בשכירות ובמחובר:
רבי לא. פליג ומפרש דהאי בין כך ובין כך לא קאי אסיפא במה דברים אמורים בתלוש וכו' ובעיר אחרת מותר בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת אבל בשכירות אפי' בעיר אחרת אסור:
טעמא דר' ישמעאל. במתני' דאסר אף לאחריהן:
משום בריה דמועדא. בריה לשון סעודה כמו הביאי הבריה ולא ברה אתם לחם. וכלומר שלאחר החג שלהם ג"כ עושין שמחה ומתענגין בסעודת המועד שלהן שנשאר והלכך אסור ר' ישמעאל אף לאחריהן דהם שייכים להחג וכיום איד הן:
כיון שהוא יודע שאסור לך לישא וליתן עמו. אפי' לאחריהן הוא ממעט בשמחת אידו לפי שהוא דואג שלא יבא לו איזה ריוח מיד אחר יום אידו וממעט בשמחתו להשאיר לו אחרי כן עד שירויח במשא ומתן:

מה מפקה מביניהון. מאי ביניהו דחברייא ובין טעמא דר' בא כדי שימעט בשמחת אידו:

למכור לו דברים שאינן מתקיימין. ליום אידו ולמכור לו קודם יום אידו איכא ביניהו:

על דעת חבריי אסור. דכמו דחיישינן ביום שלאחר אידו מטעמא דמכל מקום מתענג הוא בבריה דמועדא ושמח אף ביום שלאחריו ה"נ בדברים שאין מתקיימין אסור מהאי חששא שיכול הוא לתקנם לסעודה ולהכין לו מיום אל יום ויהא שמח בזה ביום אידו:

על דעת רב בא. דס"ל דלא חיישינן להכי ומטעמא אחרינא הוא דאסר רבי ישמעאל לאחריהן א"כ בדברים שאינן מתקיימן ליכא למיחש שיהא שמח בהן ביום אידו ומותר למכרן לו. א"נ למכור לו דברים שאינן מתקיימין לאחריהן לרב ישמעאל איכא ביניהו דלדעת חברייא אסור דאע"פ שאינו שמח באלו דברים שאינן מתקיימין מ"מ שמח הוא מבריה דמועדא וכיון דיום שלאחריו כיום אידו דמי אסור למכור לו אפי' דברים שאינן מתקיימין אבל לר' בא דס"ל מטעמא כדי שימעט בשמחת אידו לפי שאסור לישא וליתן עמו גם לאחריהן מותר למכור לו דברים שאינן מתקיימין דבשביל שנתיר למכור לו דברים אלו לא יהא מרבה בשמחת אידו שאינו חושש להן לפי שאין הריוח מצוי בהן ועכ"פ ימעט בשמחת אידו לפי שיודע שאסור לישא וליתן עמו בדברים שהריוח מצוי בהן:

קרייא מסייע למה דאמרי חברייא. דיום שלאחר המועד כמועד הוא ורגילין לשמוח בו ולהתענג בבריה דמועדא:

וביום עשרים וארבעה לחדש וגו'. בנחמיה כתיב ויקרא בספר תורת אלהים וגו' ויעשו חג שבעת ימים וביום השמיני עצרת כמשפט וביום עשרים וארבעה לחדש הזה נאספו וגו':

ולמה לא אמר בעשרים ושלשה. ולמה לא נאספו ביום כ"ג והלא לאחר החג הוא אלא משום בריה דמועדא מפני שרגילין לשמוח גם ביום שלאחר החג ולנוח בו אלמא יום שלאחריו כמו דשייך לחג דמי:

אין נימר. וכי תימא דיום כ"ג שבתא הוה ולא היו יכולין לבא:

לית יכול. אי אתה יכול לומר כן דיום כ"ג בתשרי יהיה בשבא לפי שאת מחשב דאם כ"ג בשבת אתה מוצא שהיה יום הכיפורים בחד בשבתא ואנן לא עבדינן תרי שבי בהדדי ואם ב"ד רואין שיבא יה"כ באחד בשבת מעברין לאלול כדי שידחה יה"כ לשני בשבת אלא ודאי לאו בשבת היה ומשום בריה דמועדא לא נאספו לבא:

ומה בה. ופריך הש"ס דאי משום הא לא אריא דמה בכך שיהא חל יה"כ להיות בא' בשבת:

ולית רב חוניה מיקל. וכי לא היה ר' חוניה מגנה למי שרוצה בשביל זה להעביר י"ה ממקומו ולדחותו ליום שלאחריו דס"ל דאע"ג דאיקלעו תרי שבי בהדדי אין מעברין לאלול ואכתי נוכל לומר דיום כ"ג בשבת הי':

אנא חשביתה. חשבתי לפי חשבון קביעות השנים ולא היה באותו הזמן בימי עזרא כ"ג בתשרי בשבת אלא טעמא משום בריה דמועדא:

הלכה ב

מתני' **קלנדס**. שמונה ימים אחר התקופה:

וסטרנלייא. ח' ימים קודם התקופה. והכא בגמרא קאמר איפכא. לפי שראה אדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי חוזר העולם לתהו ובהו עמד וישב ח' ימים בתענית כיון שנפלה התקופה וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא עמד ועשה ח' ימים טובים לשנה אחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים הוא קבעם לשמים והם קבעים לע"ז:

וקרטסים. יום תפיסת מלכות בו וקבעום יום איד:

ויום גינוסיא. יום שמעמידין בו מלך:

ויום הלידה. יום שנולד בו המלך:

שיש בה שריפה. ששורפין עליו כל כלי תשמישו כדרך ששורפין על המלכים:

יש בה ע"ז. כלומר חשיבא לה ואותו היום יש להם איד לע"ז וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הנך דחשבינן עד השתא חשיבא להו ואסורין ג' ימים לפניהן:

גמ' **רב אמר עידיהן**. מלשון ועידיהן המה שהע"ז שלהן מעיד עליהן לחובה:

ושמואל אמר אידיהן. לשון שבר כדכתיב כי קרוב יום אידם:

מאברין. כיצד מאברים את הערים שמוסיפין לה אבר:

מעברין. מלשון עיבור כאשה עוברה:

יאותו. אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו מלשון אך בזאת נאות לכם ומלשון רצון ונחת הוא:

מ"ד יעותו. כדכתיב לדעת לעות את יעף דבר ומלשון עת הוא ודבר בעתו מה טוב:

ואומר אך חשך ישופני. זה המזמור שאמר אדם הראשון שהיה מפחד בחשך יבא הנחש וישופו:

כיון דחמא איממא אריך. כשראה אח"כ שחוזר ומתארך היום:

אמר קלנדס קלון דיאו. קלון הוא לשון חירות. דיאו מהשם ובפרקין התם בעינא דתתעביד טבריא קלניא כלומר זה החירות והחסד מהשם יתברך וקבע הימים לי"ט.

ובערוך פי' קלון הוא טוב בלשון יון ודיאס הוא יום בלשון רומי. וי"ל דשניהם אמר קלנדס על שמחת היום וקלן דיאו לשבח השם:

ברם כמ"ד בניסן נברא העולם. כבר ידע היה שמנהגו של עולם כך הוא שהיו לילות קצרות וימים ארוכים וחוזר ומתקצרים הימים והלילות מאריכות:

מאן סבר בראש השנה נברא העולם רב. כלומר רב לטעמיה דאמר אדם הראשון התקינו לי"ט באלו הימים והוא סבר כמ"ד בתשרי נברא העולם כדתנא בסדר הברכות דתקיעתא דבי רב שהתקין הפיוט בזכרונות זה היום תחלת מעשיך:

ר' יוחנן לא אמר כן. שאדם הראשון התקין לקלנדס אלא הוא זכר למה שאירע להם במי המלחמה:

עד מתי אנו הורגין בפולמוס. בחיל אנשי מלחמה ולאבד חיל כל כך:

פול על חרבך. תפול על חרבך ותהרוג עצמך וישמע לה זה סי' כי לאומה זו הגדולה והשלטנות ותתפוס המלכות תחלה:

דמצרים. בחיל של מצרים לא היה השר צבא רוצה לשמוע להן לעשות כן:

דרומי. השר צבא של רומי היה אדם זקן ושמו יינובירוס והבטיחו לו לעשות לבניו דוכסין ואיפרכים ושלטונים ושמע להם ונפל על חרבו והרג את עצמו והיו מצווחין קלנדס יינובריס לשון שמחה וחירות שנעשה ביתו בני חורין ושרים ועל ידו גם הם תפסו המלכות והחירות ולזכר הזה עושין קלנדס קודם התחלת החדש יינובריס שנקרא על שמו:

מן יומא דבתריה. היו עושין סי' לאבילות ומתאבלין עליו והיו קורין לאותו היום מילני אימיריא ולשון ארמי הוא מילני לשון עצה לו עצה ותבונה תרגומו לי' מילכא וביונתא אימירא מלשון אימתני ותקיף כלומר עצת פחד ואימה היתה זה:

מאן דזרע טלופחין. כך היו אומרים מי שזורע עדשים ביום האבל הזה לא יצליחו:

קלנדס אסורה לכל. אסור לשאת ולתת עם כל עע"ז ולטעמיה אזיל דאדם הראשון התקינו והוא עשה לשם שמים אלא שהאומות אחריו קבעום לעכו"ם:

אלא לפלחין בה. לאותה אומה שהתקינה וכן עובדין ע"ז בה:

חברייא בעי. מי אמרינן נשי דפלחין כפלחין הנשים של אותם העובדים אי הוו כפלחין עצמם ואסור לשאת ולתת גם עמהן אי לא:

והדא טקסים. שם מקום אחד שהיו קורין אותו כך בקיסרין ומלשון תכשיט הוא אי הוי כע"ז:

מכיון דסוגייא שמריין. וקאמר הש"ס מכיון שיש בקיסרין הרבה מהשמרונים ומסתמא כפלחין אותה לשם ע"ז כדאמרינן בריש שחיטת חולין גבי כותים דמות יונה מצאו להן בראש הר גריזים והיו עובדין אותה והם היו מערי שמרון:

הדא טקסים דדוקים. של שם העיר דוקים:

צריכה. מיבעיא לן אם עובדין אותה או לא:

דיזבון ליה עזיל קטן. שיקנה לו מטוה קטן. ויביאו את המטוה תרגמו עזל:

מן סטרנלייה דביישן. ביום האיד סטרנלייה בעיר ביישן:

אתא. ר' ביבי לשאול גבי ר' יוסי אם מותר בדיעבד:

סבר דמורה ליה וכו'. והיה סבור שיורה לו להיתר והורה לו לאיסור ונראה דאיפכא גרסינן סבר דמורה לי' כהדא דר' יוחנן דשרי דר' יוחנן אמר לעיל בהלכה א' אם עבר ונשא ונתן מותר ואפי' ביום אידו והורה לי' כהדא דר"ל אסור דר"ל החמיר אפי' בדיעבד לעיל גבי עובדא דרב יודן נשיאה. ור' יהושע בן לוי דגריס בספרים טעות הוא:

פרוקטו. כך היו קורין אותו היום והוא ראש של ימי התקופה:

שלשה זמנים. של יום אידם היו בבל וכו' כדמפרש השמות של אלו השלשה באלו שלשה המדינות:

סטרניילה. הוא לשון שנאה טמונה ונוטריקון הוא שונא נוקם ונוטר היך מה דאת אמר וכו':

ברומי צווחין לי'. קורין ליעקב סנטורייה דעשו:

ולא כבר תניתה. קלנדס ור' יוחנן אמר לעיל דקלנדס הוא זכרון לתפיסת המלכות:

פעם שניה. שלקחו מהם המלכו' וחזרו וגברו בשניה:

והעלה שלעטוט. העלה שירטון סביבו ונעשה מקום יער גדול ושם בנו כרך גדול שברומי אח"כ:

ומלך אין באדום וגו'. כתיב דמעיקרא לא היה להם מלך עד אותו היום שנסתלק אליהו ולא היה מגין על ישראל:

יום גינוסיא של מלכים. הוא יום הלידה כדכתיב ויהי ביום השלישי וגו' ומאי הדר דקתני יום הלידה וכו' עד כאן לציבור יום גונוסיא הוא שעושים ביום הלידה של מלך יום איד לכל המון העם ויום הליד' דהדר תני הוא שעושין אותו יום איד ליחיד כל א' בביתו ביום הלידה שלו וכיום תגלחת זקנו דלקמיה הוי:

וכתיב בשלום וגו'. אלמא דהיו נוהגין כן בשריפה ואמאי קתני דיש בה ע"ז:

כיני מתניתא וכו'. כלומר דמפרש דמאי שריפה דקאמר דהוי ע"ז זהו עישון ושריפה ששורפין עליו כל כליו שלא ישתמש בהן אחר ומקטירין קטורת לע"ז והיינו עישון ושריפה:

הלכה ג

מתני' **יום תגלחת זקנו**. שאינו זמן קבוע לרבים אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד:
ובלוריתו. שמניח בלורי' מלאחריו כל השנה ואינה מגלחה אלא משנה לשנה ויום שמגלחה עושה יום איד:
יום שעלה בו מן הים. ומקריב זבחים לע"ז על שניצל בכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו דלא חשיבי כולו האי:
ואותו האיש. לאפוקי עם משעבדיו מותר:
גמ' **מה**. כלומר דבעי הש"ס אותו היום דקתני מהו אם אותו היום שגילח בלבד הוא דאסור או אותו היום בכל שנה ושנה אסור לישא וליתן עם אותו האיש:
והתני תגלחתו ותגלחת בנו. והאי ברייתא ליכא לפרש דבכל שנה ושנה ביום תגלחתו קאמר דא"כ הוה ליה למיתני יום תגלחת ויום תגלחת בנו דהוה משמע ביום תגלחת שלו שהוא עושה בכל שנה וכן ביום תגלחת בנו ועוד דאם בכל שנה עושה לו יום איד ביום שגילח מסתמא היה מגלח גם תגלחת בנו באותו יום איד הקבוע לו וא"כ תגלחת בנו היינו תגלחתו אלא ש"מ דלא הוי יום איד כ"א ביום שגילח בלבד:
תיפתר שגילחו שניהן כאחת. ביום אחד ומש"ה נמי לא קתני יום בכל חד וחד ולעולם איכא למימר בכל שנה ושנה אסור בו ביום:
והתני משתהו וכו'. וש"מ באותו יום דוקא וכדלעיל:
תיפתר שגלחו שניהן כאחת שנשאו נשים. כלומר כמו דמפרשינן בברייתא קמייתא שגלחו שניהן ביום אחד ה"נ שנשאו נשים הוא ובנו ביום אחד וקבעו להם יום איד ליום זה מחמת שהיתה להם שמחה כפולה ולעולם בכל שנה ושנה אסור:
והתני לידתו ולידת בנו. וכי אית לך למימר שנולדו שניהן כאחת והשתא בהני ברייתות נמי לאו שגלחו או שנשאו נשים ביום א' מיירי וא"כ ש"מ דאינו אסור אלא אותו היום בלבד מדלא קתני יום בכל אחד ואחד:
תיפתר. הא נמי ל"ק דנוכל לומר דיום איד שקבעו הי' ביום אחד וכגון שלא הספיק לעשותו יום איד לו עד שנולד לו הבן ועשה יום איד בשביל עצמו ובשביל בנו כאחד והלכך הוא דקתני לידתו ולידת בנו שבשביל האיד הכפול לו קבעו. ולא איפשיטא:

תני. בתוספתא פ"ז דב"ק והכי תנינן שם שבעה גנבים הן הראשון שבכולן גונב דעת הבריות והמסרב בחבירו לארחו ואין בלבו לקרותו והמרבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל והמפתח לו חבית שמכורות לחנווני ע"כ מה דשייך להא דקאמר הכא ואגב דאמרי בענין משתה מייתי לה וכן הך ברייתא דלקמן:

מכורות לחנווני. וזה עושה כשולח לו ופותח בשבילו ולכבודו אינו חושש אם תתקלקל החבית יין מחמת שפותח אותה וטענת חנם הוא טוענו כלומר שגונב דעתו מפני שמכרה לחנווני ולא יהא מפסיד כלום בשביל שפותחה:

בשעה שאינו רוצה. לפי התוספתא עליו קאי ויש לפרשו גם על האורח:

מהו בתקרובת. מאי לשון תקרובת דקתני ולא קאמר מתנות:

רחיץ בזווי אוחרי. כלומר דאפי' דבר כזה אסור כגון שיש לו הרבה אורחים שזימן אותם לסעודה וכבר אין מקום פנוי לזה לישב ומסרב בו ואומר רחוץ ידך ושב בזוית אחרת שאני עשה לך מקום פנוי בשביל כבודך וזהו גניבת דעת והוא אינו מבקש לזה ובפ"ד דדמאי איתא נמי להא וגריס מהו בתקרובת ידע דהוא רחוץ והוא מטרח עלוי והיינו דקאמר הכא רחיץ בזווי אוחרי אע"פ שידע דרחיץ:

ובירושלם. היה מנהג יפה שכשזימנו אורחים לסעודה והיה שם מפה פרוסה לסימן לידע שכל זמן שהוא פרוסה כהוגן היו אורחים נכנסין וכשהיו מהפכין דימין לשמאל היו יודעין שכבר נתמלאו המקומות ולא היו נכנסין וכדי שלא יתביישו המתאחרים לבוא ואין להם מקום לישב לפי כבודם:

עיכלי'. כמו עיקליה מלשון עקל בית הבד כלומר היה הופך צדו הימין לשל שמאל לסי'. ובדמאי גריס הוה מפיך פילכיה דשמאל לימינא ומלשון פליוס בפ"ח דנידה מטפחת שהיא מכסה עצמה:

תני. בתוספתא פ"ג דגיטין וגרסינן להא בגיטין פ' הנזקין הל' ט':

אם נותנים הנכרים לגבאין וכו'. ובתוספתא גריס הפרנסים גובין מישראל ומנכרים ומפרנסין וכו' וכן הוא בדמאי:

ומכניסין כלי נכרים. שרואה שהולכין לאיבוד:

גירדאי. אנשי המקום שנקרא כך:

יום משתה של נכרים מהו. לבקרן:

והתני ר' חייא יום משתה של נכרים אסור. לבקרו דשמא מתוך כך יבא לישא וליתן עמו:

אילו לא ר' בא. שהזכיר לנו ברייתא דר"ח כבר היינו באין חלילה להתיר ע"ז שלהן דחכמים אסרו משום דאזיל האי ומודי לע"ז דילי':

וברוך המקום שריחקנו מהם. ועלינו לעשות סיג וגדר להרחיק עצמינו מהם:

הלכה ד

מתני' **עיר שיש בה ע"ז**. ויש שם יום איד לבני העיר היום לע"ז שבעיר:
חוצה לה מותר. ואפי' סמוך לעיר מאד מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר שאינם נמשכים אחר אותה ע"ז שכך מנהגם יום איד של אלו אינו כיום איד של אלו:
מהו לילך לשם. לאותה העיר ביום ע"ז שלהם ולדבר עם אחד מבני העיר:
בזמן שהדרך מיוחדת. שהדרך הכבוש מכאן לאותה העיר מיוחדת לאותה העיר לבדה אסור לילך לשם מפני שנראה כהולך שם לעבוד ע"ז ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת מותר שהרואה אומר למקום אחר הוא הולך:
והיו בה חניות מעוטרות. סימן הוא להם שאותם חניות של ע"ז הן ליטול הכומרים מכס מהם:
המעוטרות אסורות דמהניא לע"ז:
ושאינן מעוטרות מותרות. דלא שקלי מינייהו מכס לע"ז:
גמ' **הא תוכה אסור**. ואמאי אם מפני שיש בה צלם אחד יהא תוכה אסור והרי אין הכל נמשכין אחריו:
ביריד שנו. שיש הרבה והרבה שנמשכין אחר הצלם הזה:
ומה בין לתוכה לחוצה לה. אם ביריד שנו גם בני חוצה לה באין לשם ונמשכין אלו אחרי אלו:
תוכה שנהנה. ע"ז מן המכס אסור דמהני לע"ז:
שלא נהנה. ע"ז של חוצה לה מן המכס של תוכה:
והתני. בתוספתא ומייתי לה לעיל בהלכ' א' הולכין ליריד וכו' ור"ל גופיה קאמר התם לא סוף דבר וכו' ואמאי קאמר הכא ביריד שנו ואסור. ולא משני לה עד לקמן:
והתני. ותו קשיא לן מהך ברייתא דתני לקח משם וכו' ניחא כסות ומעות דלק"מ אלא הא דקתני בהמה תיעקר שמעקר פרסותיה מן הארכובה ולמטה והתני הולכין ליריד ולוקחין מהן עבדים ושפחות ובהמה:
תיפתר ישראל ישראל. בישראל שלוקח מחבירו ישראל שמצוין שם על היריד:
והתני המוכר עבדו לנכרי דמיו אסורין. וכלומר וישראל זה מהיכן לקח העבד אם מן הנכרי היאך מכרו ישראל הראשון לנכרי זה והרי אסור למכור עבדו לנכרי שמפקיעו מן המצות ואפי' בדיעבד אם מכרו קונסין אותו בדמיו:
עוד היא תיפתר ישראל ישראל. הכא נמי תיפתר לה שישראל המוכרו לזה גם הוא לקחו מישראל אחר:

ישראל שהלך ליריד. לשאת ולתת בשוק של עכו"ם לוקחין ממנו בהליכה מפני שהוא כמציל מידן שמונעו מן העבירה שלא ימכור בשוק של עכו"ם:
ובחזירה. משם אסור לשאת וליתן עם הישראל הזה שעבר והלך לשם מפני שנתנו הדמים בידו מחמת ע"ז:
ובנכרים. בין הולכין לשם ובין באין משם מותר לפי שדמי ע"ז ביד העכו"ם מותר דבטלי בידיה:
אם היה פונדק. עכו"ם בעה"ב פונדק מותר לקנות ממנו וקס"ד אפי' דברים האסורים מותר מן הפונדק:
ביריד אסור. מן השוק של יריד אסור ואמאי יהא בפונדק מותר:
דילמא בפרגמטיא אמרה ר' יוחנן. דבהא שפיר הוא דמן התגר שבשוק אסור לקנות ממנו משום דשקלי מיניה מכס לע"ז והוי כמהנה לע"ז ומן בעל הבית הפונדק מותר דלא שקלי מכסא מן הבעל הבית:
אתא ר' בא וכו'. כלומר הדר וקאמר ר' בא בפירוש משמיה דר' יוחנן הכי:
החליף בהמה בע"ז אסורה. קס"ד דה"ק נכרי שהחליף בהמה בע"ז הבהמה אסורה לישראל לעולם והיינו דבעי עלה רב חסדא:
אלו השתחוה. לה הנכרי לבהמה ועשאה ע"ז לא אסרה לישראל דהיכן מצינו דנאסרה הבהמה להדיוט מחמת נעבד דלא אסרה תורה נעבד אלא לקרבן ואת אמרת מפני שהחליף הבהמה בע"ז אסרה בתמיה:
דילמא בפרגמטיא שנכנסה קודם ליריד איתאמרת. כלומר דלא אמרה ר' יוחנן אלא לענין איסור משא ומתן ביום אידם דאסור לקנות ביריד בשוק של עכו"ם דחיישינן שאלו החליפן בע"ז קודם ליריד ולא לענין שתאסר הבהמה לעולם על הישראל הוא דאמרה:
אתא ר' זעירא וכו'. וקאמר בהדיא בשם ר' אבהו אמר רבי יוחנן דבפרקמטיא שמביאין על היריד הוא דאיתמר ולענין איסור משא ומתן לכתחילה על היריד הוא דקאי:
אסור לעשות חבילה ביריד. כלומר לא יעשו חבורה של אנשים ללכת ביחד שמא ימצא נכרי פוגע בהן וישאלו בשלומו ואסור לשאול בשלומו ביום אידו בפני רבים:
ותני כן. בתוספתא פ"ק לא ישא ויתן אדם עם הנכרי ביום אידו ולא יקל עמו את ראשו ולא ישאל בשלומו במקום שהוא מתחשב. במקום שחשיבות הוא לו כגון בשוק בפני רבים:
מצאו לפי דרכו. מצאו אחד הולך לפי דרכו בשוק שואל בשלומו בכובד ראש ובשפה רפה:
ואת מלוקחי יריד. והלא אסור ליקח משוק של ע"ז ביריד:

ואתה לא לקחת קלוסקין מימיך. על היריד:
שאני היא. גלוסקין דאמר רב יוחנן לא אסרו חכמים מלקנות מהם ביריד דבר שהוא חיי נפש:
לית את בדיק ליה. אם אין אתה יודע מן היריד הזה של צור מהו אם יש בו חשש משום ע"ז:
א"ל אין יהב תרתין ליטרין לפילפלין לאיסקרנדא. דרך שחוק השיב לו אם תתן ב' ליטרות פילפלין לתוך התיבה שלי אז אומר לך ודוגמא דאמרינן בש"ס דילן לכי תיכל כורא דמילחא. איסקרנדא כמו איסקודלא בלשון המשנה:
עאל. ר' שמעון בן יוחנן בעצמו לצור ולבדוק אחר זה ומצא כתו' שם לזכרון כדברים האלו:
שכנית. קבעתי לשכון בה היריד הזה שמנה ימים למזל ארקליס אחי שיעבדו למזל הזה וראה שעבודת עכו"ם היא:
ישראל ונכרי שהן שותפין בקדירה. ששופתין שתי קדירות שלהן סמוכין זה לזה בכירה אחת ואינו חושש הישראל שמא ניער הנכרי בקדירה שלו ותאסר משום בישולי נכרים:
וקשיא. הש"ס הוא דמתמה מה זה שהשיב לו הוא שואל לו זה יריד עזה מהו דניחוש בה משום ע"ז והוא משיב לו זה וענין אחר הוא:
אלא בגין וכו'. לפי שדרכו של ר' חנינא הוא שאינו אומר דבר שלא שמע מרבו לפיכך דחה אותו בתשובה של דחיה וענין אחר:
בוטנה. שם מקום:
ותני כן וכו'. דקאמר והמחוור שבכולן כלומר מה שהוא מחוור וברור לנו שאסור הוא יריד בוטנה ששם הוא ודאי לשם ע"ז:
מהו לילך לשם. פיסקא דמתני' היא דקתני מהו לילך לשם וכו' אסור וקאמר הש"ם דוקא אם היה אכסנאי אסור לילך לשם בזמן שהדרך מיוחדת לה לפי שנראה כהולך לעובדה אבל בן עיר מאותה העיר והיה חוץ לעיר והולך לביתו מותר לילך אפי' אם הדרך מיוחדת לה שיודעין שחוזר למקומו הוא:
שיירה מותר. לעולם לילך לשם שכן דרך השיירה לילך ממקום למקום וליכא חשדא:
במה מעוטרות. חניות המעוטרות דתנינן במתני' במה הן מעוטרות ומה הוא חשש האיסור:
בהדס. מעוטרות ואסור משום תקרובות ע"ז לפי שדרך לשוטחן לפני הע"ז לריח ומתהני מריחא דע"ז:

בשאר כל המינין. לאו דוקא בהדס אלא אפי' בשאר כל המינין שאין בהן ריח דלאו משום תקרובת ע"ז נגעו בה אלא דטעמא מה שהוא מעוטר הוא סימן שהוא ע"ז:
על דעתיה דר' יוחנן. דאמר משום ריח ותקרובת ע"ז הכל אסור כל מה שהוא מעוטר בהדס ואפי' כמה דחיישינן שעשאום בתחלה תקרובת לפני הע"ז ואח"כ שמו אותם בחנות:
על דעתיה דריש לקיש. דלאו משום תקרובת הוא אלא דמה שמוסיפין לעטר החנות במיני פירות וכיוצא בהן הוא השייך לע"ז א"כ אינו אסור אלא התוספת שהוא משום העיטור כדמפרש ואזיל:
היך עבידא היה למוד להוציא ה' קופות. חוץ לחנות כדי לעטר לשם ע"ז והוציא עשר:
אין תימר משום עיטור אסור. כלומר אלו החמש קופות הראשונות שמדרך הוא בכך להוציא חוץ לחנות ולעטרו סביב הן הוא דאסורין דזה שייך לע"ז:
אין תימר משום פרקסים מותר. כלומר אבל באלו חמש קופות היתירות שאין דרכן להוציא לחוץ לחנות כל כך ולא שייך למימר בהו משום עיטור ולא הוציאן אלא לפרקוס ולנוי בעלמא מותר. פרקסי' כמו אין מפרקסין את האדם וכו' בסוף פרק הזהב:

הלכה ה

מתני' **איצטרובילן**. פירא דארזא:
ובנות שוח. מין ממיני תאנים הגדולים ולבנים:
בפטוטרותיהן. בעוקצים שלו שהם נתלין בו דמסתמא הנכרי רוצה להקריבן תקרובת לע"ז:
מוכר הוא לו תרנגול לבן בין התרנגולין. לקח נכרי מישראל תרנגולים הרבה מותר למכור ביניהם תרנגול לבן דכיון דשקיל אחריני לאו לע"ז בעי להו:
ופירושן אסור. אם פירש דלע"ז בעי להו ומהו דתימא האי גברא לאו לע"ז בעי להו והא דקאמר הכי סבר כי היכי דהוא אביק בע"ז כ"ע אביקי ואימא הכי כי היכי דליתבו לי קמ"ל:
דקל טב. פירות דקל משובח שרגילין להקריב מהן לעכו"ם:
וחצד. ובנוסחת הבבלי חצב. קנים שעושין מהן הצוקר א"נ מין עשב שבו תיחם יהושע את הארץ:
וניקלביס. מין עשב משובח מאד:
גמ' בפטוטרותיהן וכן איצטרובילין במטוטלותיהן בעוקצין שלהן:
תני. בתוספתא פ"ק:
אם היתה חבילה. הרבה לבונה ביחד מותר לו למכור דמסתמא לסחורה קא מכוין:

אין פחות מחמשה מנין. ובתוספ' גריס שלשה מנין:
אם היה כומר אסור. דלמיקטר לע"ז הוא וקונה הרבה לכמה פעמים:
רופא. אם היה רופא מותר דמסתמא לרפואה זבין:
תגר אם היה תגר מותר למכור לו הרבה ואין חוששין שהוא ימכור לנכרים אחרים להקטיר לע"ז:
תגר חשוד. שהוא מוכר להקטיר לעכו"ם אסור:
אנן תנן. במתניתן תרנגול לבן אסור. דמשמע אם הוא מבקש ממנו תרנגול לבן הוא דאסור אבל אם ביקש ממנו תרנגול סתם מותר למכור לו אפי' תרנגול לבן דמסתמא לאו דעתיה לעכו"ם לפי שהן מקריבין תרנגול לבן והוא אמר תרנגול סתם:
תני ר' חייה תרנגול סתם. ור' חייה בתוספתא תני אפי' אומר לו תן לי תרנגול סתם אסור למכור לו תרנגול לבן דתני התם בסוף פ"ק מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולין א"ר יהודה בד"א בזמן שא"ל מכור לי תרנגול סתם אבל אם פירש לו מפני שהוא חולה או למשתה בנו ה"ז מותר אלמא דאפי' אומר לו תרנגול סתם אסור למכור לו מפני עצמו. ומפרש הש"ס דלא פליג ר' חייה אמתני' אלא מאי דסתים לה תנא דמתני' גילה לן ר"ח בבריי' ותרווייהו צריכי כדמסיק ואזיל:
אילו תנינן. במתני' ולא אשמועינן ר"ח בברייתא ה"א דלא אמרן הא דלא התירו למכור אלא בין התרנגולין דוקא אבל לא בפני עצמו:
אלא תרנגול לבן. כלומר בזמן שא"ל מכור לי תרנגול לבן:
אבל תרנגול סתם. אם א"ל מכור לי תרנגול סתם אפי' בינו לבין עצמו מותר לו למכור תרנגול לבן:
הוי צורכה למתניתא דר' חייה. הלכך איצטריך ר"ח להשמיענו בבריית' דאפי' א"ל מכור לי תרנגול סתם אינו מותר למכור לו תרנגול לבן כ"א בין התרנגולין דוקא:
או אילו. ואי אשמועינן ר"ח בבריית' ולא הוה תנינן במתני' דמוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולין:
הוינן אמרין. דלא אמר ר' חייא דמותר למכור תרנגול לבן בין התרנגולין:
אלא תרנגול סתם. כלומר בזמן שא"ל מכור לי תרנגול סתם דהכי משמע מהאי בד"א דמפרש ר' יהודה בברייתא אבל אם אמר לו מכור לי תרנגול לבן מכיון שהזכיר בפירוש לבן אפי' בין התרנגולים אסור לו למכור דמסתמא דעתיה לע"ז קמ"ל במתני' דקתני תרנגול לבן אסור ומשמע דא"ל מכור לי תרנגול לבן כדאמרן ואפ"ה דוקא בינו לבין עצמו

אסור אבל בין התרנגולין מותר כדמסיים ר' יהודה עלה דר' יהודה לא פליג את"ק אלא מפרש דבריו הוא:

הוי צורכה וכו'. הלכך איצטריך למיתני במתני' ובריית׳א ולא פליגי אהדדי:

אמר ר' בון בר חייה וכו'. רבי בון פליג על הא דאמרן דר' חייה גילה בבריי' מה דסתים התנא במתני' וס"ל דפליגי בריית׳א ומתני' ודייק לה ממתני':

תרנגול למכור. אם אומר הנכרי למי תרנגול למכור ולא הזכיר לבן מוכר לו תרנגול לבן דבמתני' דוקא קתני תרנגול לבן אסור והיינו בשא"ל מכור לי תרנגול לבן:

תרנגול לבן למכור נימר וכו'. והא נמי פשיטא לן כשאומר תרנגול לבן למכור למי דאם הוא בינו לבין עצמו אסור ואם בין התרנגולין מותר כדשמעינן ממתניתין:

בעי. מיהו הא קמיבעיא לן ראה תרנגולין רועין באשפה ולבן ביניהן ואמר אלו של מי ואם למכור הן מהו:

כמי שסיים. אי אמרינן דהואיל וראה הלבן עמהן הוי כמי שסיים הלבן למי ואינו מותר למכור אלא בין התרנגולין או לא מכיון דלא סיים בפירוש למי הלבן:

היה חסר. משום דקתני במתני' בזמן שהוא בפני עצמו קוטע אצבעו וכו' ובעי אם היה חסר מאליו מי אמרינן דחסר כה"ג שנולד כך מקריבין אותו לע"ז או לא:

קרייא אמר. ופשיט לה דמקרא יש ללמוד דחסר כי האי מקריבין לעכו"ם דכתיב וכי תגישון עור לזבוח. אתם אומרים אין רע לפי שמורגלים אתם לזבוח כאלה לעכו"ם הדא אמרה וכו':

קוריוטה. לפרש נקליבס וכך שמו:

מין הוא. חצד דקתני מין עשב הוא ושמו חצדא:

עבר ומכר. אלו דתנן במתני' אם מותר להנות בדמיהן:

הלכה ו

מתני' **מקום שנהגו למכור בהמה דקה לנכרים**. כגון מקום שלא נחשד על הרביעה:

ואל ישנה וכו'. ולא שייכא הכא ול"ג להא ואגב שטפא דריש פ' מקום שנהגו נכתב כאן:

ובכל מקום אין מוכרין להם בהמ' גסה. דגזרינן מכירה אטו שאלה ושכירות ובהמה גסה מיוחד' למלאכה היא ויעשה הנכרי מלאכה בשבת בבהמת ישראל. וע"י סרסור דליכא לאחלופי בשכירות שאין הסרסור משכיר שרי למוכרה:

עגלים וכו' ושבורין. ואפי' שבורים שאינן ראוין למלאכה גזרו בהו רבנן דילמא אתו לאחלופי בשלימין וגדולים הראוין למלאכה ועוד שאף השבורין חזו למלאכה שטוחנין בהם:

ר' יהודה מתיר בשבורה. ואין הלכה כר' יהודה:

בן בתירה מתיר בסוס. בסוס העומד לרכיבה דכ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי בסוס המיוחד לעופות שהציידים מביאין עליו העופות שצדין בהם דבן בתירה סבר החי נושא את עצמו ורבנן סברי דוקא אדם הוא נושא את עצמו אמרינן ואין הלכה כבן בתירה:

גמ' **מה ומותר לגדל**. בתמיה והא תנא בא"י קאי ומה האי דקתני מקום שנהגו למכור בהמה דקה וכי מגדלין בהמה דקה בא"י:

כגון מהיר. במדבר הנקרא מהיר ששם מגדלין כדתנן בפרק מרובה אבל מגדלין במדברות שבא"י וכגון מהיר שהוא ראוי לכך שהוא י"ו מיל על י"ו מיל. והכי קאמר סוף פ' מרובה. וכל הסוגיא גרסינן לה בפרק מקום שנהגו הלכה ג':

מאן דאמר מותר למכור מותר לייחד. צ"ל וכן הוא בפסחים דהאי מ"ד לא חייש לרביעה ולא ס"ל כתנא דריש פ"ב אין מעמידין בהמה בפונדקאות של נכרים:

ומ"ד אסור למכור אסור לייחד. בהמה אצלם כהאי תנא דאין מעמידין:

ר' יונה ר' לעזר בשם רב. דליתא כהוון בעיי מימר אלא אפי' מ"ד מותר למכור אסור לייחד ודכ"ע אית להו דאין מעמידין:

מה בין למכור מה בין לייחד. הואיל דחייש לרביעה א"כ אף למכור אסור דקעבר אלפני עור לא תתן מכשול דב"נ מצווין על הרביעה הן:

בשעה שמוכרה לו כבהמתו של נכרי היא. והלכך לא חיישינן לרביעה דחס על בהמתו שלא תיעקר לפי שברביעה נעשית עקרה אבל כשהוא מייחדה אצלו בבהמות של ישראל חשוד הוא על הרביעה הלכך אסור לייחד:

למה. מה טעמא דמקום שלא נהגו למכור:

מפני שמוציאה מידי גיזה. מוציא אותה ממצות ראשית הגז:

הגע עצמך שהיתה עז. ואין כאן גיזה:

מפני שמוציאה מידי בכורה. שהוולדות יהיו פטורין מן הבכורה אע"פ שחוזר ולוקחן מיד הנררי אח"כ:

מפני שמוציאו מידי מתנות. בזכר מוציאו עכ"פ מידי המתנו' הזרוע והלחיים והקיבה:

מעתה. אי חיישינן מה שמפקיעין מן המצות שהיה יכול להתחייב בהן אח"כ א"כ חיטין אל ימכור לו מפני שמוציאן ממצות חלה שהיה מתחייב בקמח שלהן יין ושמן אל ימכור להן מפני שמוציאן מן הברכה אם הוא הי' שותה ונהנה מהן בתמיה:

למה. משום דבהמה גסה יש בה חיוב חטאת דראויה למלאכה ונכרי עושה בה מלאכה בשבת כדלקמן ומצווה הוא על שביתת בהמתו:

ואינו חולב ואינו גוזז. בשבת וא"כ אף בבהמה דקה שייכא בה חיוב חטאת:

אמרי תמן. בבהמה גסה הוא מתחייבת כלומר ע"י מלאכה דהבהמה עצמה עושה בא החיוב חטאת:

ברם הכא. בבהמה דקה הבהמה עצמה אינה עושה כלום:

הוא מתחייב. כלומר הוא שהעושה המלאכה שחולב וגוזז ולא שייך בזה שבית בהמתו:

מכיון שהוא מוכרה לו לא כבהמתו של נכרי היא. ומה יש בה חיוב חטאת דקאמרת:

פעמים שמוכרה לו לניסיון. על כמה ימים אם תיטב בעיניו ואם לאו יחזירנה לו וכשהוא מחזירה לאחר ימים והנכרי עשה בה מלאכתו בשבת נמצא עבד עבודה בבהמתו של ישראל ומתחייב בה הישראל:

מעתה. נימא אם מוכר לניסיון אסור ואם לחלוטין יהא מותר:

זו מפני זו. גזרו במכירה לחלוטין מפני מכירה לניסיון:

עבר ומכר במקום שנהגו שלא למכור קונסין לו. בעיא היא מי נימא הואיל ובמנהגא תליא מילתא אין קונסין אותו או אפ"ה קונסין אותו וקאמר הש"ס דכשס שקונסין לו להלכ' אם עבר בדבר שהוא מה"ד כגון המטיל מום בבכור וכיוצא בו כך קונסין לו אם עבר על מנהג במקום שנהגו שלא לעשות כן:

ומנין שקונסין לו כמנהג. והיכא שמעינן להא וקאמר מהאי עובדא דר"ל:

וקנסיה בדיפלא. דיופלא כמו בכיפלא ובפסחים גריס בכיפלא כדי שיהדר אחר זה שיחזור לו הנכרי להגמל וכדמפרש ר' יוסי בר' בון דהסרסור מכרו להנכרי וקנסו להסרסור דאי להמוכר עצמו לאו מנהגא הוא דבהמה גסה מדינא אסור דגמל עומד למשא הוא אלא ע"י סרסור מכרו ומדינא שרי וקנסו משום מנהגא בעלמא שהיו נוהגין שם שלא למכור אף ע"י סרסור:

והוה צווחין ליה. היו קוראין לזה הסרסור לגנאי ברא דמסרסר לארמאי:

ר"ל כר' יהודה. דאשכחן נמי לר' יהודה דקניס אע"ג דמדינא פטור:

דתני בשם ר' יהודה. בתוספתא ריש פ"ב דבכורות ונחסר כאן בהעתקה וה"ג התם הלוקח עובר פרתו של נכרי והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף לו והנותן לו בשותפו' והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה ר' יהודה אומר אף המקבל מן הנכרי אע"פ שאינו רשאי ה"ז מעלה בשויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי ה"ז מעלה אותו ואפי' עשרה בשויו ליתן דמיו לכהן:

וחכמים אומרים וכו'. קתני מיהת לר' יהודה דמקום שאינו רשאי כגון בנותן לו בקבלה דהוי כמוכר לנכרי בהמה גסה ואע"ג דמדינא פטור מן הבכורה דיד הנכרי באמצע קונסין

אותו ומעלה להנכרי ליתן לו כמה בשויו כדי שיתן הבכור לכהן ודמיו לכהן לאו דוקא הוא אלא כלומר הבכור שהוא בדמיו ושויו לכהן:

רובה דר"ל מדר' יהודה. וקאמר הש"ס דלא תימא ר"ל כר' יהודה אלא הא דר"ל רבותא היא וטפי מחמיר מדר' יהודה דלא קאמר אלא משום הלכות בכורה דהוי מדאורייתא וקניס היכא דהפקיעו מן הבכור' ודר"ל בהלכות בהמה גסה דעיקר האיסור במכירה גזירה דרבנן היא:

אלא בשבור' שאינה יכולה להתרפות. אבל אם יכולה להתרפאות מודה ר' יהודה דאסור דהא לבתר דתתרפא חזיא למלאכה:

והלא הוא מביא לה זכר הוא רובעה והיא יולדת. וכיון דס"ל דביכולה להתרפאות אסור משום דלבתר הכי תחזי למלאכה ה"נ באינה יכול' להתרפאות דהא חזיא לעוברין והעובר לכשיולד ג"כ חזי למלאכה:

אף אני לא אמרתי אלא בסוס זכר וכו' א"ל וכו'. דאכתי כחזי לעוברין הוי:

זאת אומרת שאסור להמציא להן עוברין. אפי' לר' יהודה קאמר דש"מ דס"ל דאסור למכור עוברין לנכרי כמו דאסור למכור הבהמה עצמה דהא ר' יהודה השיב אף אני לא אמרתי וכו' אלמא דהיכא דאיכא חששא דעוברין ס"ל דאסור:

תמן תנינן. בריש בכורות:

לית הדא אמרה. לאו ש"מ ממתני' דאף עוברין אסור למכור להן דקתני אע"פ שאינו רשאי וקמ"ל דבהא כ"ע מודים דאף ר' יהודה לא פליג הכא אלא בשבורה:

כבר קדמך ר' אבין. דקאמר לעיל דאפי' ר' יהודה מודה בעוברין דאסור למכור להן:

ייבא כהאי דאמר רבי אלעזר. לקמן ובהל' ז' גבי אין בונין עמהן בסולקי וכו' ואם עבר ובנה מותר בדמיהן והכא נמי עבר ומכר מותר בדמיהן:

אלא בסוס זכר. שמסוכן הוא שדרכו שהורג בעליו במלחמה ולפיכך מותר למכור אותו להן:

ויש אומרים וכו'. לפרושי הא דקאמר שהורג בעליו במלחמה יש אומרים מפני שרץ אחר הנקיבות שרואה אצל השונאים ורץ במקום סכנה ויש אומרים מפני שעומד ומשתין ואין בעליו יכולין להציל עצמן במקום סכנה:

לכשיזקין כודנו בריחיים. דברי רבנן הם דטעמא דאסרי בסוס דלכשיזקין חזי למלאכה דכודנו בריחיים וטוחן בשבת ולקמן מפרש לה:

בן בתירה ורבי נתן שניהם אמרו דבר אחד. דסבירא להו אפילו בשארי בעלי חיים אמרינן חי נושא את עצמו:

חייב. דלא אמרינן חי נושא את עצמו אלא באדם חי אבל לא בבהמה וחיה ועופות:

חיים פטור. דאף בבהמה בחיה ובעופות אמרינן חי נושא את עצמו והיינו כבן בתירה דמתיר אפי' בסוס המיוחד לעופות כדפרישית במתני':
ואינון מתיבין ליה אכן. בתמיה דאמאי השיבו לו לבן בתירה מטעמא דלכשיזקין וכו' הא לדידהו בלאו הכי במאי דפליגי והיינו בסוס המיוחד לעופות חיוב חטאת אית ביה:
בשיטתו. של בן בתירה השיבוהו לדידן בלאו הכי חיוב חטאת איכא אלא דבשיטתך דסבירא לך דחי נושא את עצמו אמרינן בהו ואינו אלא משום שבות אף אני אומר לך דמ"מ שייכא חיוב חטאת בסוס דלכשיזקין כודנו לריחיים ומטחינו בשבת:
אומר אני שאסור. בסוס למכרו להן משום שני דברים:
משום כלי זיין. מפני שמלמדו להרוג בידיו את הנופלים במלחמה:
ומשום בהמה גסה. כדאמרן דחזי למלאכה לכשיזקין:
ותני כן. וה"ג כמו שהוא בפ' מקום שנהגו חיה גסה כבהמה גסה:
מאן תניתה רבי. דלדידיה שייכי הני טעמי גם בחיה גסה והלכך אסור למוכרה לו כשם שאסור למכור בהמה גסה:
דברי חכמים. אבל לדברי חכמים קאמר ר' ביסנא בשם רב דחיה גסה כבהמה דקה גרסינן וכן הוא התם ולאיסורא תליא במנהגא:

הלכה ז

מתני' **ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים**. כגון כלי זיין חרבות ורמחים:
בסילקי. לשון טירה גבוה היא ושם יושבין לדון בני אדם ומפילין אותם משם ומתים:
גרדים. בנין אחד הוא לדון דיני נפשות:
איסטדייא. מקום שחוק שמביאים שור נגח והורג את האדם:
בימה. כעין מגדל קצר וגבוה עשוי כדי לדחוף אדם משם להמיתו ובכל אלה יש נזק לרבים וכדי שלא יתפס ישראל שם אסור לבנותו:
דימוסיאות. והוא בנין שלא לצורך ע"ז ולא להמית בני האדם:
הגיעו לכיפה וכו'. דרך עובדי ע"ז להעמיד ע"ז בבית מרחצאותיהם:
גמ' **הא דבר שאין בו נזק לרבים מותר**. אלו בסילקאות ואיצטדיות וכו' אם אין בהן נזק לרבים אלא למושב לצים בעלמא מותר לבנות עמהן והלכך תני דבר שיש בו נזק לרבים לאשמועינן דיש שאין בהן נזק לרבים ולא אסרו אלא לילך לשם כדלקמיה:
מתנית'. דשמעי' דיש מאלו שאין בהן אלא משום מושב לצים ולילך לשם הוא דאסור דכדברי האי תנא דתני הרואה וכו' ההולך שם בשביל לראות:
את הנחשים. מנחשים ומכשפים:
ואת החברים. חוברי חבר ולוחשין לנחשים:

מוקיון וכו'. מיני ליצנות הן:
שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו. וההולך לשם לאו בתורת ה' חפצו:
לתיאטרון. טרטיאות שמזבלין ומקטרין שם לעכו"ם:
בשעה שהן מזבנין. במקום שמזבלין שם לע"ז אסור משום חשד ע"ז:
העולה לתיאטרון. טרטיאות שעשוין להפיל בני אדם משם להמיתו:
וצווח. אם עולה שמה בשביל לצווח להציל אם רואה שדנין ליהודי צועק הוא ומתחנן להם או לצורך לרבים הוא בשביל לפקח על עסקן מותר:
ואם מתחשב הוא אסור. וכן הוא בתוספתא פ"ב כלומר שנתחשב עמהם לחזק ידם:
היושב באיצטדין. מקום שדנין דיני נפשות:
ומעיד על האשה שתנשא. אם רואה ישראל נהרג שם יכול להעיד שתנשא אשתו:
עבר ובנה. אכיפה קאי דקתני במתני' הגיעו לכיפה אסור לבנות ואם עבר ובנה:
מותר. בשכרו:
ר' מנא. פליג וקאמר לא מסתברא אלא כהאי סברא דלא אמרינן אלא לאיסורו בהנאת שכרו:
דהוא חייד כל הדא כיפתא. שהרי הוא כמייחד ומתקן כל אותה כיפה שמעמידין עליה ע"ז:

הלכה ח

מתני' **אין מוכרין להם במחובר לקרקע**. דכתיב לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע שלא יהא מוכר לו במחובר אלא לאחר שיקצץ אבל כל זמן שהוא מחובר נותן לו חנייה בקרקע:
על מנת לקוץ. וקוצץ בפניו והלכה כר' יהודה:
גמ' **אף בהמה גסה במחלוקת**. אי נימא דבמכירת בהמה גסה ג"כ פליג ר' יהודה וס"ל דמוכר לו על מנת לשחוט כי היכי דס"ל במחובר לקרקע דמותר למכרו על מנת לקוץ:
אשכח תני. וקא פשיט ליה הש"ס דאשכחן ברייתא בתוספתא בהדיא דמוכר לו על מנת לשחוט ור' יהודה היא:

הלכה ט

מתני' **אין משכירין להם בתים בא"י**. גזירה משום מכירה דאיסורא דאורייתא היא:
ואין צריך לומר שדות. דאיכא תרתי דאיסורא חנייה בקרקע ומפקיעה מן המעשרות:
ובסוריא. ארם נהרים וארם צובה שכיבש דוד וקסבר ר' מאיר כיבוש יחיד שמיה כיבוש והלכך במכירה איכא איסורא דאוריית' בין בבתים בין בשדות ובשכירות בבתים לא אחמור בה רבנן למיגזר אטו מכירה אבל בשדות כיון דאיכא תרתי גזרו אטו מכירה:

ובח"ל. דליכא איסורא דאורייתא במכירה דכי כתיב לא תתן להם חנייה בא"י הוא דכתיב הלכך מותר למכור להם בתים ולא גזרינן אטו מכירה בא"י אבל שדות אסור במכירה כיון דאית בהו תרתי גזרו רבנן ובשכירות מותר דלא גזרינן בח"ל שכירות אטו מכירה דמכירה גופה בשדות גזירה היא אטו מכירה בא"י:

ר' יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים. ולא גזרינן אטו מכירה:

אבל לא שדות. כיון דאית בהו תרתי גזרינן אטו מכירה:

ובסוריא מוכרין בתים. דקסבר כיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש ואין כאן איסור מכירה מדאורייתא:

ומשכירין שדות. כיון דאית בהו תרתי גזרינן במכירה אטו מכירה בארץ ישראל אבל בשכירות אטו מכירה לא גזרינן דמכירה גופה גזירה היא:

ובחוצה לארץ. כיון דמרחק לא גזרו רבנן כלל ומוכרין אילו ואילו והלכה כר' יוסי והא דשרי להשכיר להם בתים בארץ ישראל דוקא לפחות משלשה ביחד אבל לא ישכור לשלשה נכרים ביחד שלא יעשה שכונה של נכרים:

גמ' **לא תתן להם חן**. שלא יאמר כמה נאה נכרי זה:

לא תחנם וכו'. וכן דרשינן נמי להנך מלא תחנם מדלא כתיב לא תחונם א"נ לא תחונם שמע מינה כולהו:

והתנינן ר' יוסי וכו'. ואמאי התיר להשכיר בתים בא"י הא עכ"פ נותן להם חנייה בארץ:

בית אין מצוי להתברך מתוכו. ולא אסרה התורה אלא חנייה בשדה שהברכה מצויה מתוכה שאוכל פירותיה בכל שנה ושנה:

הורי ר' יוסי בר' בון. להחמיר אפי' בשכירות מקום קבורה להם בא"י:

והתני. בתוספתא דפסחים פ"ב:

מעשה בר"ג וכו'. דשמעינן שנתן לו מתנת חנם לזה המבגיי:

שאין מעבירין על האוכלין. ולפיכך ציוה לטבי עבדו להגביה את הגלוסקין:

ושחמצו של נכרי מותר לאחר הפסח מיד. לפי שהמעשה היה לאחר הפסח מיד ואם חמצו של נכרי שעבר עליו הפסח אסור בהנא' לא היה לו ליתן לנכרי זה דהא איכא טובת הנאה ממנו:

אחר רוב עוברי דרכים. שהן נכרים ולפיכך לא רצה שיאכלו ר' עילאי וטבי מפני חשש פת נכרים שאלו היה יכול לתלות בשל ישראל היה מותר שנוכל לומר שנעשה הפת אחר הפסח:

יש בוטה כמדקרות חרב. ולא כתיב כמדקר אלא דלאחר שנדר מן הככר יש כאן מדקרות לפי שאוי לו אם יאכל ויעבור על נדרו ואוי לו אם לא יאכל והוא חוטא שמצער נפשו:

כגון אהין פסוורוס. כמו מקום הצר הזה שלא היה אפשר לנטות לו מן הדרך ופתאום הביט בה שלא בטובתו. פסוורוס ובברכות פ' הרואה גריס פופסארס. ומלשון פסיא בלעז שאומר אדם לחבירו הפוגע בו בקרן זוית ובמקום צר פסיא ומלשון פסיעה ג"כ הוא ומצינו בפרק השוכר את הפועלים דלא מציא פסיא קניא:

ובירך עליה. מ"מ קשיא מאי דבירך עליה ולא כן וכו' והרי הוא זה כנתינת חן:

מה אמר אבסקנטה. ובפרק הרואה אבסקתה. כלומר וכי מה אמר לה כלום מלשון נשיאות חן וכבוד לא אמר אלא שבח להבורא ברוך וכו'. אבסוונתה כך הוא הכוונה בלעז על חלוקת כבוד ונתינת חן:

גודלת ישראל. המגדלת שער הנשים לייפות אותן:

משום לא תתחתן בם. משום אקרובי דעתא הוא וכל שהוא קירוב הדעת גזרו משום לא תתחתן:

לילך לבית המשתה שלו אסור. כדאמרינן לעיל בהלכה ג' לעשות לו שושבין צריכא למימר בתמיה:

ליתן עליהם בלא תעשה. להנעשים להם שושבינים:

נוטעי כרמים. נטיעות כרמים ושאל לר' יוחנן מהו להשכירם להם:

ושרא ליה ר' יהושע מקום שאין ישראל מצוין. ובדמאי פ"י הל' א' הגי' מבוארת. וגריס שאל לר' יהושע בן לוי ושרא ליה סבר ר' יהושע בן לוי מקום שאין ישראל מצוין כהדא בסוריא. כלומר מכיון שאין ישראל מצווין להשכיר להם דינו כבסוריא שמשכירין להם שדות:

הדא סוריא. והדא סוריא גופה מהו אם הלכה כר' מאיר או כר' יוסי:

נישמעינה מן הדא. עובדא:

לחמץ. שם מקום ומסוריא היתה:

איליין דבר עשתור. בני משפחה זו באו ושאלו לר' חגיי בשביל דאין כאן שוכרין ישראל מצוין ומוכרחין אנו להשכיר לנכרים אם אנחנו צריכין לעשר על ידיהם כדין החוכר שדה מן הנכרי דתנן התם שהוא מעשר ונותן לו ועכשיו הן החוכרין מהו שצריך לעשר בשבילן:

מנה את שמע להשכיר כר' יוסי. כצ"ל וכן הוא בדמאי. מדהשיב לו א"צ לעשר את ש"מ דמותר להשכיר להם שדות בסוריא כר' יוסי דמתני':

ועוד וכו'. שכלן פסקו לענין להשכיר כר' יוסי ולעשר אין צריך לעשר על ידיהן:

הלכה י

מתני' **אף במקום שאמרו להשכיר**. לר"מ בסוריא דוקא ולר' יוסי אף בא"י:
לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס שם עצים וכיוצא בזה מאוצר פירות וכדומה:
מפני שהיא נקראת על שמו. שהנכרי מחממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצין בה בשבת ולא דמי לשדה של ישראל ואריס נכרי עושה בה מלאכה בשבת דשדה לאריסותא עבידא ונכרי אריסותא דנפשיה קא עביד אבל מרחץ לאו לאריסותא עבידא ואין הכל יודעין שהישראל השכירה לנכרי והלכך אסור. ואם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכיר להמרחץ או ליתן באריסות מותר להשכיר לנכרי או ליתן לו באריסות:
גמ' **הא במקום שנהגו למכור**. כגון בח"ל לר"מ ובסוריא לר' יוסי לא קפדינן ובין למכור ובין להשכיר אפי' לבית דירה מותר:
ואפי' תיבה קטנה. כלומר אפי' בית קטן אסור להשכיר לו לבית דירה במקום שאמרו להשכיר:
כגון בורסקי שבצידן. שנעשית חדרים חדרים כדרך שעושין לבית העשוי לאיזה מלאכה ולא סוף דבר כולה אלא אפי' בית אחד כלומר חדר א' ממנו אסור להשכיר לו לבית דירה:
היו שתים וכו'. מתני' היא בפרק ג' דמעשרות גבי איזה חצר שהיא חייבת במעשרות ואיידו דאיירי בבתים חלוקין מייתי לה הכא ובעי אם היתה א' ונעשי' שתים או שתים ונעשית א' מהו לענין חיוב מעשרות ולא איפשיטא:
זאת אומרת. מדקתני במתני' מפני שהיא נקראת על שמו:
על גב הדרך. ויש פרהסיא בדבר מרבים העוברים ורואין שדה של ישראל והן חורשין בה בשבתות ובימים טובים:
הדרן עלך לפני אידיהן

פרק ב

הלכה א

מתני' **אין מעמידין בהמה בפונדקאות**. העשוין להתאכסן שם עוברי דרכים. לפי שהעכו"ם חשודין על הרביעה וב"נ נאסרו בה דכתיב והיו לבשר אחד יצאו בהמה חיה ועוף ויש כאן לפני עור לא תתן מכשול. ואפילו נקבות אצל נקבות אסור לפי שהנכרים מצויין אצל נשי חביריהן ופעמים שאינו מוצאה ומרביע את הבהמה:
ולא תתיחד אשה עמהן. אפי' ביחוד שכיוצא בו בישראל מותר כגון שאשתו עמו אצל נכרי אסור דנכרי אין אשתו משמרתו:
לא תילד את הנכרית. מפני שמילדת בן לע"ז ובשכר מותרת משום איבה:

אבל נכרית מילדת את בת ישראל. בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל בינה לבינה לא שחשודות הן על שפיכות דמים שמא תהרגנו:

לא תניק בנה של נכרית. שמגדלת בן לע"ז:

ברשותה. דישראלית אבל לא תמסרנו להוליכו לביתה שלא תהרגנו:

גמ' **תיפתר כר' אליעזר**. משום דקשיא ליה הא רבנן לא חיישי לרביעה כדתנן בפ"ב דפרה ר"א אומר אינה נלקחת מן הנכרים וחכמים מתירין והלכך קאמר מתני' דחייש לרביעה רבי אליעזר הוא:

ולמה לית אנן פתרין דברי הכל. מאי דוחקיה לאוקמי מתני' כרבי אליעזר הא מצינן לאוקמי אפי' כרבנן וכהאי דאמר רבי אלעזר בשם רב בפ"ק דאפי' למאן דאמר מותר למכור להם בהמה דקה אסור לייחד אצלן וטעמא דכשהוא מוכר לו בהמתו של נכרי היא וחס עליה שלא תיעקר והיינו טעמא נמי דרבנן דהתם דמתירין ליקח מן הנכרי אבל כאן לייחד בהמת ישראל אצלן לדברי הכל חיישינן לרביעה:

עבר וייחד דברי הכל. סיומא דמילתא היא וכלומר דאי נימא דשאני לן בין לכתחילה ובין דיעבד א"כ נמי מצינן לאוקמי מתני' כדברי הכל ומודי רבנן דלכתחילה אסור לייחד אצלן והא דהתירו ליקח מן הנכרי דכעבר וייחד דמי. ומשום דלכבר רבעה הנכרי לא חיישינן:

נישמעינה מן הדא. הא דמספקא לך אי שאני לן בין לכתחילה לדיעבד נישמעינה דשאני לן מההיא מתני' דפ"ב דכתובות דתנן האשה שנחבשה בידי נכרים על ידי ממון מותרת לבעלה ולא חיישינן והא אנן תנן לא תתייחד אשה עמהן אלא לאו שמע מינה דשאני בין לכתחילה לדיעבד:

שנייא היא אשה. מהתם ליכא למישמע מידי דשאני אשה שדרכה לצווח אם רוצין לאנסה ומתיירא הנכרי שלא יודע ויפסיד ממונו הלכך לא חיישינן:

הגע עצמך שהיתה חרשת. ואין דרכה לצוות ובמתני' התם סתמא קאמר ואפילו בחרשת ומשני מכל מקום אפי' חרשת ליכא למיחש מידי לפי שדרכה לרמז ומתיירא הנכרי:

מאי כדון. להאי מאן דאמר דבעי לשנויי ולחלק בין לכתחילה לדיעבד הוא דבעי דהשתא דלא שמעינן מידי ממתני' דכתובות היכי מוקמינן מתני' דהכא וקאמר דמוקי לה כדשנינן מעיקרא תיפתר כר' אליעזר:

הוון. בני הישיבה בעי מימר דאפי' רבי אליעזר סבירא ליה דלא חיישינן לרביעה ומודה בשאר כל הקרבנות דנלקחין מן הנכרים ומה פליגין בפרה דוקא דרבי אליעזר מחמיר

בפרה על שום מעלה היא בפרה ונהגו בה סילסול כדאמרינן בהרבה דברים שעשו בה למעלה בעלמא:

מן מה דרבנן מתיבין. אבל ממה שהשיבו רבנן על דברי ר"א מהאי קרא כל צאן קדר יקבצו לך יעלו לרצון על מזבחי ש"מ דשמעין ליה רבנן לר"א דבכל מקום הוא פליג וחייש לרביעה:

משיבין. וכי משיבין מדבר שהוא לבא בהאי קרא דמיירי לעתיד לבא על דבר שהוא לשעבר כלומר על זמן הזה דחלוק הוא ר' אליעזר דשאני לעתיד לבא כדמפרש ר' הושעיה דבריו לקמן:

ר' אבין בעי. נמי כה"ג וכי משיבין דבר שיצה"ר בטל דלעתיד לבא יהיה בטל על זמן הזה שיצה"ר קיים:

ולמה לית אנן פתרין לה דברי הכל. השתא מפרש ר' הושעיה הא דבעי וכי משיבין וכו' דהא נוכל לפרש האי קרא דכל צאן קדר וגו' אפי' כר' אליעזר וכהאי דאמר רב הונא בשם רב וישקלו את שכרי שלשים כסף וכו' דדריש מקרא דעתידין הן בני נח לקבל עליהן שלשים מצות ומכל שכן דלא יהו נחשדין אז על הרביעה שכבר נצטוו עליה:

ורבנן אמרי. איידי דאיירי בהאי קרא מייתי לה להך דרשה. א"נ דשינוייא היא דרבנן שהשיבו לרבי אליעזר מקרא דכל צאן קדר דרשי להאי קרא לדרשא אחרינא:

סימן יפה לעולם בשעה שרובן בארץ. לפי שעיני ה' תמיד בה וכשרובן בארץ מתרצה הש"י והן מגינים על כל העולם כולו:

כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד. ודריש ליה שיקראו בשפה ברורה לקרא וגו' ולקבל עליהן הכל אבל לא יעשו ויקיימו שלבסוף הן עתידין לחזור בהן:

את מוסרותימו זו מצות תפילין ועבותימו זו מצות ציצית. שקיבלו עליהן בתוך המצות והן נותקין ומשליכין מעליהן מפני הטורח בעלמא ומכ"ש שעתידין לחזור בהן מעול המצות כולן:

הוון יתבין מקשיי. היו יושבים בבית המדרש והקשו על הא דרבי אליעזר מהאי קרא ויזבחו לה' וגו' ופסוק הוא בד"ה גבי אסא מלך יהודה כשגבר על חיל זרח הכושי אלמא הקריבו קרבנות מן השלל שלהם ולא היו חוששין לרביעה:

וקיימוניה. וקאמר הש"ס שתירצו אח"כ להקושיא וקיימו להמקרא הזה כדלקמיה ומספקא לן אם חברייא תירצו וקיימוניה להמקרא או ר' אמי גופיה משני לה:

על ראשה. האי מן השלל על שהיה להם בראשונה דלאו מן שבזזו ושללו אז מן החיל ומן הערים קאמר אלא מן השלל דמעיקרא ושהיתה בידם מכבר הקריבו ומאותן שהיתה בידם והיו יודעין דליכא למיחש בהו מידי:

והא כתיב ואנשי בית שמש העלו עולות ויזבחו זבחים לה' ביום ההוא. ואותן היו הפרות ששלחו סרני פלשתים עם העגלה אשר השימו ארון ה' עליה והקריבום ולא חששו:

וכי מסרני פלשתים אנו למדין. כלומר וכי מאותה מעשה אנו למדין שלא היתה אלא הוראת שעה מפני הנס שנעשה על ידיהן והקריבו אותן לעיני סרני הפלשתים כדכתיב וחמשה סרני פלשתים ראו וגו' ולמען שמחת הנס עשו כן:

ולא כן וכו'. כלומר תדע שכן הוא דלא כן אמר ר' אבהו דאפי' זה עשו להוראת שעה שהרי נקיבות הקריבו לעולה ולא אשכחן נקבה עולה:

והכתיב ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם וגו' למען זבוח לה' אלהיך וגו':

אין למדין משאול. דשלא כהוגן עשה דאמר ר"ל וכו':

והכתיב ויקן דוד את הגורן ואת הבקר וגו'. וארונה יבוסי היה והקריב דוד את הבהמות לקרבן:

קנה. הבקר ולא הקריבן ומשלו הקריב העולות ושלמים:

והכתיב ויאמר ארונה וגו'. ורישיה דקרא ראה הבקר לעולה וגו' הכל נתן ארונה וגו':

ירצך בתפלה. קאמר ולא על אלו שנתן לו לפי שלא הקריבן:

והכתיב ומיד בן נכר וגו'. ומשמע מכל אלה הבעלי מומין אי אתה מקריב מה שתקבל מהן אבל אתה לוקח תמימים מיד בן נכר ומקריב:

מה עבד לה ר' אליעזר. להאי מכל אלה הכי קאמר אבל לוקח אתה בדמים של בעלי מומין שתקבלן מידן וליקח בהן תמימים ומקריב. א"נ דה"ק מכל אלה שתקבל מיד בן נכר לא תקריב אבל לוקח אתה בדמים מהן לתמימים ומקריב דקס"ד דלא חייש ר"א אלא בקרבנות שמקבלין מן הנכרים והיינו דמתמה הש"ס הוא תני בדמים דלא כר"א דאם אתה אומר לפרש אליבא דרבי אליעזר לקרא שלוקח אתה בדמים מהן להקריב א"כ זהו דלא כדר"א דהא אין לוקחין מהן בהמה לקרבן קאמר לעיל:

תני. בתוספתא ריש פ"ג:

זכרי' אצל זכרים מאי איתי לך. למיחש:

אוהבתו באה. לפעמים באת זונתו אצלו ואינה מוצאת אותו והיא נרבעת מן הזכר וכן בנקיבות אצל הנקיבות:

אלא אפי' בהמתו של נכרי. מושכרת אצל ישראל לא ייחדנה אצל נכרי אחר משום לפני עור לא תתן מכשול:

מעתה וכו'. ואפי' להחזיר לאותו הנכרי המשכיר לו נימא נמי דלא יפה עושה הישראל שהוא ממציא לו התקלה בתמיה. ומשני חשוד הוא וכו' לפי שעל בהמתו הוא חס עליה שלא תיעקר:

אבל מעמידין בהמה בפונדקאות של כותים וכו'. כדקתני בתוספתא שם ברישא מעמידין בהמה בפונדקאות של כותים אפי' זכרים אצל נקיבות ונקבות אצל זכרים ואצ"ל זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות:

הדא אמרה לא נחשדו כותים על העריות. מדלא חיישינן זכרים אצל זכרים וכו' כדחיישינן גבי נכרים:

ותני כן. בהדיא בתוספתא פ"ה דקידושין:

מתייחדת אשה עם שני אנשים. ואפי' שניהם כותיים וכן הוא שם:

חמותו ואחותו. צ"ל וכן הוא שם ואחות אשתו ט"ס הוא דככל הנשים היא ופשיטא דאסורה ביחוד:

תני. בתוספתא פ"ב:

זיין. הוא הברזל עצמו לעשות ממנו כלי זיין:

תיפתר בעיר שכולה נכרים. הוא דאין מוכרין להן כלי זיין דאלו בעיר שיש בה ישראל מוכרין להן להגן גם על ישראל שבתוכה:

ואין האשה בכלל שפיכות דמים. בתמיה ואמאי קתני במתני' טעמא דלא תתייחד אשה עמהן משום חשד עריות תיפוק ליה משום שפיכות דמים:

תיפתר בבריאה. וחזקה ואינה מתפחדת מהן וקמ"ל דאפ"ה משום עריות חיישינן שמא תתפתה:

ואפי' תימר. מטעמא אחרינא ואפי' בסתם אשה היא אינה עלולה כל כך לשפיכות דמים שיכולה היא להטמין ולהעלים עצמה ולומר נכרית אני מה שאין כן באיש שהכל מכירין אותו שהוא יהודי בפאת הראש ובפאת הזקן:

תני. שם פ"ג:

נזדווג לו נכרי לישראל. בדרך נותנו לימינו שאם יעמוד עליו ישלח הישראל יד ימינו ויאחז בו:

בסייף. אם הנכרי חגור הוא בסייף שהוא לצד שמאלו נותנו הישראל לימינו כדי שתהא מזומן הימין של ישראל לאחוז בו ואם ביד נכרי מקל נותנו הישראל להנכרי לשמאלו שהמקל בימין הנכרי ויהא סמוך יד שמאל של הישראל לאחוז במקלו אם יעמוד עליו:

עולה עמו לעלייה ויורד עמו לירידה וכן הוא בתוספתא. היו עולין בהר או יורדין לעמק לעולם יהי' הישראל מלמעלה והנכרי מלמטה וכשהוא עולה בעלייה ילך ישראל לפני

הנכרי אלא שטופלו לימינו שלא יהיה אחוריו ממש וכשיורדין בעמק ילך הנכרי לפני הישראל:

לא ישוח לפניו. אפי' במישור:

יפליגנו. יאמר לו שהוא רוצה למקום רחוק יותר ממה שבדעתו לילך שימתין הנכרי מלעמוד עליו עד אותו הדרך שמרחיב לו ובתוך כך יפרוש ממנו:

לעתיד לבא אמר לו. רמז לו גם את זה כדכתיב ועלו מושיעים וגו' ואז יקויים ההליכה להר שעיר שהוא עשו:

ותני כן מילדת מבחוץ וכו'. כלומר כיצד אמרו נכרית מילדת את בת ישראל כדתניא בתוספתא בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה. וכן מילדת מבחוץ שיהו רואות אותה בשעה שהיא מילדת אבל לא מבפנים כדמפרש ואזיל שלא תכניס ידה לפנים לתוך מיעיה שלא תמיק את העובר במעיה:

ולא תשקינה כוס של עיקרין. כלומר וכשתעשה כן לא די שתמיק את העובר אלא דאיכא למיחש שתעשה האשה עקרה בשביל כך (או) אם תושיט ידה למעיה תעשה לה שתתקלקל ותיעקר וכמשקה אותה כוס של עיקרין א"נ כשתהיה בינה לבינה חוששין שלא תשקינה כוס עיקרין ממש. ובתוספתא פ"ג גריס ולא תשקינה כוס עיקרין שחשודין על הנפשות. משמע שאף שהיא רוצה לשתות כוס עיקרין לא תקבל מן הנכרית מפני שחשודין על שפיכות דמים ושמא תשים בתוכה סם הממית:

היתה חכמה. אם הנכרית נתמנית היא לכך והיא חכמה המילדת בעיר מהו שנאמין אותה בינה לבינה:

ייבא. אתיא כהאי דאמר ר' יעקב לקמן הלכה ב' דאם היה רופא אומן בעיר מותר להתרפאות ממנו דלא מרע נפשיה מחזקתו וה"נ אם היתה חכמה בעיר מותר בינו לבינה:

הדא אמרה שאסור ללמדו אומנות. לנכרי שהוא נותן לו חיים:

כהדא. שמצינו שנענשו על זה:

תרתין אומנון הוון בגירו. שני משפחות בעלי אומניות היו במקום הנקרא גירו אחת היו זגגים ואחת היו שעושים מיני צעיפי הנשים. בפ' במה אשה ולא בטוטפת ר' בון בר חייה קובטירא דבר שהוא נותן במקום הטוטפת ואלו הזגגים לא היו רוצים ללמד אומנות שלהם לנכרי ונתקיימו והצליחו ואלו הקובטרייא למדו לנכרי ונתעקרו ונתדלדלו:

מיניקותייך. ומכאן רמז להיתר החלב שלהן מיהו ברשות הישראלית בעינן כדתנן במתני':

לא משום שקץ ולא משום טומאה כצ"ל. ממה שאוכלת הנכרית ולא ממה שמביאין לו חלב מכל מקום:

הלכה ב

מתני' **מתרפין מהן ריפוי ממון**. בהמתו:

רפוי נפשות. גופו ואם אומר לו סם פלוני יפה לך אפי' ריפוי נפשות מותר להתרפאות ממנו לפי שהוא מתירא שמא שואל לאחרים ג"כ ולא מרע נפשיה:

אבל לא בינו לבינו. כלומר במקום שאין בני אדם מצויין כל כך דבינו לבינו ממש בלאו הכי אסור להתייחד עמהן והלכה כחכמים ואם מסתפר במראה מותר דמימר אמר הואיל ומסתפר בהכי אדם חשוב הוא ומתיירא להורגו:

גמ' **אם היה נחמם אסור**. אם רואה שנתחממה המכה מחמת רפואה שנתן לו הנכרי אז לעולם אסור ואפי' מרופא אומן ולא יעסוק עוד יותר ברפואה שלו כדלקמיה:

כהדא. עובדא שר' אמי עלה עם ר' יודן נשיאה לחמתה דגרר ולקה באצבעו ונתן עליו אספלנית מרופא נכרי אומן שהיה שם:

חמיתה מחלחלה. ראה אח"כ שהמכה נתחלחלה וירדה בעומק יותר:

וקלמה. כמו וקנפה והסירה להאספלנית וחבטה מאצבעו:

ולא שמיע כהאי דאמר וכו'. אם היה רופא אומן מותר ואמאי לא סמך על שהיה זה הנכרי רופא אומן:

ולא דמייא תמן נחמם מותר. בתמיה כלומר דלא דמיא להא דהתיר ר' יוחנן ברופא אומן דלא התיר אלא בסתמא אבל אם נראה לעין שנגרעה והוחמה המכה מחמת רטיה ואספלנית שלו כמו הכא שראה שנתחלחלה המכה ודאי לא התיר ואסור להשתמש עוד ברפואתו דהא חזינן דמרע האומן נפשיה א"נ נחמם כמו נהמם ומלשון גדר ושרט הוא. לא תתגודדו תרגומו לא תתהממון. ורב יהודא מפרש דהא דאמרינן ריפוי גופו אסור היינו אם היה אפי' נהמם גדר ושרט בעלמא אסור להתרפאות ממנו כהדא וכו' ולא היה כ"א איזה גדר בעלמא מחמת שלקה באצבעו ואפ"ה הסיר הרטיה שנתן לו הנכרי ופריך ולא שמיע וכו' וה"נ רופא אומן הוה ומשני תמן נחמם מותר כלומר ר' יוחנן מיירי באין בו סכנה ונחמם כזה הוא מותר אבל הכא שראה המכה מתחלחלה ויש בה סכנה ונחמם כזה אסור אפי' מרופא אומן:

מהו מיכחול מינהון. אם מותר לכחול העינים מרופא נכרי:

מאן דבעי מיסתמיא איסתמי. מי שרוצה לסמות עיניו יכחול מהנכרי ויסתמא כלומר דנהי דסכנת מיתה ליכא סכנת סמיות עינים מיהא איכא:

לוי אמר מאן וכו'. דאפי' סכנת מיתה איכא כשיתן עכו"ם זה סם חריף בתוך הכחול:
רב לא עבד עינא כחל לה. וקאמר הש"ס דרב לא היה נוהג לכחול את עיניו ולא נגלה לו טוב הכחול שיכול להמית אם משימים בתוכו סם המות ולפיכך לא אמר אלא ששש סמיות עינים אבל לוי היה נוהג לכחול עיניו והיה יודע מכח הכחול עד היכן הוא הולך ולפיכך קאמר שאם משימין בתוכו סם המות אע"פ שאינו בולע לתוך גופו מ"מ יכול הוא להמית:
והא אנן חמיי לון. והרי אנחנו רואין אותן שטועמין בפיהם להקילורית שמשימין בתוך העינים לכחול לרפואה ובכה"ג נימא דליכא חששא מידי:
נימר. אפ"ה אין לסמוך עליהן דסוף סוף איכא חששא דאיכא למימר שעושה זה בכוונה וכשהקילורית היא טובה הוא טועם אותה כדי שיסמכו עליו וכד לית היא טבא וכו' כלומר ולאחר כן יעשה את שלו וישים בתוכה סם חריף ורע והיא עומדת ומסמא את עינים:
אהן אופיון סכנה. אופיון. פי' הערוך מלשון יוני הוא והוא מין עשב הנקרא פרגין ועושין אותו לרפואה ואם לא נותן בכמות הראוי סם המות הוא ולפיכך סכנה הוא ליקח מרופא נכרי:
הדא תורייקי. טרייאקו הוא בלעז:
מותרת. ואין חשש סכנה ליקח מהן:
כל שהוא מן השפה ולפנים. כל מכה שהיא לפנים מן השפה יש בה סכנה ומרפאין אותה בשבת. וגרסינן לכל הסוגיא בפ' שמנה שרצים הל' ד':
לא מן השפה ולפנים הן. ואמאי לא התירו:
ר' זעירא לא אמר כן. כדאמרי חברייא כל שהוא מן השפה ולפנים וכדקשיא ליה ממתני' אלא הכי אמר בשם ר' אבא בר זבדא דוקא כל מכה שהוא מחלל הגוף ולפנים מרפאין אותה בשבת:
עצם של ראש. כשהוא נחלש וגורם לכאב הראש מעלין אותו לקשרו ולחזקו:
בנות אזנים. גידי אזנים לפעמים נופלין מחמת פיסוק שפותח האדם פיו בכח ומעלין אותן אפי' בשבת מפני שהוא סכנה:
עין שמרדה. שרוצה לצאת כאדם המורד ויוצא:
נבות ידים ורגלים סכנה. מכה שעל גב היד והרגל. הרי הן כמכה של חלל ומרפאין אותה בשבת:
ר' אבהו. אמר דהכי אמר ר' יוחנן אהן סומקה סכנה אם נתאדם המכה שעל גב היד והרגל אז היא סכנה:

לוקטין לו עוקץ עקרב. אם עוקצו עקרב לוקטין לו העשבים לרפואה בשבת מפני שסכנה הוא:
חמרא. יין שמשימין לרפואת העין מותר לתת אותו מחוץ לעין בשבת והוא נכנס מאליו לתוכו אבל להשים בתוך העין אסור:
ואהן רוק תפל. דמרפא אסור למשוח בו לעין בשבת:
מיניה את יליף לחזיזתיה. לחזזית שבתוך העין ומכאן אתה למד מה שהוא מותר בשבת ברפואתו ומה שהוא אסור ובבלי גיטין דף ס"ט לחזיזתא משמע מתרגום גרב או ילפת בהרן וחזיזן ואינו ענין לכאן:
הדא עורדענא. צפרדעים תרגומו עורדעוניה ולפעמים עולה מכה בגופו של אדם כצורת צפרדע וסכנה היא ומרפאין אותה בשבת:
עכשבוניתא. עכביש וזהו ג"כ מכה כצורת עכביש וכן גומרתא כצורת הגחלת והיא בועה אדומה וכולן סכנה ומותר לרפאותן בשבת:
נותנין עליה חמץ בפסח. מרטיה שעושין עליה ואפי' חמץ בפסח הוא ואסור בהנאה מותר מפני הסכנה:
אהן בלעא. מורסא הזה ועל שם שהליחה מכונסת ובלועה בתוכה:
שרי. לכתחילה להוציא הליחה ממנה בשבת:
מתניתא אמרה כן. ממתני' שמענו דמותר לכתחילה הוא דתנינן בפ' כל הכלים מחט של יד ניטלת בשבת ליטול בה את הקוץ שנכנס בבשרו וה"ה שמותר להפיס את המורסא:
דלא כן. דאם לא כן אלא דלהפיס את הבלע והיא המורסא אסור אם כן מה בין קוץ שהתירו לכתחילה ומה בין בלע שאסרו אלא ודאי בשתיהן מותר לכתחילה:
אהן עיימא דעינא. עין שהוכהה. והנה כהה הנגע תרגומו והא עמיא מכתשא:
ושרא לון. לעשות לו רפואה בשבת:
אוף אנא שרי. אם ר' בא מתיר אף אנא כוותיה סבירא ליה:
אהן צפדונא. חולי השינים סכנתא לפי שמתחיל בפה וגו' בבני מעי' ומרפאין אותה בשבת:
והוה מיתסי קומי דתימטיניס. ובפ' שמנה שרצים קמי ברתיה דדמיטיניס. שהיה עוסק ברפואה מלפני בתו של הנכרי דימתינוס בטיבריא:
בערובתא. בערב שבת בא לפניה ושאל אותה אם יצטרך למחר לעשות הרפואה ואמרה ליה לא צריכת ואם תצטרך קח גרעיני תמרה וא"ד גרעינין של הפרי נקליבס ושרוף אותם לחציין וקליפת שעורין וצואת קטן נגובה ושחוק אותם ביחד ותטפול על המכה ולא תגלה רפואה זו לשום אדם:

וחנקת גרמה. על שגילה הרפואה וא"ד לא עלתה לה כך אלא נתגיירה היא:
ש"מ אהן צופדנא סכנה. מדעשה הרפואה בשבת:
אם היה רופא אומן מותר. להתרפאות מן הנכרי:
הוה ליה קולוס. חולי בני מעיים שקורין קוליקוס בלע"ז:
מישחוק תחלוסין. לשחוק שחליים בשבת. במדרש איכה יעיב ולמה קורין אותה כפר שחליים דהוו מרבין בניהון כאילין תחלסייא:
בר בריה. דריב"ל הוה ליה בלע מורסא בתוך גרונו א"נ שבלע נימא ושרץ:
ולחש ליה. ונתרפא:
מי נפק. כשהיה רוצה זה לצאת שאלו מה הלחש הזה אשר אמרת וא"ל ממלה פלוני ופלוני אמר מה עשית מוטב היה לו שימות ולא ישמע הדבר הזה:
עד כדון כשאמר לו. בפירוש הבא לי עלים מע"א להתרפאות:
סתם והביא לו מע"א. מהו:
נישמעינה מן הדא. דאפי' באמר לו סתם והביא מע"א אסור כדאמר ר' מנא אילו הוה ידע וכו':
צמרמורין. חמימות. בפ"ט דנידה כמין צמרמורות אוחזין אותה:
מן זכרותיה דדוהי. מן המעיין המקלח דרך ע"ז ששמה דוהי. א"נ דוהי כינוי לגנאי כדלקמן בהל' ד' דוהין של מימי רגלים זכרותיה הוא מקור המעיין של המים כדאמרינן בבכורות דף נ"ה זכרותיה דירדנא ממערת פמייס והביאו לו מים מהמקלחין דרך ע"ז זו שהיו מחזיקין אותה לרפואה ולא שתה:
א"ר הונא זאת אומרת. אברייתא דלקמיה קאי ובפ' שמנה שרצים גריס הכי בהדיא אמר רב הונא מתניתא אמרה כן שאין מתרפאין מגילוי עריות כלומר דמייתי סייעתא מברייתא לדברי ר' יוחנן דלעיל וכן לקמן גבי שפיכות דמים:
שבת שהותרה מכללה. לענין מאי לאו להתרפאות קאמר דפיקוח נפש דוחה את השבת ודכוותיה הא דקאמר נערה המאורסה לא הותרה מכללה ואפי' להתרפאות קאמר ש"מ שאין מתרפאין בגילוי עריות:
הבא לי אשת איש. ויתרפא מחולי אהבה אשר לו אלא אפי' אינו רוצה כ"א לדבר עמה ולשמוע את קולה בלבד אין שומעין לו:
רחם איתא. אהב אשה אחת:
וסכן. נסתכן מחמת חולי אהבתה:
ימות ולא כן. אפי' ימות ולא יעשה כן בישראל ואפי' להעביר אותה לפניו בלבד:

מהו דישמע קולה וייחי. ואם הוא מתרצה לשמוע קולה בלבד ואף שלא יראנה ומחמת זה יחיה מחליו:
ומה הוות. אותה האשה שהחמיר ר"א כל כך:
ומ"ד פנויה. מאי כולי האי היה לו לישא אותה:
והא בר כוחא נגרא. כך שמו:
וסכן ושרא ליה ר' אליעזר. וכן הוא בשבת שם:
כאן בפנויה. מי נימא הא דהתיר בפנויה והא דאסר באשת איש:
ואפי' תימא כאן וכאן בפנויה גרסינן וכן הוא שם :
תיפתר. הא דאסר שנתן עיניו בה עד שהיא אשת איש ומש"ה לא רצה ר"א להתיר אע"פ שמת בעלה אח"כ ונעשית פנויה:
ואית דבעי מימר. דהיינו טעמא שאשה גדולה וחשובה היתה ולא היתה נשמעת לו שישאנה בהיתר וכל מה שיעשה עמה יהיה באיסור ולפיכך לא רצה להתירה לו:
זאת אומרת. אמתני' דמייתי לקמיה קאי והכי הוא בהדיא בשבת שם כלומר ומהאי מתני' שמעינן כר' יוחנן דאין מתרפאין משפיכות דמים:
דתנינן תמן. פ"ז דאהלות האשה המקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו איברים מפני שחייה קודם לחייו יצא רובו אין נוגעים בו שאין דוחין נפש מפני נפש:
בנפשו של קטן. אם היה קטן רודף אחר הגדול להורגו מהו שמצילין את הגדול בנפשו של קטן כדין רודף או דילמא הואיל ולאו בר עונשין הוא לא וגרסינן להא לעיל סוף פ' בן סורר ומורה:
התיב ר' ירמיה. ומאי קמיבעיא ליה והתנינן וכו' אלמא דאע"פ שקטן זה רודף הוא אין מצילין אותו בנפשו:
שנייא היא תמן. דלא קרינן ליה רודף שהרי אין אתה יודע מי הוא ההורג והרודף את מי דאיכא למימר נמי שהיא רודפת אחריו דכמו שהיא מסוכנת למות כך הולד מסוכן למות הלכך מניחין הדבר כמות שהוא ואין נוגעין בו כי קא מיבעיא לן כגון שהקטן רודף אחר הגדול ואינו נרדף ממנו ולא איפשיטא:
ולא נחש נשכו. בתמיה הא מת עכ"פ מנשיכת נחש:
ומה הוה ליה למימר. הראיה שרצה להביא שמותר:
עד שמגיע לבלורית. שער אחוריו שמגדלין אותו לשם ע"ז:
הרי זה רואה במראה. כדי שיתראה כאדם חשוב ויהא הנכרי מתיירא להורגו:
מן הכותי. שאינו חשוד על שפיכות דמים לא התירו לראות במראה ולהסתפר ממנו:

התירו לבית רבי שיהו רואין. במראה מפני שהיו זקוקין למלכות והיו צריכין להתראות ביופי והידור:

ושיהו מספרין קומי. כדרך שמסתפרין הם להשערות מלפניו:

חד גיור. הוה ספר בעודו בגיותו והיה חוזה כוכבים וראה באיצטרוגליא שלו שהיהודים יהיו שופכין את דמו וכסבור היה שיהרגו אותו ובאמת לא הוה אלא אמגיירתיה שהראו לו שעתיד להתגייר ויהו שופכין את דמו והוא לפי טעותו היה הורג כל היהודים הבאים להסתפר ממנו:

כמן. כמה מהן קטל:

ובסוף. לאחר שנתגייר אחר זה ונודע להם שהרג יהודי' כל כך התפללו עליו שיחזור לסורו ואל יתערב זר הרוצח הזה עמהן:

אין לוקחין ממנו. דבעינן כתובה לשמן:

בגר שחזר לשיאורו היה. והיה יודע דבעי לשמן וכגון שחזר לסורו מחמת יראה שלא יהרגוהו הנכרים דאל"כ כ"ש דהוי ליה מין:

הלכה ג

מתני' **שהיה מתחילתו יין**. ולאפוקי היכא דקנה העכו"ם חומץ מישראל דלא מתסר בהנאה משום דחומץ לא מנסכו ליה לע"ז:

וחרס אדרייני. אדריאנוס קיסר היה מגבל טיט ביין ועושה ממנו כלים ולא היה מצרפן בכבשן ונושאים אותן במלחמה וכשרוצים היו משימים אותן החרסין במים ונמוחים שם והטיט שוקע למטה ונשאר היין מזוג במים ועל שם אדריאנוס נקרא חרס אדרייאני:

ועורות לבובין. קורעין הבהמה מחיים כנגד הלב כמין נקב עגול ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז:

משוך מותר. שאין עושין לע"ז אלא עגול והלכה כרשב"ג:

והיוצא אסור. בהנאה מפני שכבר נעשה תקרובתו:

לתרפות. לטעות ע"ז. מקום ערוה של אשה נקרא בית תרפה:

אסור לשאת ולתת עמהן. דאזלו ומודו לע"ז ועוד דזבני מידי דצריך לתקרוב' ע"ז והבאין מותרין דמאי דהוה הוה והלכה כר"ע:

גמ' **ר' יצחק בר נחמן וכו'**. פליגא אליבא דריב"ל ר' יצחק אמר דבאלו שלש יינות אין בהן משום גילוי קאמר לפי שאין הנחש שותה מהן ור' סימון קאמר דאף אין בהן משום יין נסך לפי שאינם חשובים בעיניהם לנסכן לפני ע"ז. וגרסינן לסוגיא זו בפ"ח דתרומות:

מפרש. לאלו שלש יינות:

החד. הוא קונטידין שמערבין אותו עם בשמים וסממנים ונעשה חריף:

המר. הוא פסינתון שהוא מבושל עם אפסינתון אשינצו בלעז:
והמתוק מהו חמרא מבשלא. שמבשלין אותו לבדו עד שנעשה מתוק:
איבאש. חלה ונכנסו ר' זירא וחבורתא דרבנן לבקרו:
הא מרא דשמועתא. ר' ינאי שאמר משמיה דריש לקיש והא מרא דעובדא ר' יהושע בן זיידל ונשאלוניהו:
דילמא מן הדא דריש לקיש דהכין הכין. שמא לא למעשה קאמר לה ריש לקיש אלא דהכין והכין מסתברא. ודוגמתו בסוטה פ' עגלה ערופה כל אילין מן אילין דהכין הכין ולא סמכין עליהון כלומר שרגילין לומר כך וכך נראה ואין סומכין עליהן למעשה:
אמר לון. ר' ינאי לעובדא אמר לה ר"ל ויכולין אתם לסמוך עליו:
מן דקמון. לאחר שהלכו משם פגע ר' אילא וקם עם ר' בון וא"ל אילולא שאתם אוהבין השמעתתות דאמוראי ולומר הלכה בשמם ולא ברייתא דר' חייא היאי דתני לאיסורא:
מתניתא אמרה כן. ממשנתינו נמי שמעינן לאיסורא דקתני שהיה מתחילתו יין אף על פי שנעשו חומץ אסור וה"ה במבושל דחיישינן שנסכו קודם שבישלו:
לא הוינא משקתכון. וכי לא הייתי משקה אתכם יין אלא שהיין מבושל שיש לי נתגלה:
ימות גו ביתיה. שאני חושש במבושל משום גילוי ואיני רוצה להשקות אותו בביתי:
ולא כן וכו'. ומפרש ר' סימון לעיל דחד הוא קונדיטון:
כאן דשחיק חד לתלתא. הא דקאמר ריב"ל דקונדיטון אין בו משום גילוי דוקא אם השים בתוכו משחיקת סממנין שליש אחד בשני שלישי יין דהואיל והסממנין הרבה בתוכו אין הנחש שותה ממנו:
קרינא. הוא יין מתוק מתולדתו וקמיבעיא ליה לר' יוחנן אם יש בו משום גילוי ואתון שאלון לי הדא לזה שהיה יין טוב בתחלתו בתמיה:
ואינהר. מתוך הדברים נזכר ר' אבהו דבפירוש אסר ר' יוחנן למבושל שנתגלה:
אם היי'. אדם נכנס ויצא בתוך החדר שהיו אותן הגיגיות מותר שמתיירא הנחש לשתות מהן:
אם היה ישן. האדם אצל יין שנתגלה מותר לפי שאימת הישן עליהן:
דבכל אתר סמיך ר' לעזר לר' חנינא. מסייעא ליה בכל מקום וסבירא ליה כר' אלעזר:
דהות רחמא מצוותא. היתה אוהבת לעשות מצות וצדקות ובעלה היה שונא מצות ובא עני א' ונתנה לו האשה לאכול וכשהרגישה שבעלה בא לבית העלתה להעני בחדר עלייתה והטמינה אותו וחזרה ובאת לפני בעלה וערכה לפניו לאכול ואכל וישן לו ובא הנחש ואכל ממה שנשאר ועומד לפניו ולאחר שניער משנתו היה רוצה לחזור ולאכול והתחיל העני הזה היושב בעלייה לדבר ולהזהירו שלא יאכל כי אכל הנחש ממנו:

הדא אמרה ישן מותר. בתמיה הא חזינן דהנחש אכל כשזה היה ישן וקשיא לר' אלעזר ולר' חנינא דאמרי ישן מותר:

כריך הוה. כלומר הנחש הזה היה רגיל שם ודוגמתו בסוף קידושין אם היו כרוכין אחריה וכלומר שזה היה כרוך ורגיל בבית ולא היה אימתו עליו אבל בעלמא אימת ישן עליהן ובתרומות גריס בריר הוה והיינו הך שהיה לבו ברור ובטוח ודעתו גסה עליו לפי שהיה רגיל שם:

ואינו אסור. האשה עליו משום ייחוד שנתיחדה עם העני הזה ומשני כי ניאפו ודם בידיהם כתיב החשוד על הניאוף חשוד על שפיכת דם ומכיון שהעני הזה לא חשוד על ש"ד שהרי הזהירו לבעל הבית שלא לאכול ממה שאכל הנחש לא חשוד על הניאוף:

שהיה מגלגל. היה מלגלג באיסור גילוי ולא היה חושש לזה ודוגמתו בפ"ה דנזיר הל' ב' היה מגלגל בנזרו אילו גילגל לא היה נשאל וכו':

ולקה בדלקת. ולבסוף לקה בחולי דלקת מחמת שלא נזהר ושתה מגילוי וראו אותו ביוה"כ שהיה צלוחית של מים בידו כדי להקל עצמו מן החמימות שגברה עליו ואע"פ שאין לאחר לעשות כן ביה"כ לצנן עצמו בכוס מלא מים:

מהו מיעברתיה מן קומיהון. אם מותר להעבירו מלפניהן ולטלטלו ביום הכפורים:

ארפון לון. הניחו אותן שמשלהן הן אוכלין:

מריה דיומא קאים. הבורא ואדון היום הזה שציוה לאכול ולשתות יעמוד לי שלא אהיה ניזק:

לא חשב למישתי ולא אספק מיטעם. בעוד שהיה חושב לשתות לא הספיק אחר שטעם מעט עד שנתחלחל מחמת הארס אשר ביין וקמ"ל דאין סומכין על הנס במקום סכנה:

אין נשאלין על הגילוים. השואל אם לשתות מן הגילוים אין הנשאל נזקק לו וכדרבי ינאי ור' יונתן לקמן:

ר' ירמיה בעא קומי ר' זעירא. שאל ממנו בענין הגילוי:

מריה דשמועתא אישאיל ליה. ובתרומות שאל ליה כלומר דקאמר הש"ס ר' זעירא מריה דשמועתא הוא שאירע לו מעשה כזה כדלקמיה והוא שואל ממנו בודאי יחמיר עליו:

מתנמנם הוה ר' זעירא. כשהיה יושב ואוכל בלילה וכבה הנר ונתן ידו על תומנתא הכלי והמדה אשר לפניו עד שידליקו הנר וכשהדליקו מצא שפיפון דומה לשערה כרוך על הכלי וא"ל רשע אילולי שהדליקו הנר לא הייתי נזהר בך:

צריכין אנן חששין. צריכין לחוש ולהזהר ממה שהבריות אומרין שיש לחוש כדמסיק ואזיל:

פריטין גו פומה. מפני שיד הכל ממשמשין בהן ופעמים יש עליהן רוק יבש של מוכי שחין או זיעת האדם שהוא סם המות חוץ מזיעת הפנים כדלקמן:
פיתתא. פת לחם תחת בית שחיו מפני הזיעה:
תבשילא תותי ערסא. שמא יפול בו דבר המזיק א"נ מפני רוח רעה ששורה עליהן:
ולמיצע. לתחוב הסכין בתוך האתרוג או הצנון שמא יפול אדם על חודו:
אמר רבי ינאי אין קטה קטה שיחור. כך היה משיב ר' ינאי לכל הרוצים להכניס עצמן בספק סכנה אם הוא חוטב חוטב הוא פחם ואם אובד אובד הוא מרגלית כלומר מה יעלה בידו ולמה לו לזה שבשביל דברי שיבוש מכניס עצמו לספק איבוד נפשו. לחטוב עצים תרגום ירושלמי למיקטב קיסין:
ערבא דנפשך אנא. וכי ערב אני לנפשך ולהתיר לך גילוי וספק סכנה וכן היה ר"ל אומר אילו מכרת עצמך ללודים האוכלים בשר האדם בדמים יתירים היית מוכר עצמך וכאן למה לך למכור נפשך בדמים מועטין ובשביל הנאה מועטת כזו לא תסכן עצמך:
יין נסך שנפל לבור וכו'. רבי יוחנן קמ"ל דבן בתירא כרשב"ג ס"ל במתני' לקמן פ' השוכר את הפועל:
סתם יינו של נכרי אסור. בהנאה אבל אינו מטמא כיין נסך שהוא מטמא טומאה חמורה כדלקמן:
הפקידו אצלו. יין שלו:
מה במייחד. אם דוקא במייחד לו קרן זוית בביתו של נכרי בזה התירו בהנאה:
אמר ליה. לא במפקיד קאמרי לך ואף ע"פ שלא ייחד לו קרן זוית:
שראה נכרי. יין נסך ודאי שראה נכרי מנסכו דין ע"א יש לו ומטמא טומאה חמורה כשרץ:
חמי מה אמר. ראה ותדקדק בדברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן דלא אמר דמותר בהנאה אלא כשהוא בחותם ומפני שאינו חותם בתוך חותם אסור בשתייה אבל בלא חותם כלל אפי' בהנייה אסור וזה דלא כדבעי ר' יסא מימר מעיקרא דגם במפקיד לחוד מותר בהנייה:
הורו ר' לעזר במייחד. לו קרן זוית דוקא מותר בהנייה ולא במפקיד בלא חותם כלל והוה ר' זעירא חדי בה דודאי כך קיבל מר' יוחנן ואיפשיטא ליה בעייה:
תמן תנינן. בפ"ג דדמאי המוליך חטים לטוחן כותי וכו' לטוחן נכרי דמאי המפקיד פירותיו אצל הכותי וכו' אצל הנכרי כפירותיו ופריך התם בהאי תלמודא הכא את אמר לטוחן הנכרי דמאי והכא את אמר כפירותיו. דמשמע שהן פטורין לגמרי ומשני כאן בקופה בקופות וכאן פירות בפירות כלומר ברישא שדרך להוליך להטוחן בקופה ובמידה חיישינן שמא נתחלפה קופתו עם של קופת ע"ה שהניח ג"כ שם כמידה זו

לטחון אבל בסיפא שהפקיד אצלו פירות שלא במידה וליכא למיחש כ"א שהחליף אותן בפירות שלו והלכך דינן כפירותיו ועלה גריס האי בעיא והתם גריס ר' ירמיה בעא קומי ר' זעירא:

מה כפירותיו ממש. כלומר אם האי דקאמר כפירותיו היינו דכפירותיו של נכרי ממש הן:

טעמו פוטר. כלומר ופירושו הוא דפטורין ממעשרות כמו פירות של נכרי ממש וקשיא טבל ברור במקום אחר בתמיה וכי אם הפקיד אצלו טבל ברור נימא נמי דפטורין ממעשרות ואמאי הא איכא נמי למימר שמא לא החליף אותן בפירותיו והרי הן טבל ברור מונחין במקום אחר ולמה יפטור ממעשרות והתם בדמאי לא גריס תיבת טעמו אלא ה"ג מה כפירותיו ממש פטור טבל ברור במקום אחר וכדפרישית ובעל הבעיא דגריס שם ר' ירמיה קומי ר"ז בזה נראה כגי' זו ר' חנינא ובעא קומי ר' אחא כדמשמע שם בתר כן:

א"ל ולכל דבה. וכן הוא בדמאי כלומר ולכל שיש לך לומר בה אם טבל הוא נשאר טבל ואם חולין מתוקנים הפקיד הרי הן פטורין כפירותיו:

ולא על יאות ר' חנינה מתריס לקיבליה. כלומר לאו שפיר עבד ובחנם הי' מתריס לנגדו להקשות לו קושיא זו דודאי לא אמרינן כפירותיו שהן פטורין אלא בהפקיד חולין מתוקנין:

הפקידו אצלו דחותם. כשהוא חתום בחותם אחד ולא ייחדו בקרן זוית:

מה פליגין בהנאה. דמר סבר חיישינן לאיחלופי ביין שלו והלכך אסור בהנאה ומר סבר לאחלופי לא חיישינן אבל בשתיה אסור לד"ה דלזיופא מיהת חיישינן שמא זייף הנכרי ונגע בו ושתה מיניה ויין של ישראל שנגע בו עכו"ם מותר בהנאה ואסור בשתיה:

חבי"ת. סימן הוא כדמפרש לקמיה:

חתיכת דג שאין בה סימן. להכיר אם הוא ממין טהור או לא וכן בשר יין תכלת כל אלו אסור בחותם א' לשלחן ביד הנכרי לפי שדמיהן יקרין וחיישינן לאחלופי:

חמפ"ג. חלתית קורט של חלתית דתנן במתני' לקמן דשל עכו"ם אסור מפני שחותכין בסכין שלהם וחורפיה מחליא לשמנוניתא לשבח:

מוריס. שדרכן לתת לתוכו יין:

פת. ואם הוא נמשח בשומן נאסר משום בישולי עכו"ם ונבלע בפת:

גבינה. משום עירוב חלב טמא וכל הני משום איסור תערובות הן אם הן של נכרים לפיכך לא החמירו בהן ובחותם אחד מותר:

והלכה כר"מ. דסתים לן תנא במתני' כוותיה דאיהו הוא דסבירא ליה דאסיר בהנאה כהא דתני בברייתא בתוספתא פ"ה:

אהן בגד דתנינן הכא מהו. בערלה קאי ובפ"ג שם גרסי' לה אמתני' בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק ואיפכא איתא שם להסוגיא דמעיקרא גרסינן להפלוגתא דלקמן בחרס אדרייני הא דקאמר ומהו לסמוך בו את המטה שזהו רוצה בקיומו של דבר איסור על ידי דבר אחר שבשביל החרס רוצה הוא בקיומו של יין נסך ופליגי בה רבי לעזר ורבי יוחנן ובעי השתא אהן בגד שצבעו בקליפי ערלה מהו לסמוך בו כרעי המטה ואי פליגי בו כדרך שחולקין בחרס אדרייני:

ואיקפד לקיבליה. ר' זעירא נגד ר' ירמיה על שרצה לדמות בגד לחרס אדרייני דאפי' מ"ד תמן מותר שאין איסורו ניכר שהרי היין נבלע בחרס אבל הכא בבגד שצבעו בקליפי ערלה שאיסורו ניכר אסור לדברי הכל:

כיצד הוא יודע. אם מחיים נעשה הנקב ולע"ז הוא או לא:

הוא נסלל. נכוץ שפתו ונשאר נעגל ואם לאחר שחיטה הוא נמשך:

ואת שמע מינה. מדקתני דעשה בה מעשה לע"ז אסרה:

שחט בה סימן אחד. לע"ז אסרה דאע"ג דאת אמר אין דבר שיש בו רוח חיים נאסר משום ע"ז והכא דעשה בה מעשה נאסר:

להוציא מדברי ר' אליעזר. דאמר בפ"ב דחולין סתם מחשבת נכרי לע"ז והכא קתני בשר של שחיטת נכרי מותר בהנאה דלא כר"א:

לפנים מן הקנקלין. חדר הפנימי שעושין בו תקרובות לע"ז:

בע"ז שיש לה קנקלין. הוא דאמרו דוקא שהכניס הבשר לפנים אבל באין לה חדר פנימי מיוחד לזה כל הבית נחשב כקנקילון ואסור:

תוריבס. גריס במתני' תרבוס במקום תרפות וכדמפרש ואזיל שהוא מלשון תוריבס שמוליכין ע"ז גדולה אצל ע"ז קטנה ומעמידין הגדולה על הקטנה תוריבס הר על בסיס:

מ"ד תרפות. כדגרסי' במתני' מלשון תרפים הוא ומ"ד תרבוס מלשון תורי בס:

בשאין חזירתן כהליכתן. שאין נראין ודומין כמו שהיו מהליכתן שהלכו חבורות חבורות ועכשיו חוזרין ביחידות אבל אם היתה חזירתן כמו שהן בהליכתן קשורין חבורות חבורות זו בזו אף הבאין אסורין דנראין כדעתן לחזור:

הלכה ד

מתני' **נודות**. של עור:

וקנקנים. של חרס:

אין איסורן איסור הנאה. והלכה כחכמים ודינייהו הכי הוא אם חדשים הן מותר לתת לתוכו יין מיד ואם הכניס בהן הנכרי יין לקיום והיינו לשלשה ימים צריכין עירוי ג' ימים מעת לעת שממלא אותן מים ולאחר כל מעת לעת מערה המים ומשים מים אחרים תחתיהם ואח"כ מותר להשים יין בתוכן ואם יישנו י"ב חדש שלא היה בהן יין של נכרים מותר אח"כ מיד בלי עירוי:

גמ' **נודות הנכרים גרודות**. שאין בהן זפת והן חדשות הרי אלו מותרות להשים בהן יין ותוספתא היא בפ"ה:

זפותות. אע"פ שחדשות הן וכן הוא בהדיא שם חדשיס זפותים אסורין מפני שדרכן לתת לתוכן יין בעוד שהזפת חם ליטול טעם של הזפת:

נכרי עובדן ודבבן. שמתיך לתוכן הזפת וישראל עומד על גביו מותר לתת לתוכן יין ואינו חושש:

וחש לומר שמא ניסך הוא. ומאי מהני שהישראל עומד ע"ג ניחוש שבשעה שזופתן ומשים לתוכן מעט יין מנסך הוא:

אינו מצוי לנסך ע"ג דבר מאוס. באותו יין שזורקין לשם בשעה שזופתין אין דרכן לנסך שזה הולך לאיבוד ודבר מאוס הוא:

מעתה אפי' אין ישראל עומד ע"ג. לישרי ומשני מפני שאני אומר שמא החליף ואין אלו שזיפתן מחדש ודילמא בתר הכי נתן לתוכן יין וניסך:

חדשות. שלא הכניס בהן יין לקיום:

הכא את אמר וכו'. מאי שנא דבנודות זפותות אסורין ובקנקנים מותרין:

אני עמדתי. חקרתי אחר זה ונתברר לי הדבר שאין דרכן לתת לתוכן חומץ של יין בשעה שזופתין אבל בנודות נותנין יין או חומץ של יין:

נכנסו לתוך קנקנים. אם הכניס לתוכן יין שאסור בשתיה ומותר בהנאה כגון יין של ישראל שנגע בו הנכרי ולא שכשך וכיוצא בזה נעשו הקנקנים כיין שאם עירה היין ונתן לתוכן יין אחר ג"כ אסור בשתיה ומותר בהנאה כדקאמר פינהו וכו':

פינהו. חזר ופינהו גם ליין השני וכנס לתוכן יין אחר היין הוא אסור שהוא היין השלישי והקנקנים מותרים אח"כ להכנס בהם יין אחר שהרי כשמערה היין הזה כבר היה בהן עירוי משלשה פעמים מיין:

ולמה אסור בשתיה ומותר בהנאה. אקנקנים פריך וכי מפני מה נאסרו הקנקנים אחר שהכניס לתוכן היין הראשון שהרי לא היה יין נסך ממש א"נ אסתם קנקנים של נכרים פריך מפני מה אסרו חכמים היין שמכניס לתוכן בשתיה ולא התירו אלא בהנאה:

בגין דר"מ אמר אסור בשתיה ובהנייה. כלומר הואיל ור"מ מחמיר בקנקנים של נכרים ואוסר אפי' בהנאה א"כ דיינו שנתיר בשתיה ולא רצו חכמים להקל כל כך באיסור חמור דיין נסך:

מזו לימדתי עליהם. שיש תקנה לטהרן בקילוף הזפת מהן דמה בשעה שאינן זפופות את אמר מותרין כשהן חדשות א"כ בשעה שהן זפופות ונתקלפה הזפת מעליהן לכ"ש שנתיר שהרי אין החשש אלא משום הזפת שדרכן לתת לתוכו יין בשעה שזופתין:

וכשבאתי אצל חבירי אמרו. אין ראיה מכאן דאע"פ שלא אסרו אלא זפותות מכל מקום כשהן זפותין הקנקנים חוזרין ובולעין מן היין שהשים לתוכן ולא מהני אח"כ קליפת הזפת:

ציר או מורייס. מבטלין הטעם של היין לפיכך נותן הישראל ציר או מורייס לתוכן וחוזר וכונס לתוכן יין שלו:

לפגטי. גן ופרדס אילנות מלשון התאינה חנטה פגיה:

מזו לימדתי עליהם. תקנה מה אם בשעה וכו' ולא סיים הש"ס למילתיה ופליגי בה במה הוא דסיים דר' יסא בשם ר' יוחנן קאמר הכי קאמר דמה ציר או מורייס מועיל להכשירן בשעה שמכניסן לאור לא כל שכן וכלומר שאין להם תקנה אחרת אלא להכניסן לאור ור' חייה בשם ר' יוחנן קאמר דהכי הוא דסיים בשעה שמשחיל וכו' דסבירא ליה כר' עקיבא לעיל דמהני מה שקולף הזפת מעליהן ועדיפא מיניה דאפי' משחיל בעלמא על ידי האור מהני:

קיימין אינון. בתמיה למאן דאמר מכניסן לאור וכי קיימין הן הא פקעי ומשני דאין ה"נ קאמר מכניסן לאור וכו' ואם נתקיימו נתקיימו:

מותרות. דס"ל דבלא זפת לא בלעי:

כי אנן אמרין. וכי אנחנו אומרין האי כוזא של חרס שאינו זפות לא בלע הא חזינן דבלע וכן שאיל ר' בא וכי אנחנו אומרין אהן עביט של מי רגלים לא בלע אלא ודאי אם הכניס לתוכן יין לקיום בלע:

ועבדין כן. בתמיה וכי נסמוך על זה שממלאן ג' ימים מעת לעת:

הא לשעבר. שאל לו אם בדיעבד נתן לתוכן יין אחר מילוי ג' ימים והתירו:

הא לכתחילה. אם נסמוך ע"ז לכתחילה וא"ל אסור:

פיתרייא רברבייא. כוסות גדולים. במ"ר פ' אחרי מות פיילי פיטירון. כוס בלשון רומי פיטירא:

ארמייא איתבזעת זיקיה. אצל נכרי א' נבקע הנוד שלו וקיבל ישראל את היין תוך נוד שלו ושאל לרבנן ואמרו צריך מילוי ג' ימים ומיירי שהכניס את היין לקיום ששהא בתוכו ג' ימים:

זפתין זיקוקין זעירין. זופתין נודות קטנים וישראל לוקחין מהן:

ואסרן. משום נודות זפופות כדתנינן בברייתא דלעיל:

הלכה ה

מתני' **החרצני' והזגין**. הזגין הם הקליפות של ענבים והחרצנים הן הגרעינין שבתוכן:

לחים. בתוך י"ב חדש:

אסורין. אף בהנאה:

יבישין. לאחר י"ב חדש מותרין אף באכילה והלכה כחכמים:

גמ' **והא תנינן**. לקמן בפ"ד ואינו נעשה יין נסך עד שירד לבור וא"כ אמאי לחין אסורין:

במשלם לתוך הבור הוא מתניתא. מתני' מיירי שמשלה אותן הנכרי מתוך הבור ואחר שדרך עליהן ונמשך היין לבור ואם עד שלא דרך ונמשך היין מהן אפי' לחין מותרין באכילה:

תמן תנינן. בפ"ט דכלים חרסין שנשתמש בהן משקין טמאין ונפל לאויר התנור והוסק התנור טמא שסוף המשקה לצאת וכן בגפת חדשה. פסולת של זיתים לאחר שהוציאו שמנן:

אבל בישנה טהור. ותני עלה בתוספתא דכלי' פ"ו דב"ק איזו היא חדשה וכו' וכת"ק דהתם והכא נמי במתני' כן:

הלכה ו

מתני' **המורייס**. שומן של דגים ורגילין היו שמערבין בו יין אבל אם ניכר שלא נתערב בו יין כ"ע ל"פ דשרי:

הגבינה ותירייקי. ובנוסחת הבבלי בית אונייקי שם כפר שרוב עגלים שלהם קריבין לע"ז ור"מ חייש למיעוטא וקסבר דאע"ג דרוב עגלים הווי מיעוטא כנגד שאר בהמות חיישינן למיעוטא וכל הגבינות הנמצאים שם אמרינן דילמא בקיבת עגלי ע"ז העמידן וחכמים לא חיישי למיעוטא והלכה כחכמים:

גמ' **יין למורייס**. סוגיא זו כתובה בריש פי"א דתרומות והתם שייכא ואגב דפריך ממתני' מייתי לה כולה דתנן התם אין נותנין דבילה וגרוגרות של תרומה לתוך המורייס מפני שהוא מאבדו אבל נותנין את היין למורייס מפני שנותן בו טעם וקאמר התם מתניתא דרבי היא דפלוגתא היא בתוספתא שם פ"ח דרבי הוא דמתיר ליתן יין של תרומה

למורייס ור"א בר' שמעון אוסר דס"ל דאינו נותנו אלא לעבור את הזוהמא והלכך אסור מפני שהוא מאבדו:

לפיכך אם עבר ונתן. לדברי רבי אסור המורייס לזרי' מפני שהיין של תרומה נותן בו טעם ומידי דעבידא לטעמא לא בטיל ולר"א בר"ש מותר לזרי' שהיין נאבד הוא ובטיל:

כדברי שהוא מתיר לזרי' א"כ מורייס הנכרי למה הוא אסור. הרי היין שנותנין בתוכו בטל הוא:

משום תבשילי נכרי'. הוא דאסר ולא משום חשש יין לנסך:

והתני. בתוספתא דמכלתין פ"ה מורייס אומן ה"ז מותר משום דלא מרע נפשיה:

אומן מותר לאו בשאינו מבושל. הוא דהתירו וא"כ דכוותה שאינו אומן אע"פ שאינו מבושל אסור כצ"ל וכן הוא בתרומות:

מאי כדון. השתא הדרא קושיא לדוכתיה מ"ט אסרו למורייס:

את שהוא וכו'. כלומר לעולם יין למורייס משום לעבורי זוהמא הוא דעבידא ובע"ז אסור דעכ"פ הנאה אית ביה מחמת יין נסך:

הדא אמרה וכו'. כלומר אפי' ההיא הנאה אסרו ביה ביין נסך ומשום חומרא דע"ז ובתרומה מותרת דאין איסור הנאה בתרומה:

ובלבד ביודעו. דלא חשיד לשקר ומהימן ליה שלא נתן לתוכו יין:

ר' יוחנן ורבי אלעזר. התם בתרומות קאי דתנינן אין מבשלין את היין מפני שהוא ממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שהוא משביחו ופליגי לענין מאי ממעיטו:

ממדתו. שנחסר על ידי בישול:

משותיו. שאינו שוה כ"כ כמו יין חי ובני אדם חפצין יותר בו מביין מבושל:

ולא ידעין. ומספקא לן מי משניהם אמר הטעם הזה ומי אמר זה ממה דאמר ר' יוחנן בספ"ב דתרומות על הא דתנן שם אין תורמין יין מבושל על שאינו מבושל מפני שהוא רע על היפה וקאמר התם מתני' כר' יהודה וכלומר דאע"ג דפליג התם ברישא גבי תורמין בצל קטן שלם וכו' מ"מ ההיא דשאינו מבושל על המבושל וכו' כר' יהודה נמי אתיא דלא חזינן דפליג בסיפא והדר פריך ר' יוחנן שם מחלפה שיטתיה דר' יהודה מריש פ"ח דקתני מפני שהוא משביחו אלמא דס"ל יין מבושל עדיף טפי. ואמר ר"א אינה מחלפה שיטתו דתמן בפ"ח בכהן הוא דמתיר לבשלו דאע"פ שמחסרו ממדתו מ"מ משביחו מחמת שהוא מתקיים לו והכא בפ"ב בבעלים וצריך לתרום מן היפה לפי שנוח לו יותר להכהן ליקח ממנו יין חי כפי המידה וש"מ דר' יוחנן דקא' מחלפה שיטתיה דר' יהודה הוא

דאמר דטעמיה דת"ק מפני שממעטו משותיו והלכך אפי' בכהן אין לו לבשלו ולעשות גרוע מכמות שהיה:

הלכה ז

מתני' **מפני מה אסרו גבינות הנכרים**. באכילה ולרבנן קא בעי דמשום חלב בהמה טמאה ליכא למיחש דקים לן חלב בהמה טמאה אינה נקפה:

מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה. בחלב שבתוך הקיבה:

והלא קיבת העולה חמורה. שהעולה אסורה בהנאה ומועלין בה:

שדעתו יפה. שאינו קץ ומואס בה:

שורפה חיה. דפירשא בעלמא היא:

ולא הודו לו. להורות כן לכתחילה אבל אמרו לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאו' אלמא מדלית ביה מעילה ש"מ האי חלב הכנוס בקיבה כפירשא בעלמא הוא:

בקיבת עגלי ע"ז. שנעשו לה תקרובת וגבי ע"ז אפי' פירשא בעלמא היא אסור דכתיב בה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם:

השיאו לדבר אחר. ולא רצה לגלות לו טעמו של דבר מפני שעדיין לא עברו י"ב חדש שנגזר' גזירה זו וכי גזרי רבנן גזירה לא מגלו לטעמא עד תריסר ירחי שתא עד שתתפשט גזירתן דילמא איכא דלא ס"ל לטעמיה ואתי לזלזולי בי' וטעמא דאסרו גבינת נכרים מפני שמעמידין אותן בעור הקיבה של שחיטת נכרים שהיא נבילה ועור לאו פירשא הוא ואסור ואע"פ שהוא דבר מועט כנגד כל החלב כיון שהוא מעמיד החלב ועושה בו מעשה לא בטיל דקי"ל הכל הולך אחר המעמיד ומשום בשר בחלב לא היה אסור כיון שהבשר בפני עצמו מותר אינו אסור בחלב אע"פ שמעמידו עד שיתן בו טעם אבל דבר של איסור מעיקרו אסור בהיתר כל זמן שהוא מעמיד אף על פי שאינו נותן בו טעם:

כי טובים דודיך. לשון זכר:

או כי טובים דודייך. לשון נקבה וה"ק כ"י לפניו ישקני הקב"ה מנשיקות פיהו כי כך אמר לי כי טובים דודייך מיין:

אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו. שלשון זכר הוא והכי קאמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה ערבים עלי דברי דודך כלומר תקנות שתקנו וגזרו החכמים יותר מיינה של תורה מעיקר תורה שבכתב:

גמ' **מפני עגלים ששם וכו'**. אמתני' דלעיל קאי וטעמא דר"מ מפרש דאוסר בגבינות כפר ותירייקי אפי' בהנאה מפני עגלים ששם נשחטין לשם ע"ז ור"מ חייש למיעוטא כדפרישית שם:

שמע ר' יוחנן ואמר יפה לימדנו רבי. האי טעמא אליבא דרבי מאיר דאף על גב דמעמידין את הגבינה בקיבה ופירשא בעלמא היא מיהו בע"ז שאני שכן השוחט בהמה לע"ז אפי' פירשה אסור כדשמעינן ממתני':

מצא בה טבעת. בבהמה שנשחטה לע"ז אי נימא דאסור בהנאה:

טבעת בעינה היא. שאני טבעת דבעינה היא באת לתוך מעיה ולאו מגופה קא רבי אבל פירשה מגופה היא:

בראשונה וכו'. סוגיא זו כתובה בריש פ"ק די"ט ומעתקת כאן בקצרה והכי גרסינן התם תמן תנינן בפ"ה דעדיות. ביצת נבילה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק. שקליפתה קשה ונגמרת כשאר בצים הנמכרות בשוק מותרת ואם לאו אסורה כדברי בית שמאי ובית הלל אוסרין מה טעמא דבית שמאי גמורה היתה עד שלא תתנבל מעתה אפי' אין כיוצא בה נמכרת בשוק תהא מותרת אם אומר את כן נמצאת מתיר שלל של בצים. כלומר דשאני אין כיוצא בה נמכרת שכיון שלא נגמרה כבני מעיה היא וקשורה בשלל של בצים ולא נתיר שלל של בצים של נבילה. ואמרינן תו התם ובית שמאי כמשנה האחרונה ובית הלל כמשנה הראשונה בתמיה. ובספרי הדפוס כתוב שם בהיפוך וטעות הוא. כלומר דבית שמאי ובית הלל דפליגי בכיוצא בה נמכר' בשוק וקסברו ב"ה דכגופה היא מעתה דברי ב"ה כמשנה הראשונה דמתני' דהכא דאסרו משום קיבת נבילה דכגופה הויא והלא חזרו בהן ולמשנה אחרונה לאו כגופה חשובה היא וקס"ד דביצה וקיבה חדא דינא אית להו. דאמר ר' חייה בר בא בשם ר' יוחנן בראשונה וכו'. כדכתיב כאן כלומר משנה ראשונה ומשנה אחרונה מאי היא דאמר ר"ח וכו' וכדמסיק לקמן:

בראשונה היו אומרים אין מעמידין לא בקיבת הנבילה. אפי' של ישראל ולא בקיבת הנכרי ומטעמא דקיבת נבילה כגופה היא:

חזרו לומר. לפי משנה האחרונה שחזרו וסבירא לן דקיבה פירשא בעלמא היא מעמידין בקיבת הנבילה של ישראל אבל אין מעמידין בקיבת הנכרי משום דסתם שחיטת נכרי לע"ז היא ובע"ז אפי' פירשה אסור:

בעי. הקשה על זה דהאי אזלא כר"א דפ"ב דחולין דקאמר סתם מחשבת נכרי לע"ז והא סתים לן תנא לעיל דלא כר"א דתנן בהלכה ג' בשר הנכנס לע"ז מותר ואמרינן התם זו להוציא מדברי רבי אליעזר שר"א אומר מחשבת נכרי לע"ז:

אתא ר' אסי בשם רב יוחנן. דהכי קאמר ולא כדאמר ר' חייה בר בא בשמיה:

בראשונה היו אומרין אין מעמידין לא בקיבת הנבילה ולא בקיבת הנכרי חזרו לומר מעמידין בין בקיבת הנבילה בין בקיבת הנכרי וכן הוא במסכת ביצה. כלומר לפי משנה

הראשונה היו שניהן שוין לאיסורא ולפי משנה האחרונה שניהן שוין להיתירא דסתם מחשבת נכרי לע"ז לא אמרינן:

לישן מתניתא מסייע לר' חייה בר בא. לשון המשנה ששנינו בפרק כל הבשר מסייעא ליה דקתני התם קיבת נכרי ושל נבילה אסורה אלמא דקיבת נכרי לחוד ושל נבילה לחוד ואי טעמא דנכרי נמי משום נבילה הויא למה לי למיתני תרוייהו אטו לא ידעינן דשחיטת נכרי נבילה היא:

כמשנה הראשונה. השתא מסיק לה דחזינן דקתני התנא כמשנה הראשונה וקתני כמשנה האחרונה כדמפרש לסיפא דמתני' דהתם וה"ג כמו שהוא במסכת ביצה:

כמשנה ראשונה כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה כמשנ' ראשונה וטריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת כמשנה אחרונה. כלומר הא דקתני ברישא דמתני' קיבת נבילה אסורה אלמא לאו כפירשא בעלמא היא כמשנה ראשונה אתיא וכן הא דקתני ברישא דסיפא כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה אלמא כחלב חשבינן ליה מה שהוא בתוך הקיבה הא נמי כמשנה ראשונה שקודם החזרה נשנית דאכתי לא הוה אמרינן כפירשא בעלמא היא ומשנה לא זזה ממקומה אפי' לאחר שחזרו מזה והא דקתני בסיפא דסיפא טריפה שינקה מן הכשירה קיבת' מותרת ולא אמרינן כגופה היא כמשנה האחרונה שלאחר חזרה היא. שמעינן מיהת דחזרו ממשנה ראשונה וקבעו כמשנה אחרונה והדרינן לקושיא דלעיל דבית שמאי כמשנה האחרונה ובית הלל כמשנה הראשונה בתמיה הא חזרו ממשנה הראשונה והיכי אמרינן להא דבית הלל כוותה:

ומשני ואפי' דיסברון בית שמאי כבית הלל כמשנה האחרונה. כצ"ל וכן הוא שם. כלומר דהא ליתא דמצינן לאוקמי הא דבית שמאי וכן הא דבית הלל כמשנה האחרונה דלא דמיא פלוגתייהו להא דמתני' דביצה גידולי גופה הויא ובהא פליגי דבית שמאי סברי הואיל וכיוצא בה נמכרת בשוק לאו כגופה חשבינן לה ואם אין כיוצא בה נמכרת אז כגופה הויא ובית הלל סברי אפי' כיוצא בה נמכרת מ"מ גידולי גופה היא שנתגדלה במעי נבילה וכנבילה היא אבל קיבה ממקום אחר באת ובין לבית שמאי ובין לב"ה אמרינן דלאו כגופה חשיבה דכפירשה בעלמא היא הבאה לה ממקום אחר ותרויהו כמשנה האחרונה סבירא להו:

ואתייא כהאי דאמר רבי יוסי בר בון וכו' שבקעו להם זאבים. דרסום ואסרו אותן משום דרוסת הזאב ואפ"ה קיבותיהן התירו דלא דמיא לביצה:

חברייא בשם ר' יוחנן וכו'. גרסינן להא לעיל פ' אלו הן הנחנקין בהל' ד' עד ע"פ התורה אשר יורוך ע"ש:

ר' יעקב בר אחא וכו'. בריש הלכה וגרסי' לה על מתני' דלעיל והדר גריס לה על מתני' דהכא:

מה שורפה. מה הלשון שורפה:

גמי לה. שגומא' אות' חיה:

בכוס זוהם. כלומר דיהיב טעמא מפני [מאי] אמרו בקיבת עולה כששורפה לא נהנה ולא מועל אע"פ שזה נהנה משום שדומה לשותה בכוס זוהם הדא אמרה וכו' ולא מועל דלא הויא הנאה גמורה שבטלה דעתו אצל כל אדם ומ"מ לכתחילה אמרו חכמים לא נהנה שלא יעשה כן:

מפני שבקרוב אסרום. ולא היה רוצה לגלות שלא יזלזלו בדבר:

ור' ישמעאל היה קטן. ועוד דבאותה שעה ששאלו עדיין קטן היה ר' ישמעאל ואין מגלין טעמי תורה לקטן כדלקמן:

אם להפליגו בדברים היה מבקש. מ"מ השיאו לדבר הזה ולא השיאו לאלו חמש השאות שבתורה שאין להן הכרע ויש להשיא פירושן לכאן ולכאן כדחשיב ואזיל וכלומר דהכא נמי מפני מה השיאו לגמרי לדבר אחר היה לו לומר מילתא דמשתמע לתרי אפי שהוא נוטה לכאן ולכאן והיה יודע ולא יודע גוף הטעם:

א"ר לא. היינו טעמא מפני שיש דברים שמשיקין השפתים עליהן וסותמין את הפה ואין לגלותן כלל וכלל היך כמה וכו' ישקני:

אותי. הוה ליה למיכתב וכתיב ואותי ללמד שנא' לי דברים שיש לי רשות לומר הטעם לכם ודברים שאין לי לגלות הטעם כ"א נאמר לי טעמן ביני לבין עצמי:

כבשים כתיב. וקרינן כבשים בשין הימנית מלשון כבישת הדברים:

אשר תשים לפניהם. ודריש מלשון סימא ואוצר שלפעמים צריך אתה להסתיר אותן כאוצר הזה ואין לך רשות לשקע את עצמך ולגלות דברי תורה אלא בפני בני אדם כשרין שמחבבין ומייקרין אותן:

הלכה ח

מתני' **חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו**. משום תערובת חלב טמא ואפי' להעמיד בו גבינה אסור דשמא חלב הטמא שאינו מעמיד ישאר בגומות שבגבינה עם הנסיובי:

הפת והשמן וכו'. כל הני אסורין משום חתנות ופת פלטר התירו במקום שאין פלטר ישראל מצוי אבל פת בעלי הבתים לא התירו אלא להולכי דרכים ובשעת הדחק והשמן ראו שלא נתפשט איסורו ונמנו עליו והתירוהו כדלקמן:

ושלקות. כל דבר שבישלו אותו הנכרים ואפי' בשלו בכליו של ישראל ובפניו שאין לחוש לתערוב' איסור ולגיעולי נכרים אסרוהו משום בישולי נכרים והוא שלא סייעו הישראל לא בתחילה ולא בסוף ולא אסרו משום בישולי נכרים אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ועולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אבל אם חסר אחת מאלו אין בו משום בישולי נכרים:

כבשים. דברים שדרכן לכבוש דגים ומיני ירקות ודרכן לתת בהן יין או חומץ ואין אסורין איסור הנאה לפי שאין טעם היין ניכר בהן אבל באכילה אסורין:

וטרית. מין דגים קטנים מלוחים וטרופה שנטרפו ונשתברו דק דק ואינן ניכרין והלכך חיישינן לטמאין:

וציר שאין בה דגה. דג קטן שנקרא כלבית ודרכו ליגדל מאליו בציר דגים טהורים והיא עצמה טמאה וכשיש ציר דג טמא מעורב עמו לא יגדל בו כלבית:

והחילק. מין דגים קטנים טהורים ואין להן סנפיר וקשקשת ועתידין לגדל אחר זמן ודגים קטנים טמאים הדומין להן מתערב עמהן ואינם ניכרים אפי' כשאינה טרופה אבל טרית אין דגים טמאים דומין לה והלכך שרי כשאינה טרופה:

וקורט של חלתית. כך שמה בערבי חלתית וחותכין קרטיו בסכין ואסורה משום שמנונית דסכין דאגב חריפותא דחלתית ממתקת היא טעם השמנונית הנבלע בה:

ומלח סלקונתית. מלח שכל גדולי רומי אוכלין אותה ורגילין למשוח אותה בחלב חזיר או בשומן דגים טמאים והיא גסה ולבנה ביותר:

הרי אלו אסורין וכו'. למעוטי בידוע שכבשן ביין:

מתני' **אילו**. דברים של נכרי' מותרין באכילה:

גמ' **משום גילוי**. והם אין נזהרין בו:

ויעמיד. החלב ואם יש בו ארס נחש אינו נקפא:

מפני האירס הנתון בין הנקבים. שנתערב עם הנסיובי ועומד בין הנקבים של הגבינה ואינו ניכר:

ותני כן. שיש מין ארס שהוא שוקע וזה יוכל להתערב ולהנתן בין נקבי הגבינה:

אחד צף. של זקן צף הוא על המשקה:

שוקע. של בחור חזק וכובד בו ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי:

ואחד דומה לשבכה. והוא של בינוני ועומד כסבכה מלמעלה ולא צף ממש:

אישתון קמייא. ולא מייתון. וכן היא בפ"ח דתרומות:
ואנכון תניינין. וחזרו ושתו השניים ומיתון מפני שארס שוקע היה:
דסדרא רובא. של בית המדרש הגדול:
אישתון קמייא ולא מיתו אינכון וכו':
אבטיח שניקר. אותו הנחש:
עשרה בני אדם. ולא מתו אף על פי כן אסור וכו' שחוששין לארס שוקע:
רבי ירמיה. סבר טעמא דחלב הנכרי אסור משום תערובת חלב בהמה טמאה:
ותני כן. בתוספ' פ"ה ישראל וכו' אלמא דליכא חששא משום גילוי אלא משום תערובת חלב טמא וכשישראל יושב בעדר סגי שרואה שאין שם בהמה טמאה ואע"פ שאינו רואה אם נתגלה:
פת מהלכות של עימעום היא. של גימגום ומפרש ואזיל:
כך אנו אומרין. בעיא היא ובשביעית ובפ"ק דשבת גריס א"ר יוסה קשייתה קומי ר' יעקב בר אחא מהו מהלכות של עימעום כך אנו וכו' כלומר אם כך נפרש:
ועימעמו עליה והתירוה. אפי' במקום שפת ישראל מצויה:
או דילמא מקום וכו'. ואסרוה אפי' בשאין פת ישראל מצויה:
א"ר מנא. מאי תיבעי לך דלא שייך לשון עימעום לאיסור דאי לאיסור א"כ החמירו הוי ליה למימר ולהיתר הוא דשייך לשון עימעום וכלומר שלא התירו בפירוש אלא בגימגום ולא רצו לאסור:
ופת לאו תבשילי הנכרים הוא. וכי כך אנו אומרים וכו'. בתמיה ומאי שנא דבפת התירו:
אלא כיני וכו'. דהיינו טעמא דבפת התירו מפני חיי נפש. ובשביעית ובשבת גריס מקום שאין תבשילי ישראל מצוין בדין הוא שיהו תבשילי נכרים מותרין ועימעמו עליהן ואסרום אלא כיני וכו'. וכן הוא בריש פ"ג דמעשר שני וגי' זו יותר נוחה דהכל מתמיהות ר' מנא היא וכי יש עימעום לאיסור והלא פת היה נראה שהוא כתבשילי נכרים וכי כך אנו אומרים ג"כ בתבשילי נכרים שבדין הוא שיהו מותרין במקום שאין תבשילי ישראל מצוים אלא שעימעמו לאסור בתמיה והלא מדינא אסורין אלא כיני דהעמעום הוא בפת להתיר ומשום חיי נפש:
כדברי. כלומר אפי' לדברי מי שהוא מתיר ובלבד מן הפלטר ולא מבעל הבית:
ולא עבדין כן. לא נהגו כן אלא נוהגין היתר אף בפת בעל הבית:
אמרין קומי ר' חייה רובא. האי ברייתא דר"ש בן יוחי ואשלקות דמתני' קאי דתני כן דדרשינן לה מקרא:
לא נשתנו מברייתן. ע"י האור:

התיבון הרי. תנינן בתוספתא פ"ה:
המוטליא. התם מפרש לה ביזרא דכרפסא וביזרא דכיתנא וביזרא דשבלילתא ותרו להו בהדדי בפשורי ושבקו ליה עד דמקבל:
ופנקרסין. קפריסין:
וקובטיות. כרתין:
ניחא כולהון שהן וכו'. ולא שייך לאסור משום בישולי נכרים אלא קליו' למה התירו לדידך דאמרת בישולי נכרים מן התורה אסורין:
ר' יוסי בר' בון בשם רב. היינו טעמא דבישולי הנכרים מדרבנן הוא דגזרו ולא אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וקליות נאכלין הן:
עם הפת. וכן דבר שדרכו ללפת בו את הפת בזה אסרו משום בישולי נכרים:
מה מקיים ר' חייה רובה. האי קרא אוכל וגו' דאיהו לא קיבל דרשה דרשב"י והקשה עלה:
באוכל תשברו. דריש לה לדרשא אחריתא ולרמז על בני עשו שתראה לפייסו ולשברו באוכל שתתן לו ואם האכלתו שברתו:
אם היה קשה עליך. ורוצה להרע לך ראה באוכל תשבר אותו ואם לא יועיל אוכל הרבה עליו כסף והיינו בכסף דקרא:
אמרין. כן היה נוהג ר' יונתן לעשו' כשהיה בא שר גדול לתוך העיר היה משלח לו דורונות לכבדו כדי לשחדו ולסמות עיניו ואם אח"כ יבא איזה דין של יתום או של אלמנה וכה"ג וצריך להשתדלות היה מוצא אצלו פנים רצויות ומפוייסות לעשות חפצו ורצונו:
וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו. בשתי משתאות הכתוב מדבר אחד משתה יין וא' משתה שמן:
בגיטין. בפ' מי שאחזו תנן אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש אינו גט ותני עלה בתוספתא פ"ה דגיטין ורבותינו התירו לה לינשא משום דס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואע"ג דלא אמר מעכשיו הרי זה גט. וגרסי' להא שם הלכה ג' ולקמן בפרק המפלת:
ובסנדל בנדה שם המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה. ופליגי התם איזהו סנדל וקאמר נמנו עליו רבותינו לומר והיא שיהא בו מצורת אדם הא לאו הכי טהורה:
וקרו ליה בי דינא דשרו מישחא. ופריך כל ב"ד דשרו ג' דברים נקרא ב"ד שרייא וה"נ יקראו לו ב"ד שרייא:
בית דינו חלוק עליו בגיטין. ולא הסכימו עמו כדאמרינן שם:

מהו שתהא מותרת להינשא. מיד ולרבותינו שהתירו בעי לה אם מיד ששמעו בו שמת התירו להנשא או לא:

מותרת להינשא. מיד אמרו שהרי לא יבא עוד ונתקיים התנאי:

אסורה להנשא. בתוך שנים עשר חדש כדמסיים בגיטין שם אני אומר נעשו לו ניסים וחיה ולא התירו רבותינו עד שתמתין לאחר שנים עשר חדש ולא יבא שאז נתקיים התנאי ותנשא:

שהיו עולין להר המלך ונהרגין עליו. אדלעיל קאי דניאל אסרו ומאי טעמא לפי שראה שהיו מסכנין עצמן ועולין להר המלך ללקט זיתים ונהרגין עליו ולפיכך גזר על השמן. ובפ"ק דשבת גריס לה בתר הא דדניאל אסרו:

אמר שמואל. אמר לפני שמואל וקיבל ממנו ואכל:

זקן ממרא. שאתה חולק על מה שנמנו והתירו:

עד דאנא תמן. בעוד שהייתי בארץ ישראל ידעתי זה ששמלאי הדרומי עורר על איסור שמן ולא הוה איכפת לי בדבריו:

אמר ליה. שמואל וכי אמר בשם גרמיה לא אמר אלא שרבי ובית דינו נמנו והתירו ואטרח שמואל עליה עד דאכל:

ולא כן תנינן. בפ"ק דעדיות אין בית דין וכו' וכי היאך ר' וב"ד יכולין להתיר מה שאסר דניאל וחביריו:

ר' יוחנן כדעתיה דאמר רבי יוחנן מקובל אני וכו'. והיינו טעמא דסמכו להתיר את השמן לפי שמתחילה לא קבלו רוב הציבור עליהן ולא דנמנו והתירו מה שאסר דניאל והיו מקבלין עליהן:

נצלית שלא לדעת. העכו"ם מהו:

שנפלה דליקה. ע"י העכו"ם שהצית את האור:

באשת קנים. כמו בחישת הקנים:

ואסר. אע"פ שנצלו שלא לדעתו:

אמר רבי אבהו. מן הדא ליכא למישמע מינה דאימר משום תערובת חגבים טמאי' אסרן:

והדא מן חמירתא דרב. הא דלקמן והן מן החומרות של רב שכשירד לבבל וראה אותן מקילין באיסורין החמיר עליהן:

קופד. בשר:

דייתא. עוף הנקרא דיה וחטפו מידו וכשפרח העוף נפל הבשר תחתיו והלך זה וביקש לקחתו וא"ל רב אסור עליך זה דאימור בשר נבילה היתה הדיה טעון' ונפל לתחת ועכשיו תקח להנבילה תחת הבשר שלך:

בעי משזגה. ביקש לרחוץ איסקופתה וזהו הראש והרגל ובני מעים הנמכרין ביחד מילנדר בלעז ובלשון ישמעאל סקפטא:
אנשיתה. ושכחה ועלה מהנהר והלך לו וכשנזכר רצה לילך ולקחת אותה ואסר עליה רב דאימור ההוא דידך שטפה הנהר וזה של נבילה הוא:
אני עלת על לבי לאסור. כלומר ומה אעשה שכנגדי חלוק עלי וגם הוא זקן ועלת על דעתו להתיר:
ולא פגעת ביה. לגזור נידוי עליו:
והוא יודע למתק את הים הגדול. כלומר יודע ליקח מים מים הגדול בשעה שהמים מתוקין הן כדלקמיה:
א"ל לאו בני. בשביל זה אינו אדם גדול כל כך שחשבון השעות של מים הוא יודע שיש שעה שהמים מקלסין את בורן ובשעת הקילוס הן מתמתקין:
בא לומר גניו. היה רוצה לדבר בגנותו שדבר קל הוא ואמר שבחו שיודע לכוין את השעה כשהן מקלסין וכי זה לא דבר גדול הוא:
אמר. ר' יוסי ברבי בון ואלו רציתי הייתי לומד חשבון זה מר' זכאי אלא שבילוי זמן היא:
חלוט שלהן מה הוא. חלוט הוא מים רותחין על גבי הקמח כדתנן פ"ק דחלה החליטה בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין:
מה בין. חלוט לתורמסין. דאוסר רבי לעיל ומאי שנא חלוט שהתיר:
חלוט מחוסר מעשה ידי האור הוא. כלומר שמחוסר הבישול ביד הנכרי שהרי מים הרותחין שלהם אין בהן משום בישולי נכרי' וכשהוא נותנן על גבי קמח אין אח"כ מעשה ידי האור ביד הנכרי אבל תורמסין מחוסר מעשה ידי האור ואינן נאכלין עד שיבשלם ונגמר מעשה ידי האור ביד הנכרי:
חוורנס. זהו הטרית רכות שנזכר ברפ"ו דנדרים והוא קמח של חטים מבושל במים:
משום עירובי תבשילין. אם בישלן הנכרי:
מרטיסה. זהו חלת המסרת הנזכר בפ' כל שעה חלוט של בעלי הבתים שאינן אפויות בתנור אלא על המסרת שהוא כמין טיגון ואופין אותן על ידי שמן:

הלכה ט

וישראל רואהו. לאו דוקא רואהו אלא כיון דאי קאי חזי ליה אע"ג דכי יתיב לא חזי ליה הנכרי אירתותי מירתת אמר השתא קאי וחזי לי:
והדבדבניות. החלות שרודין מן הכוורת שבהם הדבש ואע"פ שהם נוטפות לא חיישינן שמא עירב בהם יין נסך ואין בהן משום הכשר משקה שיהא מוכשר לטומא' לפי שהוא

באותה שעה כעין אוכל ולא משקה עד שמתיכין אותו ומוציאין דבשו פירוש אחר אשכולות של ענבים אע"פ שהיין נוטף מהם אין בהם משום יין נסך ואין בהם משום הכשר משקה דסתמן לאכילה ולא ניחא ליה במשקה הנוטף מהן:

וטרית שאינה טרופה. ואע"פ שהיא עשויה חתיכות נשאר ראש הדג ושדרתו קיימין וניכר שהוא טהור:

וציר שיש בו דגה. כלבית:

ועלה של חלתית. דהא לא מפסקי לה בסכין:

וזיתי קלוסקא המגולגלין. זיתים המכונסי' בכלי עגול ומתחממין ונעצרי' מאליהן ונעשים כגלוסקי' מגולגלין שנתחממו כמו ביצה מגולגלת:

השלוחין אסורין. אם נתרככו הזיתים כל כך עד שכשלוקח הזית בידו הגרעין שבתוכו משתלח ונופל מאליו אסורין דחיישין מחמת היין נתרככו ואין הלכה כר' יוסי:

מן הסלולה. מן הסל שלפני החנווני אסורין שמזלף עליהם יין כדי שיתרככו:

ומן ההפתק. ממקום שכונסן ועוצרן שם זה על זה מותרין שאין מזלף עליהן יין שלא יתקלקלו עד שנותנין לפניו למכור:

וכן בתרומה. כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין כל הנמצא לפניו אסור שמא תרומה היא אבל הבא מן האוצר מותר דארתותי מירתת דילמא שמעי רבנן ויפקירו כל האוצר:

גמ' **הדא דאת אמר**. הא דקתני וכבשים שאין דרכן לתת לתוכו וכו' בסתמא מיירי וכן ברישא דמתני' אם דרכן לתת לתוכו יין וחומץ אסורין באכילה בסתמא הוא ולפיכך הדבר תלוי אם דרך לתת לתוכו או לא הא אם דבר ברי שנתן לתוכו יין או חומץ אסור אפי' בהנאה:

ישראל שופת. הקדירה על הכירה ושוב אין בו משום בישולי נכרים כדלקמן:

והנכרי מנער. בזה לא איכפת לן אפי' הנכרי מנער:

מי מחזיר. מי מגיס הקדירה ומחזיר המאכל בתוכו כדי שיתבשל:

סברין מימר. מן הסברא אמרו שהישראל הוא שמחזיר:

והוא שנתבשל. כלומר אפי' שהוא כבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש הבישול לעולם הישראל הוא שיחזיר:

ר' יוסי בעי. על זה אם בשנתבשל כמאכל בן דרוסאי בשפיתת ישראל למה לי שיחזיר הישראל אפי' הנכרי מותר להחזיר:

איזהו החילק. דתנן לעיל שאסור באכילה משלהן:

סולתניתא. מין דגים קטנים שנתערב בהן ממיני דג טמא:

הוא חילק הוא טרית טרופה. כלומר חילק ג"כ לא אסרו אלא אם הוא טרוף כדין הטרית שאז אינו ניכר בו תערובת דג טמא:
לחלתותא. הוא צחנתא ופעמים מתערבים בהם מיני דג טמא:
במקום שאין המים מהלכין. אלא עומדין כמו מי אגמים ומים המכונסין ומתגדלים שם דגים:
אבל במקום שהמים מהלכין. כמו מי נהר וחזקה אין דג טהור מהלך עם דג טמא ואין חוששין לתערובתן:
הא יימא דטבריא. דין מים מהלכין לה:
ובלבד. הא דקתני טרית טרופה דוקא שגופי הדגים טרופין הן ואינן ניכרין:
חפיתה. כמו חפישא ויש דוגמתו ג"כ מין שרץ ודג טמא כדתנן החפושית בפ"ט דפרה וזהו הסימן להכיר נותנן אותה בתוך קליפתה הנמצא עמה אם עושה לחלוחית ונידבק בה ודאי יש לה קשקשת ומותרת ואם לאו אסירא:
והתיר את כולהון. על ידי אחת שראש ושדרה שלהן שבתוכה ניכר שהיא ממין טהור:
מסתברא דלא אותה חבית תהא מותרת. ואמאי התיר את כלן הא מן הסברא אינה מותרת אלא אותה החבית שנמצאו בה ראש ושדרה שלהן ניכר:
אלא על ידי עילא. כלומר אלא דבלאו הכי אין לאסור המרובה כל כך מספק כדלקמן ועילא בלבד ביקש רבי ולתלות ההיתר באותה החבית:
זבינתא. בפ"י דתרומות גרסינן להא וגריס התם גבינתא איתקלקלת ועל המתני' דתנינן התם קאמר לה דתנן דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז וכו' דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים וגריס בגמרא שם רובע ציר בסאתים דגים וציר אתא עובדא קומי ר' יאשיה והורי כן ותני כן בד"א בזמן ששולה ראשון ראשון ומניח לפניו שמותר לעשות כסדר הזה כלו' אם שולה ראשון ראשון ומניח הכל לפניו אז מותר לעשות כסדר הזה דוקא כמו ששנינו במתני'. אבל אם היה שולה ראשון ראשון ומניח לאחריו אפי' יותר מכסדר הזה מותר ע"י עילה כלומר אבל אם לא היה שולה הכל ומניח לפניו אלא שולה ראשון ראשון לאכול ומניח השאר לאחר זמן אפי' יותר מסדר השנוי במתני' מותר לפי שהוא דבר מרובה ואין אוסרין מספק ומתירין ע"י עילה כל דהוא שנוכל לתלות ההיתר כההוא עובדא דלקמיה:
גבינתא איתקלקלת. גבינתא. חבית שמכונסין בתוכה מיני חגבים הרבה ומלשון הגובאי הוא ונתקלקלה ולא היו יכולין להכיר אם אין בה תערובת מיני חגבים טמאים והורה

ר' בא אין דבר של רבים כלומר דבר המרובה אינו אסור מספק שאין מחמירין בהפסד מרובה:

מקשי. לדידך דאמרת דע"י עילא אנו תולין ההיתר בדבר הספק א"כ נתלה נמי בהא דלקמיה:

ואלין איגרתא. אלו השטרות:

לא נכרים לוקין כתיב בהן. בפ"ק דגיטין בהלכה א' אמרינן בהאי תלמודא בעו קומי ר' יוחנן צריך שיהא מכיר שמותן של עדים בשעת חתימתן אמר לון נכרים לוקין חתומין עליו ואתם אמרין אכין. כלומר דבעי מיניה אם אנו רואין לפנינו שמות העדים כשמות הנכרים אי חיישינן דילמא נכרים נינהו וצריך שיכירו ולהעיד בפנינו דישראל הן שחתמו או לא חיישינן לזה והשיב להם רבי יוחנן נכרים לוקין כולם שמות נכרים הפסולין אנו רואים חתומין כאן ואתם אומרים אכין בתמיה שאתם מסופקים בזה ורוצים להכשיר אע"פ שאינם מכירן ומאי קא מיבעיא לכו. והשתא מקשי ר' יצחק מאי שנא האי דינא מדינא דהכא דאת אמר ע"י עילא בעלמא סומכין להתיר ספק תערובת מיני טמאים ואמאי לא נימא הכא גבי ספק אם שמות הנכרים הן לעדים או נכרים חתמו עליו נמי כן דע"י עילא בעלמא נתיר דמסתמא לא היה אותו הב"ד מניחין לנכרים לחתום ואמאי אמרינן דצריך שיעיד בפנינו שמכיר אותן העדים בשעת חתימתן:

עולא שכפא. כך שמו:

משריץ. דג עצמו ואינו מטיל בצים:

חזר ותנא. ברייתא אחריתא לפניו מעי דגים אלו הן הבצים שלהן וקרביהן אינן נאכלין אלא על פי מומחה הבקי להכיר בהן אם הן מן הטהורין:

חזור בך. מזו הברייתא או מזו הראשונה דתרתי דסתרן אהדדי נינהו דמברייתא האחרונה ש"מ דגם דג טמא מטיל בצים הוא:

לא תחזור בך. דהא דקתני דג טמא משריץ לעולם הוא ג"כ יש לו בצים אלא שמשריץ מבפנים לאחר שנגמרו הבצים במעיו וביציאתן הן נגמרות הדגים ויוצאין נגמרין אבל דג טהור לאחר שהוטלה ביצתו משרצת מבחוץ מאיליה כשהיא בחול:

אם אמר לך. המוכר מלחתים אני והן מן הטהורים נאמן:

ענולים. השלחופית שלהן ושבטהורין הן נראין כארוכין מעט:

הדא סלפיתא. שלחופית אחת הראה לו ושל דג טהור היה:

לא ביש לי דאמרת על הטהור טמא. אלא שמתוך שאין אתה בקי וסומך על עצמך סופך דאמרת על טמא טהור:

תני. בתוספתא ספ"ה:
אין לוקחין גבינה מבית ויתינייקי אלא מן המומחה וכו' :
ואינו חושש. דכיון שהוא אוכל בעצמו אינו חושש דספי ליה איסורא:
שלח לו חלתית נאמן. לומר שאינה חתוכה בסכין של נכרים:
שילח לו תכלת נאמן. לומר זה מן התכלת כשר הוא:
טלייא. בניו קטנים של לוי צנברייא היו מוכרין פירות בחזקת מעושרין וסמכו עליהן מכיון שאביהם בחזקת נאמן היה:
עבדו של נאמן. על המעשרות כנאמן עצמו ויכולין ליקח ממנו:
גרמנא. שם העבד של רבי יודן נשיאה היה לו תכלת למכור סמכו עליו כר' יסא בשם ר' יוחנן:
ומלח סלוקנרית. דתנינן במתני' לעיל אית תניי תני וכו' ומפרש דחד טעמא אית להו דלהאי מ"ד מחשש שמושחין אותו בשומן של שרץ שחור הוא ואין חוששין לשל לבן ששם אינו מצוי ולהאי מ"ד בשל לבן ואין חוששין לשחור:
זו וזו אסורה. דאיכא חששא לשומן של חזיר ואינו ניכר כדא"ר חנינא שראה מהשכן שלו עושה כן:
הן סככות הן פרעות. איידי דזיתי גלוסקא דמתני' קחשיב לכל הני שהן במלות שונות וענין אחד להן:
הן רפפות הן רעולות. בפ' במה אשה ערבית יוצאות רעולות ומדיות פרופות:
הן איסטניות הן ספיות. בפ"ח דכלים פורנה אם יש לה ליזבז טמאה ר' יהודה אומר אם יש לה אסטגיות רבן גמליאל אומר אם יש לה שפיות והן ענין אחד וכל אחד שונה בלשון רבו:
הן כוסות הן גומות. בפ"ב דפרה היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פסולות ר' יהודה אומר בתוך כוס אחד:
היא מקום הנחת כוסות. ברפ"ב דכלים השלחן והדלופקי שנפחתו או שחיפן בשיש ושייר בהם מקום הנחת כוסות טמאים ר' יהודה אומר מקום הנחת חתיכות:
הן זיתי קלוסקא. דבמתני' קתני קלוסקא המגולגלין ומפרש לה דהיינו קלוסקא והיינו המגולגלין שנעשו עגולין כמו גלוסקא:
מין הוא. מין א' של זיתים הוא שהן נעשים רכים מיד וכשהוא נותן עליהן חומץ יכולין לחלוץ ולשלח את גלעיניהן מהן:
הדרן עלך אין מעמידין

פרק ג

הלכה א

מתני' **כל הצלמים אסורין**. בהנאה:

מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה. כשהשמש באותה מעלה שהצלם עשוי בו דאע"ג דאיכא טובא שאינן אלא לנוי ואינן נעבדין ר"מ לטעמיה דחייש למיעוטא:

מקל וכו'. דהני ודאי נעבדין הן ועושין להן סימן מקל שרודה את עצמן תחת כל העולם כלו כמקל. צפור שתופס את עצמו תחת כל העולם כלו כצפור. כדור שתופס עצמו תחת כל העולם כלו ככדור הוסיפו עליהן בברייתא חרב ועטרה וטבעת והלכה כחכמים ואינו אסור אלא כשעומדין על פתח המדינה. ובכפרים שאין דרכן לעשות צורות לנוי דברי הכל אסורין ואפי' אין בידו דבר דלמפלחינהו עבדי להו:

גמ' **פעמיים בשבוע**. בשבע שנים עובדין פעמיים לכל הצלמים:

ומקום שאינן נעבדין יהו מותרין. ואמאי קתני סתמא כל הצלמים אסורין:

נאסר מינן. מה שנעבדין בכרך גדול נאסרו בכל מקום:

מה אנן קיימין. במאי עסקינן דפליגי בה ר"מ ורבנן:

אם דבר ברי שהן של מלכים. שהן אנדרטי של מלכים שעושין אותן לעבדן אפי' רבנן מודו דאסורין הן ואם ידוע בודאי שאינן אלא של שלטנות ואינן עשוין אלא לנוי בעלמא אפי' ר"מ מודה שהן מותרין לא נחלקו אלא בסתם:

איקוניות. הצורות מפני מה הן אסורו':

בשעה שהן עולות. בשעה שמעמידין אותן דרכן להקטיר לפניהן:

בשעה שהן יורדות. כשהן נופלין מותר לראותן ולא כשהן עומדין כדלקמן לר' יהודה:

כד דמך. כשנפטר ר' נחום בר סימאי שהיה איש קדש קדשים כדלקמן:

חפון איקונתא מחצלן. כיסו את הצורות שבכתלים במחצלות אמרו כמו שהיה נוהג בחייו שלא להסתכל בצורות כך לא יראה אותם במותו:

ותכמין אינון כלום. וכי מכירין ורואין המתים כלום:

אלא דיבור פה בלבד. ושאר החושים לא נתבטלו מהם:

ר"ז וכו'. וכן אמר ר' אשיין:

בטיהרא. בצהרים על דרך והבאתי את השמש בצהרים:

איתכפון. נכפפו אנדרייטא והן תבנית אדם שעושין למלכים מאבן שיש וכיוצא:

איתכפון איקוניא. נכפפו הצורות כעין שעושין על הכתלי' ואמרו לרמז להראות שלא נראית צורה יפה כדר' יוחנן כדאמרינן פ' הפועלים:

אמרין. שזה היה לרמז שאירע לו נס הזה כשעלה פעם אחת לעיבור שנה נקרע ימא דטיבריא בפניו:

קלוון דטיבריא. דקל חשוב שהיה בטיבריא במ"ר פ' בשלח חד קלוון. דקל:

איתעקרון. שבעים איסקיפות שלהם שהיו רעועו' ולא היו תולין אלא בזכותו:

אמרין. עליו שהיה נוהג ליקח שיבשין של הדס ומרקד לפני הכלה והיו רבנן מרננין בו על שמבזה את עצמו ואמר להן ר"ז הניחו לו וכי הזקן הזה אינו יודע מה הוא עושה ודאי אין כונתו אלא לשם שמחת מצוה:

חייא דאהן סבא. כלומר באו וראו החיים והמנהג של אותו הזקן ומה זכות גרם לו מעשיו שעשה עם שיבשי הדס:

אמרין. אמרו עליו לפי שהיה דרכו למסור נפשו על גזורתא מצות מילה ולרמז זה משכו הצינורות כמראה דם:

בכן. היו בוכין עמודים של העיר קיסרין וכלומר שנשמע קול רעש גדול והכותי' המינים היו אומרים ללעג שהוא קול תרועת שמחה והיו ישראל משיבין להם ידעין רחיקייא וכי יודעין הן הרחוקים והן העמודים להריע כמו שהקרובים מריעים והן הכותים שעומדים יותר סמוך למקום שנפטר ר' אבהו והכוונה שאתם המינים בלבבכם כן ולהריע ולא כן העמודים. א"נ רחיקייא על הכותים אמרו וכי אתם הרחוקי' ממנו יודעין מה שהקרובים והן העמודים עושין שהמה יותר קרובים להרגיש הצער ממה שאתם המינים הרחוקים סבורין:

מי דמך. בשעת פטירתו:

בעולם הזה. מראה להם מתן שכרן בעולם הבא ומתוך כך נפשם שביעה ומתוך העונג של הדביקות ישינם להן וינוחו על משכבותם:

במפה. מעל השלחן מעמיד ומראה להם תמונת וצורות כל מיני סעודה:

מי דמכון. בשעת פטירתם אמר כל אחד הפסוק משלשה פסוקים האלו:

נתנו עיניהם בשמואל הקטן. שהוא השני:

והיו שמחין. בבת קול השנית שהסכימה דעתן בפעם הראשון על דעת רוח הקדש:

מן אלין דנשיתא. של בית הנשיא נפטר ובשעת קבורתו נקלטה ונפלה המערה תחתיה ונסתכנו הנפשות אשר היו שמה ונכנס ר' יוסי ודרש אשרי אדם שיצא מן העולם בשלום ושלא יארע דבר היזק וסכנה במיתתו ובקבורתו:

קסיטולין. המגדל קסטילא בלע"ז:

והוון אילון. דבית הנשיא שמחין על הדבר לפי שהוא בעצמו עליו השלום אמר על שאירע במיתת אחד מהן כזה אשרי אדם:

לא דמייא. התם היה סכנת נפשות כשנפלה המערה וכן לא נתעקרה שם ע"ז אבל הכא בנפילת המגדל נעקרה הע"ז אשר היתה שמה ולא היה שום סכנה וזה להראות זכותו של ר' ייסא:

חמא אף הוא. ולחזקיה מלך יהודה ראה ג"כ ואמר הכינו לו כסא:

בעי מחותנתיה. היו רוצין משפחת הנשיא להתחתן עמו ולא קיבל עליו ואמר שלא יהיו מתבזין ומתגנין בכך לפי שהיה נבזה בעיניו:

שרץ אחר כבוד. כלומר שהיה רץ ומחזר אחר כבוד לכבד ללומדי תורה כדאמרינן בשעה שהיה יהושפט רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו ואומר לו אבי אבי וכו' והיה נוהג פחיתות בעצמו בשביל כבוד אחרים וזה גם כן היה מתנהג בפחיתות להראות כבוד אחרים:

מקל. זה עושין לסימן שהיה רודה וכו' וציפור על שם ותמצא בקן ידי וגו' כלומר תופס עצמו לחיל העמים:

כד בעא מיסק לעיל. עשה דבר אחד וישב על הנשר להגביה עצמו למעלה ולראות על פני הארץ ככתוב בד"ה שלהם:

בגין כן ציירין לה. להע"ז שתופס בידו כדור עגולה:

ויצורנה. כמו קערה עגולה ולרמז גם על הים:

אינו שליט בים. הם עצמן לפי טעותן מודים שהע"ז אין לה שליטה בים:

אינו שליט אלא בשלו. שמא באפרכיא אחרת יכול הוא לעזור אותו ואפי' קוזמוקרטור והוא הקיסר אעפ"כ אינו יכול להושיעו בים:

אבל הקב"ה. הוא השליט בכל ומצילו בים וביבשה:

אין כתיב כאן אלא מחרב. ומיד פרעה הוי ליה למיכתב אלא ללמד אפי' חרב וכו' כמו שהציל משה מחרב שהיה נתון על צוארו:

טבעת שיש עליה ע"ז. תוספתא היא בפ"ו:

אם היה חותמה שוקע אסור לחתום בה. לפי שהצורה בולטת היא כשחותם בה:

בולט. הצורה שוקעת כשחותם בה:

היו חותמין בפרסופות. בולטות:

חוץ משל אדם. שאסור להשים בביתו צורת פרצוף אדם כשהוא בולט:

והסולים וכו'. מיני מרצע הן:

דבר של כבוד הוא. כלומר שחותם עצמו תחת כל העולם כולו:

קלמרין. בלא קולמוס צריכה מספקא לן אם דרך כבוד מיקרי ואסור או לא:

הלכה ב

מתני' **המוצא שברי כלים**. והן כצלמים הרי אלו מותרין דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום ואת"ל עבדום שמא ביטלוה ולכך שברום והוי ספק ספיקא ולקולא:

מפני שכיוצא בהן נעבד. שעושין תבנית יד מעיקרא ועובדין אותה:

גמ' **מפני שרובן באין מן הדלפקיות**. מן כלים שעושין כעין דלופקי וכיוצא ואין כאן בית מיחוש שנעשית לע"ז:

מעתה אפי' תבנית יד או רגל. יהו מותרין:

שנייא היא. שיש הוכחה שהיא מע"ז כדקתני מפני שכיוצא בהן נעבד:

כתיב. איידי דאיירי ביד ורגל דע"ז מייתי להו לקראי דמלכים שכך היו נוהגים בע"ז שלהם כדלקמן ריגליה דיעקב וכו':

תרנגולתא. עם אפרוחיה סכות בלשונם תרנגולת ובנות אפרוחיה:

את נרגל. צורת רגל עשו להם על שם ריגליה דיעקב דאמר לו לבן נחשתי וגו' וכתיב ויברך ה' אותך לרגלי וכן ריגליה דיוסף דכתיב ויברך ה' וגו' ועושין תבנית רגל לניחוש להם. ובבבלי פ' ד' מיתות נרגל תרנגול. אשימא. היא אימרא כמה דתימר וכו' האשם וכן אשימא לשון איל הוא:

כלבא. נובח:

באש. לאדרמלך וענמלך. צורת טווסי ופיסיוני. והתם קאמר הפרד והסוס:

ע"ז שנשברה. מאליה:

אם בעתיד להחזירן לכליין. שידוע לנו שעתיד להחזיר להכלי שלהן ולמקומן שנשברו בהא ודאי כ"ע לא פליגי דאסור שהרי לא ביטלן:

אם בשידוע שאינו עתיד להחזירן לכליין ד"ה מותר. שהרי ביטלן מע"ז:

אלא כי אנן קיימין. פלוגתייהו בסתם דר' יוחנן סבר כל זמן שלא שמענו שביטלן מסתמא אמרינן עתיד הוא להחזירן לכליין ור"ל ס"ל דמסתמא בטולי מבטל לה וכמי שודאי שאינו עתיד להחזירן לכליין:

אם היו מונחין במקומן. שנשברו שם ולא טילטלו השברים בהא נמי לא פליג ר"ל דכמו שעתיד להחזיר לכליין הוא ואסור:

מתיב ריש לקיש לר' יוחנן והא כתיב על כן לא ידרכו וגו'. משום שמצאו ראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות אל המפתן ומדלא נהגו כבוד אלא במפתן ש"מ דדגון גופיה לא חשיבא להו מכיון שנשבר והא לדידך אמרינן מסתמא עתידין להחזיר לכליין:

אמר ליה. התם שאני דהא דלא ידרכו על המפתן מלמד שהיו נוהגין כבוד במפתן יותר מבדגון גופיה שאמרו הניח מקומו וקבע לו מקום על המפתן והלכך כאינו עתיד להחזיר לכליין הוא:

מפתן אחד. שמצינו בפלשתים:

כמה מפתנות. מכל מיני ע"ז שהיו על המפתן היו נוהגין כבוד במפתן:

ומה טעמא. מהיכן למדנו זה דכתיב ופקדתי על כל הדולג על המפתן שדלגו ולא רצו לדרוך על המפתן שעברה ע"ז שם:

אינה בטילה לעולם. דהוי כע"ז ביד ישראל ועד שיבטלנה הנכרי:

הדא אמרה. אסיפא דמתני' קאי מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהם נעבד לא שנו אלא בשאין עליהן בסיס וניכר שכך נעשו מתחלתן ויש כיוצא בהן נעבד כדאמר לעיל עשו את נרגל אבל יש עליהן בסיס ונראה הוא שלא נעשה בתחלתו תבנית יד או תבנית רגל לבד אלא שבא מן הע"ז שנשתברה אני אומר מן השברים באו ולמאן דאמר ע"ז שנשברה מותרת ה"נ תלינן לקולא:

הלכה ג

מתני' **צורת חמה**. שעושין צורה ומייחסין לה הוברי שמים לחמה כמו שאומרין שצורת השמש צורת מלך מעוטר ויושב על העגלה וכן מייחסין צורה ללבנה:

צורת הדרקון. צורת נחש ויש לו ציצין וקשקשין כקשקשי הדג ואומרין שהיא צורה לתלי הלבנה והוא גלגל הלבנה הנוטה מגלגל חמה כדמות התלי שהוא תנין:

על המכובדים. אם אותן הצורות על כלים מכובדין שעשויין לנוי ולכבוד כגון כלי כסף וזהב ובגדי שני וכיוצא בהם הרי אלו אסורין:

ועל המבוזין. כגון יורות וקומקומים ומחמי חמין ודומיהן מותרין והלכה כרשב"ג:

שוחק וזורה לרוח. שלא יהנה ישראל ממנה:

אמרו לו אף הוא נעשה זבל. אם יזרנו לרוח גם עתה יש הנאה לישראל ממנה לפי שנעשית זבל והלכה כר' יוסי דאף דנעשה זבל מותר דזה וזה גורם הוא:

גמ' **הא שאר כל מזלות לא**. דלא מציירי להו למיפלחינהו:

איזהו. הנקרא דרקון כל שציצין כמו קשקשים ושערות יוצאין בפרקי צוארו:

ותני כן. בתוספתא פ"ו והתם גריס רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו':

החלק. שאין לו ציצין אין זה צורת דרקון:

עשוי כמין רחוש. שיש לו צורת דרקון ועשוי כמין שרץ הרוחש:

רחוש. ולמעלה עשוי עליו דרקון ויכול לחלקו לשנים:

כוס בסיס לדרקון. אם הדרקון הוא העיקר וכמין כוס עשוי לבסיס לו אסור:

ודרקון בסיס לכוס מותר. הכוס שהדרקון טפלה לו:
שברי דרקון. מצא שברי דרקון מותרין שכבר בטלו:
דרקון שלם וכו'. ולקמיה פריך עלה:
ושבורין מן השלם באו. בתמיה וכי שבורין לא מן השלם באו ומאי האי דקאמר דרקון שלם ונשבר אסורין הא אמרת ברישא שברי דרקון מותרין:
כיני. ה"ק בסיפא ראה אותן משתחוין לדרקון כשהוא שלם אע"פ שנשבר אח"כ אסור לפי שלא ביטלוהו ורישא דמצא שברי דרקון תולין לומר שכבר בטלוהו:
מה אנן קיימין. אדברי רשב"ג במתני' קאי במאי עסקינן הא דמחלק בין מכובדין למבוזין:
אלא כי אנן קיימין בסתם. שאין אנו יודעין אם נעבדין וכשהן על כלים מכובדין מסתמא נעבדין הן:
הוה ליה קווקין. כוס וכלי מחתה נקרא קווקין ובשלהי בן סורר ומורה הני קוואקי ודימוניקי:
טימי. מזל וצלם של רומי:
ואהן קיתונא. קיתון ששואבין בו המים:
מתיב ר' יוסי. דמתני' לרבנן והכתיב וכו' ולא השליכו לים אמרו ליה התם היינו טעמא דמלמד שהיה מבקש לבודקן וכו' כדכתיב ויזר על פני המים וישק את בני ישראל:
וגם מעכה וגו'. אשר עשתה מפלצת לאשרה וידק וישרף בנחל קדרון ולא השליך לים ומדכתיב וידק קמדייק אלמא דלא היה חושש לזבל:
אמרו לו משם ראיה ויכרת אסא וגו'. כלומר מאי חזית דקדייקת מקרא דד"ה דכתיב וידק נימא מקרא דמלכים דכתיב ויכרת אסא את מפלצתה וישרף בנחל קדרון ולא כתיב וידק וכל כמה דהוי מחובר ולא שחיק ליה ליכא למיחש לזבל והא דכתיב התם וידק לאו דוקא הוא אלא לומר שכילה הע"ז מן העולם מחמת ששרף אותה:
אמר לון. והכתי' וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו. אלמא דע"ז היתה וכתיב וכתת ולא הי' חושש לזבל:
וכי ע"ז היא. זו היא תשובת רבנן לר' יוסי דכי נאסרה היתה משום ע"ז והלא משה עשאו משלו כדכתיב עשה לך שרף משלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפי' כתיתא לא הוה צריך אלא מלמד שהיו ישראל תועין אחריו עד שבא חזקיהו והעבירו ואין ראיה משם לדבר שנאסר משום ע"ז:
מה שהיה של מתכת. ולא היה שייך בשריפה וישאם דוד ומה שהיה של עץ וישרפם:

ורבנן אמרי. דלא היא דכי היאך אמר דוד ליטלם ואסורים בהנאה הן אלא מה שהיה איתי הגיתי מבטל דנכרי היה ומבטל ע"ז הוא אותם וישאם דוד ומה שלא הי' מבטל אמר לשרפם:

מה מקיים ר' יוסי בן חלפתא וישאם. הרי אסורין בהנאה הן:

נטלום בשפוייו. כלומר דר' יוסי בן חלפתא נמי ס"ל שלא נטלום אלא לאחר שביטלום אותו ושבר אותם לשפויים קטנים אלא הא דקאמר מה שהיה של מתכות וישאם משום דאותן הוו חשיבי ליה ואמר לו לאיתי לבטלם ושל עץ לא היה חושש להם ואמר לשרפם לקיים ביעור ע"ז:

הלכה ד

מתני' **פרקלוס**. מין נכרי היה:

אפרודיטי. ע"ז מצורת כוכב נוגה:

אין משיבין. דבר תורה במרחץ לפי שאדם עומד שם ערום:

כשיצא א"ל וכו'. היא באת בגבולי שהמרחץ קדם לה ונעשה לכל הבא לרחוץ ועוד תשובה אחרת אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי דמרחץ לאו דבר של נוי הוא אלא אפרודיטי נעשה נוי למרחץ ומשמש במרחץ לטפל והמרחץ היא עיקר:

וזו עומדת על הביב. חריץ העשוי בקרקע להוציא השופכין לרשות הרבים:

גמ' **מה אנן קיימין**. להשאלה ששאל לו המין:

אם בששאלו בהלכות המרחץ. כלומר אם כהלכות המרחץ דיינין להשאלה היה לו להשיב במרחץ שהרי שואלין הלכות המרחץ במרחץ כדר' יהושע בן לוי לקמיה:

ואם בשלא שאלו. ואי דחשבינן להשאלה שלא מהלכות המרחץ ולפיכך לא השיבו תשובת השאלה:

לא היה לו להשיב. כלל דאפי' הא דאמר לו אין משיבין במרחץ אסור להשיב כדרב לקמן:

דהא אמר ר' יעקב וכו' שואלין הלכות מרחץ במרחץ וכו'. ומשיבין לו:

כהדא. השתא מייתי ראיה אהא דפריך לאידך גיסא דאם לאו כהלכות מרחץ חשבינן לשאלת המין לא היה לו להשיב כלל:

כהדא. עיקרא דהאי מילתא בפ' כירה גרסינן לה דמייתי ראיה להא דריב"ל דשואלין בהלכות המרחץ מהדא דרשב"א נכנס לרחוץ עם ר"מ בשבת ובחמי טבריא שהתירו להן כדאמר התם ושאלו מהו שנדיח הקרקע וא"ל אסור משום אשוויי גומות מהו לקנח וא"ל אסור משום סחיטה:

ולא כן. מסקנת הסוגיא דהתם הוא דפריך עלה וכי היאך השיב לו במרחץ ולא כן שמואל שאיל לרב וכו' וא"ל אסור ואסור דאמרית לך נמי אסור הוא גופיה להשיב כן במקום המטונף מיהו אנא אמרי לך לאפרושי מאיסורא וקשיא להא דהשיב ר' מאיר במרחץ ואע"ג דהתם נמי לאפרושי מאיסורא הוה מ"מ היה לו להשיב כן בשאלה הראשונה אסור ואסור דאמרת לך אסור ושוב לא היה שואלו שאלה שניה:

אשכח תני. ומשנינן התם דתנאי היא דאשכח תני דשואלין וכו' ור"מ כהאי תנא סבירא ליה שמעינן מיהת דאי לאו מהלכות המרחץ לכ"ע אין משיבין והדרינן לקושיין:

מהלכות המרחץ שאלו. לעולם דחשבינן להשאלה מהלכות המרחץ ולפיכך השיב לו ר"ג על דבריו ובאמת היה לו להשיב התשובה בעצמה שהשיב לו כשיצא אלא שלא היה רוצה להאריך לפי שאין דרך לענות כל כך במרחץ:

ר' שמואל. מוסיף בטעמא שלא רצה להאריך בדברים שהבל המרחץ רע לשיניים הוא:

תשובת הפלג השיבו. הא דקאמר לו וזו עומדת על הביב וכו' אינו אלא כמפליגו בדברים היה שאין זו תשובה כדמסיק:

דלא כן. דאי אמרת דתשובה היא א"כ היה לו להמין להשיב לו מבעל פעור וכו' ואין לך בזיון גדול מזה ואעפ"כ ע"ז היא:

מאי כדון. השתא באמת קשיא לן על ר"ג מבעל פעור ומשני דלא היא דהא קאמר ליה את שנוהג בו וכו' ושאני פעור דזו היא עבודתו אבל הכא אין זו עבודתה ושפיר השיב לו כל שאינו נוהג בו משום אלוה מותר:

הלכה ה

מתני' **הם מותרין**. ההרים עצמן מותרין לזריעה ולחצוב מהן אבנים דמחובר לא מיתסרן כדדרש רבי יוסי הגלילי אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם:

ומה שעליהן אסורין. כגון אם צפום זהב וכסף:

שנאמר לא תתמוד וגו'. דאף על גב דאינהו לאו ע"ז מיקרי ולא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאוסרן אבל ע"ז מיהא הויא לענין תלוש שעליהן דאסור כתלוש של שאר ע"ז שנאמר לא תחמוד עליהן על כל שהן נעבדין משמע:

ר' יוסי הגלילי אומר וכו'. כלומר הרי המקרא מלמדינו שהמחובר אינו נאסר דכתיב אלהיהם וגו' ומאחר שהוא כן מפני מה אשירה אסורה דכי היכי דרשינן אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ה"נ נדרוש תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ולמה אסרה תורה דכתיב ואשריהם תגדעון:

מפני שיש בה תפיסת ידי אדם. שאדם הוא שנטעו. והתם פריך ר' יוסי הגלילי היינו ת"ק ומסיק דאילן שנטעו לפירות ולבסוף עבדו איכא בינייהו דר' יוסי סבר אסור דתפיסת ידי אדם מיקרי ות"ק סבר הואיל ובתחילת נטיעתו לא נתכוין לעבדו אין עבודה שעובד אותו אחר שהוא מחובר אוסרתו דהוי כמי שעובד להר והלכה כת"ק:

אני אהיה אובין. אני אפרש לפניך דאחר שאין לנו לדרוש מתחת כל עץ רענן שום מיעוט יש לומר שלא נאמר אלא למסור להם סימנים מקום שרגילים האמורים לעבוד שם ע"ז כדי שיחפשום ישראל ויבערום ומעוטא דהרים וגבעות מיהא ממעטינן דמשמעות הכתוב כך הוא שלא צוה לנו לאבד ההרים אבל עץ רענן צוה לנו לאבד שנאמר ואשריהם תשרפו באש:

גמ' **כתוב אחד אומר וכו' אם עליהם למה עמהם**. כלומר כיצד יתקיימו שני כתובים הללו דעמהם משמע כל שעמהם:

מה עליהם. משמע שהוא שייך ומיוחד להם והוי תכשיט להם ואסור אף קרא דעמהם כל שהוא מיוחד להם ותכשיט להם הוא דאסור אבל דבר שאין תכשיט להם לא מיתסר כדתנן לקמן פ"ד מצא בראשו מעות וכו' מותרין:

כל שהכניסו לפנים מקנקלין. הוא לפנים מן המחיצה הפרוסה לפני ע"א אסרו ואפי' דבר שאינו של נוי כגון כיסים של מעות:

סימן הוה לן. היה מסור סימן בידינו בהלכה זו דהדא דרבי הושעיה דלעיל פליגא על דרבי ינאי דאוסר אפי' בכיסים של מעות כל שהכניסו לפנים ואף על גב דלא הוי תכשיט להם:

ולית היא אלא מסייע לה. ולא היא דלא פליגי אלא סיועי מסייע ליה כדלקמן:

מה עליהן וכו'. כלומר הכי הוה אמרי מעיקרא דסימן היה להן דפליגי דהוו אמרי לדברי ר' הושעיה יצאו כיסים של מעות ולא הוו מחלקי בין הכניסו לפנים או לא אבל הא ליתא דאדרבה ר' ינאי מסייע ליה לר' הושעיה דהא כל שהכניסו לפנים קאמר ומפרש בכיסים של מעות אלמא דס"ל דכיסים של מעות לאו דבר נוי הוי ובחוץ מן הקלקלין מודה הוא לר' הושעיה ובהכניסו לפנים טעמא דאסור משום דהתם אפי' מים ומלח אסור כדאמר ר' בא וכו' דהוי תקרובת ע"ז ובהא ר' הושעיה נמי מודה לר' ינאי:

מלח לשוף. טעמא דהוי תקרובת היא דמפרש שמכניסין שם מלח לשוף הקרקע לפניו ומים להדיח הקרקע:

ואהין אפילו. מסקנא דמילתא היא דהאי אפי' דקאמר לא בא לרבות אלא דברים שהן כגון מים ומלח והן נכנסין לצורך תקרובת כמו מים ומלח:

הנעבד אית תניי תני וכו'. גרסינן להא בפ"ז דכלאים על המתני' המסכך את גפנו על גבי תבואתו של חבירו ה"ז קידש וחייב באחריותו ר' יוסי ור"ש אומרין אין אדם מקדש דבר שאינו שלו ות"ק ר"מ ור' יהודה היא כדקאמר התם ומפרש השתא דפלוגתייהו דהני תנאי בנעבד אם הוא אוסר את של אחרים כגון שהשתחווה לבהמת חבירו או לא דהוון בעיי מימר מעיקרא דפליגי בפלוגתא דמתני' דכלאים דמ"ד אוסר בשל חבירו ר"מ ור' יהודה היא וה"ג התם. ומ"ד בשל חבירו מותר ר' יוסי ור"ש היא. וקאמר ר' יוסי בשם ר' אילא דלא היא אלא בדין דנעבד לא פליגי הני תנאי דמתני' דכלאים ואיכא למימר דדברי הכל ס"ל כהאי תנא דאוסר בשל חבירו כדמפרש ואזיל לטעמא:

כמה דאת אמר תמן. בתמורה דקי"ל דנעבד אסור לגבוה ואף על גב שאין דבר רוח חיים הנעבד נאסר להדיוט מכל מקום לגבוה אסור הוא כדיליף בפ"ו שם מקרא ודכוותה נמי אמרינן בדבר שאינו שלך אף על פי שאין יכול לאסור להדיוט כמו דסברי הני תנאי בכלאים דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ בנעבד מודו דאסרו לגבוה:

אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה. וכן הוא בכלאים. ולפי' גי' הספר יש לפרשו בלשון תמיה:

ר' בון בר חייה אפי' סולת שלו אסור ושל חבירו מותר. לפי המסקנא ר' בון אהאי ברייתא דקתני הנעבד שלו אסור ושל חבירו מותר קאי כדלקמן וקמ"ל דלאו דוקא בנעבד בעלי חיי' קסבר האי תנא דאין אדם אוסר את של חבירו לגבוה אלא אפי' במחובר דקי"ל דאין נאסר להדיוט כדקתני במתני' אבל לגבוה אסור דיש נעבד במחובר לגבוה והמשתחוה לקמת חיטים אסרן ואפי' הסולת למנחות אסור דס"ל אין שינוי בנעבד והשתא קאמר דאפי' בהאי דינא סבירא ליה לתנא דברייתא דשלו הוא דאסור ושל חבירו מותר:

מה כמאן דמר בין שלו ובין של חבירו אסור אמר. ובעי הש"ס השתא לפרש לדברי ר' בון אהיכא קאי ומה דעתיה מי נימא להאי מ"ד דברייתא קדמייתא דס"ל דבין שלו ובין של חבירו אסור אמר למילתיה:

לא איתפלגון בדבר שאין בו רוח חיים. כלו' והא קמ"ל דלא פליגי כלל בדבר שאין בו רוח חיים והיינו במחובר דאפי' תנא דברייתא קמייתא מודה הוא במחובר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו:

אתא ר' בון בר חייה מימר לך בדבר שיש בו רוח חיים היא מתניתא בין. כלומר או דילמא לאידך גיסא דאתא ר' בון להשמיענו דמתניתא קמייתא דקתני בין שלו בין של חבירו אסור בדבר שיש בו רוח חיים מיירי ובהא כ"ע מודו:

מה דאיפלגון בדבר שאין בו רוח חיים. כלומר ולא פליג תנא דברייתא בתרייתא דס"ל של חבירו מותר אלא במחובר והשתא מילתיה דר' בון להאי מ"ד אזלא וקמ"ל דאפי' נשתנה לסלת אסור בשלו ובשל חבירו מותר דבהא הוא דפליג על תנא קמייתא:

הא דבר וכו'. ופשיט לה הש"ס ומהדר לה בתמיה דודאי הא לא מצית אמרת דאי ס"ד דס"ל לר' בון דלא פליגי אלא בדבר שאין בו רוח חיים אם כן משמע הא דבר שיש בו רוח חיים מודה הוא לתנא קמייתא דאסר גם בשל חבירו והשתא מה דבר שיש בו רוח חיים אסור בנעבד בשל חבירו דבר שאין בו רוח חיים לכ"ש דטפי מסתברא לאסור בנעבד דבר שאין בו רוח חיים מלאסור דבר שיש בו רוח חיים:

הוי. ע"כ לא תפרש השתא לדברי ר' בון לא כדבעינן למימר מעיקרא דאתנא קדמייתא קאי דהא ק"ו הוא אי פליג בדבר שיש בו רוח חיים וס"ל דאוסר בשל חבירו בדבר שאין בו רוח חיים לכ"ש וכן לא מצית אמרת דס"ל דלא פליג תנא בתרייתא אלא בדבר שאין בו רוח חיים מהאי פירכא גופה ולא קאי ר' בון אלא אתנא דבתרייתא דפליג בדבר שיש בו רוח חיים ושלא תאמר כמה דאת אמר תמן וכו' ודכוותה וכו' דלא אמרינן הכי אלא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' לגבוה והשתא קמ"ל ר' בון דאפי' בדבר שאין בו רוח חיים נמי ס"ל להאי תנא הכי דאין אדם אוסר בדבר של חבירו:

השתחוה לבצה. ופליגי לקמיה בפירושא דבצה:

בביצה פליגין. בביצה ממש פליגי דחזקיה סבר דאין בה תפיסת ידי אדם וכבעלי חיים חשיבא ור' יוחנן ס"ל הא לאו ב"ח ממש היא אלא שנולד ממנה אפרוח:

בחלוקי נחל פליגין. לאו ביצה ממש אלא חלקי אבנים הנמצאים בנחל וזקפה והשתחוה לה. בצה מלשון היגאה גמא בלח בצה וטיט הוא ונעשה קשה כאבן:

בחלקי נחל וגו'. גם להם שפכת נסך הנביא הוכיח להם מדרכי ע"ז שלהם אלמא דדרכם לעשות ע"ז לחלקי נחל:

חייליה דחזקיה וכו'. וזה לאו תפיסת ידי אדם הויא שמאליהן הן גדילין:

הכל מודים. בהשתחוה לחטים שאסורה דתפיסת ידי אדם הן ולא דמו לאילן שנטעו ולבסוף עבדו דפליגי רבנן במתני':

דאמר ר' חנינה וכו' שרשי חיטה בוקעין בארץ חמשי' אמה. אלמא דכל שעה ושעה משתרשין ובוקעין בעומק הארץ והוי כעבדן ואח"כ נטען ומילתיה דר' חנינא איתא פ' הרואה על המתני' על הזיקים וכו':

שורשי תאנים רכים. הן ומתוך רכות שלהן הולכין ובוקעין בצור קרקע קשה:

אם כן. הגי' מסורסת כאן והכא גריס לה בברכות הא דתני רשב"א והדר קאמר א"כ וכו':

תני רשב"א אומר וכו'. לפי חיסומה לשון לא תחסום כלומר לפי סתימתה ושפתיה ואין הגשמים משקין אותה בעומקה:

א"כ מה יעשו שורשי חרוב ושקמה. שהן עמוקין בארץ ומהיכן שותין הן:

אחת לשלשים יום התהום עולה ומשקה אותן ומ"ט אני ה' נוצרה לרגעי'. לעת שתצטרך אשקנה:

ביצת ע"ז שנעשית. ממנה אפרוח:

וקשיא על דעתיה דחזקיה. דהיך משכחת לה דביצה שנאסרה משום ע"ז שתעשה אפרוח דמה אנן קיימין:

אם בשפחסה. ששברה בפני הע"ז ועשה בה מעשה לאסרה א"כ אין כאן אפרוח דכששברה נתלקלקל האפרוח:

אם בשהכניסה. ביצה שיש בה אפרוח לפנים מן הקלקלין לתקרובת ע"ז:

איתא חמי. בתמיה בא וראה מה אמרת הא אפי' השתחוה לה קאמר חזקיה לעיל דלא אסרה משום ע"ז דלא עשה בה מעשה ומשום תקרובת ע"ז אסרה:

תיפתר שגירר בה לע"ז. שגררה בפני ע"ז ועשה בה מעשה. וגרסינן להא בספ"ק דערלה והתם גריס שגדר בה ע"ז. שהעמידה לפני ע"ז לגדר וכמעשה הויא:

אגוז של ערלה שנטעו. בסוף הפרק תנן התם ר' יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואם עבר ונטעו וכן ביצת הקדש שאסור בהנאה ונעשית ממנה אפרוח פליגי בה כהנא ור' יוחנן:

אמר ר' זעירא קומי ר' יסא והא אמר ר' יוחנן מותרת אף הוא פודה אותה בזמן זרעה כצ"ל וכן הוא בערלה. כלומר לדברי ר' יוחנן דס"ל האפרוח מותר דהויא גידולי הקדש ותנן בפ"ט דתרומות גידולי הקדש ומעשר שני חולין ופודה אותן בזמן זרעם כפי אשר היו שוין בזמן הזרע אע"פ שנתרבו לאחר מכאן ור' יוחנן דמדמי לה לגידולי הקדש א"כ אף הוא פודה אותה בזמן זרעה כפי שוויה קודם שנעשית אפרוח:

אתא ר' חנניה וכו'. ואמרו בשם כהנא דהוא ס"ל פודה אותה בזמן זרעה ובשם ר' פינחס אמר ר' חנניה מתקנתא טפי דההיא קדמייתא משבשתא היא דהא כהנא אמר אסורה ולא חשיב לה לגידולי הקדש אלא כגופה הויא וא"כ לדידיה פודה אותה כמות שהיא עכשיו האפרוח ולר' יוחנן דאמר מותרת פודה היא בזמן זרעה:

א"ר עקיבה וכו'. אין תנן במתני' אובין לשון הבנה נבין הדבר לפניך:

ולאית תני אוביל לפניך נייבל מלשון משא והבאה הוא נביא ונציע הדבר לפניך:

מלמד שלא הניחו וגו'. האי קרא קא דריש אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הנכרים וכו' ופריך ולא כן סברנן מימר לעיל דדבר שיש בו רוח חיים הנעבד אסור

לגבוה והכי נמי נעבד המחובר אסור הוא לגבוה מק"ו דלעיל דאם דבר שיש בו רוח חיים אסור דבר שאין בו רוח חיים לכ"ש והשתא דקדריש שלא הניחו הר וגבעה שלא עבדו א"כ בית הבחירה איכן נבנה דהא כל המקומות נאסרו לגבוה ומשני על פי נביא נבנית שהתיר לו בשם המקום ב"ה דכתיב בקניית גרן ארנן ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בשם ה':

הלכה ו

מתני' מי שהיה ביתו סמוך לבית ע"ז שהיה אחד מכותליו בית ע"ז והבית עצמו נעבד ונפל:

אסור לבנותו. שבונה כותל לע"ז:

כונס. לתוך הקרקע שלו ובונה ואותו הריוח ממלאהו קוצים או עביד ליה בית הכסא לתינוקות כדי שלא ירחיב בבית ע"ז:

היה שלו ושל ע"ז. הכותל היה שלו ושל ע"ז ידון מחצה למחצה מחצה שלו מותר בהנאה ומחצה של ע"ז אסור בהנאה הכל אבניו ועציו ועפרו:

כשרץ. מטמא במגע ואינו מטמא במשא לפי שטומאת ע"ז דרבנן ואינה מטמא בכעדשה כשרץ אלא בכזית דלהא איתקש למת שאינו מטמא אלא בכזית:

ר"ע אומר כנדה. וחכמים סברי דלא איתקש לנדה אלא לענין שאינו מטמא לאיברים כנדה שאינה מטמאה לאיברים והלכה כחכמים:

גמ' **כתיב תועבה בנדה וכו'**. וס"ל לר"ע לתועבה דפ' עריות הוקשה דנדה שם כתיבא וטעמיה קאמר לקמן דאקרא דתעב תתעבנו סמיך ומפרש מעיקרא פלוגתייהו והדר מפרש טעמייהו וגרסי' האי סוגיא בשבת בר"פ אר"ע:

מה הנדה מטמא במשא. אדם הנושא אותה אע"פ שאינו נוגעה דאיתקש לזב דכתי' והדוה בנדתה והזב את זובו ובזב כתיב ביה והנושא אותם יכבס בגדיו וגו':

על גב אבן מסמא. אבן גדולה וכבידה כדאמרי' בפ' בתרא דנדה דכתיב והיתיאת אבן חדא ושומת על פום גובא ואם האבן גדולה על הכלים והנדה ע"ג האבן אע"פ שאין הכלים מרגישין כובד הנדה או הזב מחמת כובד האבן טמאין:

מודה ר"ע לחכמים. דלהכי איתקש לשרץ לומר לך שאין ע"ז מטמא באבן מסמא:

מה השרץ מטמא בהיסט. כלומר במגע וקרי ליה האי ש"ס היסט על שם הושטת יד לנגוע וישלח ידו ויקחה ואושיט ידיה ונסבה:

משיכניס ראשי אצבעותיו. כלומר אפי' אבר ממנו נמי מטמאו ובשבת גריס ראש אצבעו. ונימא דאף ע"ז תטמא לאברים:

נתיצה נתיצה. כתיב בע"ז ונתצתם את מזבחותם וכתיב בבית המנוגע ונתץ את הבית מה בית המנוגע אינו מטמא עד שיכניס ראשו ורובו לתוך הבית אף טומאת ע"ז דמטמאינן בה והיינו טומאת מגע אינו מטמא אלא משיכניס ראשו ורובו כלומר כל הע"ז דרובו ככולו אז היא מטמא אבל לא אם יש כאן אבר ממנה ונגע בו:

זאת אומרת שאין טומאת עבודה זרה מחוורת. אינה ברורה מדבר תורה שתטמא:

דלא כן. דאם לא כן מקישה לקלים בתמיה דמאי חזית לאקושי לקולא ואינו מקישה לחומרין דנימא איתקש למת שתטמא לאיברים ולשרץ לטמויי בכעדשה אלא לאו דרבנן היא והלכך לקולא מקשינן:

א"ר מנא. מהא לא מצית אמרת דלעולם אימא לך דלעולם אימא לך מחוורת היא מדבר תורה דלמה מקישה למת ולשרץ כלומר דאי ס"ד היקישא לחומרא אתא למה לי לאקושי למת הא אי איתקש לשרץ לחודיה נמי ידעינן דמטמא' בכעדשה ומטמאה לאיברים כמו השרץ דאבר שלם ממנו מטמא כדתנן בפ"ק דאהלות האברים אין להם שיעור וכו' פחות מכעדשה מן השרץ אלא ע"כ ללמד ממנה לקלין שבהן למת דאינה מטמאה אלא בכזית ולשרץ דלא תטמא במשא והשתא גמרינן ג"ש מבית המנוגע דאינה מטמאה לאברים:

הדא דאת אמר. דצריכה שיעור בכזית דוקא בע"ז שבורה אבל בע"ז שלימה אפי' בכל שהוא כדאשכחן בע"ז בעל דאמר רב דצורתו כראש גויה היה וכאפון מאפונים קטנים שהן פחותין מכזית:

ומה טעם. מהיכן רמז לדבר שהיה כראש גויה דכתיב וישימו להם בעל שהוא דומה לברית לאלהים:

מה טעמא דר"ע. דאמר לתועבה דנדה הוקשה דכתיב תעב תתעבנו וגלי רחמנא דתעשה אותה כתועבה החמורה שבתועבות והיא נדה דחמורה מתועבה דשרץ:

מ"ט דרבנן. דכתיב שקץ תשקצנו גלי רחמנא לעשות אותה כשקץ דשרץ המשוקץ:

מה מקיימין רבנן טעמא דר"ע. ואמאי כתב רחמנא בלשון תועבות הרבה:

צאהו נבליהו. תתעב אותו כצואה ותתעבנו בנבילת לשון כדלקמן. וחסר כאן וה"ג בשבת מה מקיים ר"ע טעמון דרבנן שקץ תשקצנו צאיהו נבליהו:

מנין לרבנן נבליהו. דהניחא לר"ע שפיר משתמע מלשון תשקצנו שתשקץ אותו בפיך ולקוראו בלשון גנאי אבל לרבנן דדרשי מתתעבנו ואין תועבה אלא בלב:

ר' שמואל וכו'. מהכא דכתיב צא תאמר לו צאיהו נבליהו באמרות פיך את שקורין וכו' גלייא מלשון גילוי ערוה:

ר' תנחומא בשם רב הונא וכו' כצ"ל וכן הוא שם :

לא רצה לקרות עמדה. לא תרצה לקרות עמדה שהוא לשון כבוד. וה"ג בשבת דא"ר אבא בר כהנא תמן צווחין לפעלה טבא עמדה וצווחין לדהון. עביט של מימי רגלים עמידה:
מה מקיים ר"ע צא תאמר לו כצ"ל וכן הוא בשבת. ר' יוסי בר אבין וכו' מכאן שאין אומרין לאדם צא עד שיכניס ראשו ורובו. וכן הוא שם וכלומר דקרא מרמז לדבר אחר שאין לדחות לאדם מיד אלא עד שיכניס ראשו ורובו באיזה דבר וכלומר בכח שלא ברשות צא תאמר לו:
אית מתניתא אמרה. תני חדא ברייתא דע"ז ומשמשיה מטמא כנידה ותני אידך משמשיה כשרץ ותרווייהו אליבא דרבי עקיבא:
ניחא. דקרא דיליף מיניה ר' עקיבא להקיש לנדה משמשיה כתיבי שם אלא למ"ד משמשיה כשרץ קשיא הא כל עצמו של הכתוב לא קרא נדה אלא במשמשיה כדכתיב בהאי קרא וטמאתם את צפוי פסילי כסף ואת אפדת מסכת זהבך תזרם כמו דוה צא תאמר לו וצפוי ואבדת משמשיה ותכשיטי' נינהו:
תיפתר בחקוקין על גופה. האפודות הם צורת הע"ז שחקוקין על גופה ולאו משמשיה הן:
תיפתר. אפדת היא ע"ז עצמה שעשה ממסכת זהב להשתחוות לה כדמצינו בגדעון שלקח מהם נזמי הזהב משלל מדין וכתיב ויעש אותו גדעון לאפוד וגו' ויזנו כל ישראל אחריו:
מתני' כמ"ד וכו' ותנינן אבניו וכו'. ופליג ר"ע וקאמר כנדה וקס"ד דהבית עשוי להכניס לתוכו ע"ז ומשמשיה הוי אלמא קסבר ר"ע דאף משמשיה כנדה:
תיפתר. ודחי לה הש"ס דתיפתר שהשתחוה לבית עצמו דאמר רב המשתחוה לבית עצמו ועשאו ע"ז אסרו דתלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי גבי איסור ע"ז:
ה"ג בשבת והוא גי' הנכונה ר' זעירא ר' אבהו בשם ר' יוחנן המקדיש את הבית מועלין בו אמר ר' זעירה הוויי בה רבנן פליגא מאן דאמר אסרו מועלין בו מאן דאמר לא אסרו אין מועלין בו. כלומר דר' זעירא קאמר הא דאמר רבי יוחנן המקדיש את הבית מועלין בו אע"ג דקי"ל אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע משום דס"ל תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי הלכך הוו רבנן דמוקמי להאי דינא בפלוגתא דאיפלגו גבי המשתחוה לבית דלמ"ד אסרו דכתלוש חשיבא ה"נ לענין הקדש דמועלין בו ומ"ד התם לא אסרו ה"נ אין מועלין בו ור' יוחנן דאמר מועלין בו כרב ס"ל:
והא מתניתא פליגא על רב. דתנן בפ"ה דפרה:
השוקת שבסלע. היא אבן חלולה שעל שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה הבהמות:

אין ממלאין בה. מים לחטאת דלא חשיבא כלי דחיברה בתחלה ולבסוף חקקה היא כדמוכח מהסיפא וכן אין מקדשין בה את האפר חטאת ואין מזין ממנה דכלי בעינן:
ואינה צריכה צמיד פתיל. אם היתה באהל המת מצלת על מה שבתוכה בכסוי לבד בלא צמיד פתיל דלא הוי כלי אלא כבור ודות שמצילין על מה שבתוכן בכיסוי לבד כדתנן בפ"ה דאהלות:
ואינה פוסלת את המקוה. אם נפלו מי גשמים מתוכה למקוה אין המים נחשבי' שאובים לפסול את המקוה:
היתה כלי. בתחלה שחקקה ואח"כ חיברה בסיד ממלאין בה וכו' ופוסלת את המקוה:
מפני שחקקה ואח"כ חיברה. טעמא דבסיפא דחשיבה כלי מפני שחקקה קודם שחיברה הא אם חיבר ואח"כ חקקה לאו ככלי חשיבא דאע"ג שהיתה תלושה מקודם הואיל וחיברה קודם שנקרא עליה שם כלי בתלוש הוי כמחובר וקשיא לרב דהא בית נמי כי חברו מחובר הוי אע"ג דהיה תלוש בתחילה כמו התם ברישא:
פתר לה. לטעמא דאמרינן גבי בית דבתלוש חשיבא לאסור משום נעבד דכר' יוחנן הוא דאמר לקמן שהשתחוה לאבני' ואח"כ בנאו וסיתותן של אבנים היא גמר מלאכתן לבית ומכיון דסיתות אבנים בתלוש הוא ונאסרו אע"פ שחברן אח"כ כבר נקרא שם ע"ז עליהן בתלוש ודמיא לדינא דהשוקת שבסלע:
לית הדא פליגא. מתני' דקתני אבניו ועציו וכו' וכי לא פליגא על הא דריש לקיש בריש פרקין דאמר ע"ז שנשברה מאיליה מותר והכא כיון דנפל הכותל אמאי אבניו טמאין ואסורין:
וכן סברנן מימר. מסקנת הקושיא היא דהא סברין למימר לעיל אם בעתיד וכו' בהא הוא דל"פ דד"ה אסור כי פליגי בסתם וס"ל לר"ל דמותרת ומתני' נמי בסתם מיירי דלא ידעינן אם עתיד לחזור ולבנותו כמו שהיה:
תיפת' למשתחוה לכל אבן ואבן. וכבר נאסרו קודם הבנין ואח"כ בנאו ונראה דהגי' משובשת ומסורסת וחסירה כאן וגירסא דשבת היא יותר נכונה וה"ג התם לבתר דקאמר שינויא דלעיל מה עבד לה רב פתר לה סיתותן של אבנים היא גמר מלאכתן. פריך ולית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר ע"ז שנשתברה אסורה לא כן סברנן מימר אם בשאינו עתיד להחזיר לכליין דברי הכל מותר והא תנינן שלשה אבנים הן. כלומר דהא קאמר לעיל בריש פרקין דאם אינו עתיד להחזיר השברים לכליין כמות שהיו בתחלה אפי' לר' יוחנן מותר והכי נמי תנינן בהדיא לקמן במתני' שלש אבנים הן ואחת מהן העמיד עליה ע"ז וסיללה הרי זו מותרת ומתני' דהכותל נפל דומיא דהתם היא שנסתלקה

הע"ז מן הכותל והשברים אינן עתידין לחזור לכליין ואמאי אבניו ועציו ועפריו אסורין. ומשני תיפתר שהשתחוה לכל אבן ואבן ואח"כ בנייה. והלכך אסורין הן. וגריס התם בתר הכי ואפי' על ר' שמעון בן לקיש לית היא פליגא דר"ל אמר ע"ז שנשתברה מותרת לא כן סברנן מימר אם בעתיד להחזירן לכליין דברי הכל אסור ואמר ר' יודן אבוי דר' מתנה אם היו מונחין במקומן לא כמי שהוא עתיד להחזירן לכליין הן ואלו במקומן הן. כלומר דהשתא קאמ' דלא צריכין לדחוקי ולאוקמי מתני' בהשתחוה לכל אבן ואבן ואפי' לר"ל ניחא ולא מיבעי לר' יוחנן דהא לא כן סברנן מימר לעיל אם בעתיד וכו' ור' יודן קאמר התם דאם הן במקומן כמי שעתיד להחזירן הוא ובמתני' דאלו במקומן הן במקום שנפל הכותל ולא פינה אותן משם והלכך לד"ה אסורין. וגרסינן תו התם ר' בא בשם רב המשתחוה לבית אסרו לאילן לא אסרו והא תנינן שלש אשרות הן תיפתר שנשתחוה לזמורה ואח"כ נטעה. כלומר דפריך לר' בא אליביה דרב דמחלק בין בית דחשיבא ליה כתלוש ואסרו ובין אילן דחשיבא ליה כמחובר והא אנן תנינן לקמן שלש אשרות הן אילן שנטעו מתחלה לשם ע"ז ה"ז אסורה וש"מ תלוש וחברו באילן נמי כתלוש הוו כמו בית ומשני תיפתר שהשתחוה לזמורה כשהיתה בתלוש ואח"כ נטעה והלכך אסורה:

משתחוה לבית. שבנאו על הקרקע אסרו אבל למערה שחפר בה ועשאה המערה כותל לבית לא אסרה כדמפרש טעמא בית היה לו שעת תלישה קודם שבנאו אבל מערה לא נקרא שם תלוש על הכותל שמחובר מעיקרו הוא:

ר' יוחנן פתר מתניתא. הא דתנינן מי שהיה ביתו סמוך לע"ז דמשכחת לה בגר ונכרי שירשו את אביהן נכרי וחלקו והגר נטל בית שאין בו ע"ז והנכרי לבית ע"ז והכותל שבאמצע משמש לשני הבתים:

ולמה לא פתר לה. כפשטה שהיה לו בית ובאת ע"ז ונסמכה לו שבנאו בית ע"ז וסמכו לכותל שלו:

תני. כלומר משום הך ברייתא לא פתר למתני' הכי דתני בית ע"ז ונסמכה לו לביתו ואח"כ הלכה לה שנפל הכותל מותר דהרי הוא כמו שהיה בתחלה ולא היה שם ע"ז אבל גר ונכרי שירשו את אביהן נכרי אע"פ שנפל הכותל אסורה דבתחלה היתה ע"ז והרי הוא חלקו כבתחילה:

תני. אידך בית ע"ז ונסמכה לו לביתו ואח"כ הלכה לה הע"ז מותר אבל אם בא הוא ונסמך לבית ע"ז כל הבית לשם הע"ז הוא מפני שקדמה הע"ז לו:

מתנית' אמרה כן. כלומר דהשתא מוקמינן להמתני' נמי בכה"ג ולא צריכין לאוקמי בגר ונכרי אלא שהיתה שם ע"ז בתחילה ואח"כ סמך הוא ביתו לכותל ע"ז ואם נפל אסור

לבנותו והיינו דתנינן היתה שלו ושל ע"ז ידון מחצה על מחצה דהחציה של ע"ז נשארת באיסורה כמו בתחילה:

הלכה ז

מתני' **שלשה בתי' הן**. לענין ביטול ע"ז:

בית שבנאו מתחילה לע"ז. שבנאו הנכרי מתחילה שיהא הבית עצמו נעבד:

הרי זה אסור. בהנאה עד שיבטלנו הנכרי קודם שיבא ליד ישראל:

סיידו. שהיה בנוי מתחילה לשם דירה ולבנו בסיד וציירו לשם ע"ז וחידשו נוטל מה שחידש והחידוש אסור בהנאה ושאר כל הבית מותר:

הכניס לתוכו ע"ז. לפי שעה ולא הקצוה לתשמיש ע"ז אין הבית אסור אלא כל זמן שהיא בתוכו וכשהוציאה הנכרי הרי זה הבית מותר:

גמ' **בהכנסתן לארץ היא מתניתא**. משום דקשיא להו מאי אריא דקתני בית שבנאו מתחילה לע"ז ליתני המשתחוה לבית דג"כ אסרו כמו שבנאו מתחילה לע"ז הלכך מפרשי דמתני' מילתא אגב אורחי' קתני דבשעה שנכנסו לארץ ומצאו בתים בנוים לע"ז וכן מציירין לשם ע"ז וקתני דכיצד דינן הבנוי מתחילה לע"ז אסור והמסויד נוטל וכו' ובית שאינו אלא להכניס לתוכו ע"ז כשהוציאה מותר:

על דעתיה דרב. ופריך הש"ס הניחא לרב דס"ל כדעתיה לעיל דהמשתחוה לבית הרי הוא כבנאו מתחילה לכך שפיר הוא דבגין כן איצטריך ליה לפרש למתני' דבכניסתן לארץ מיירי ומילתא אגב אורחי' קמ"ל:

על דעתיה. אלא לר' יוחנן דהא אמר לעיל המקדיש את הבית אין מועלין דלענין מעילה חשיב כמחובר ואמרינן התם דאפ"ה במשתחוה לבית מודה ר' יוחנן דאסרו לכתחילה בהנאה כמו דס"ל בהקדש דאין מועלין בו קאמר מיהו אין נהנין בו לכתחילה וה"נ בע"ז ולא פליג על רב אלא בדיעבד דלא מדמי השתחוה לבנאו לע"ז לגמרי וא"כ קשיא לרבי יוחנן:

ויפתרינה במשתחוה לבית. כלומ' לדידיה יפרש התנא דמתני' לאחד משלשה בתים במשתחוה לבית כי היכי דלישמעינן רבותא דאפי' השתחוה דלא דמי לבנאו לכתחילה מיהת אסרו והשתא דקתני בנאו איכא למיטעי ולומר דדוקא בנאו קתני אבל השתחוה כיון דלר' יוחנן בית כמחובר חשיב ליה אפי' לכתחילה לא אסרו:

המשתחוה לבית יש לו ביטול. כלומר לעולם המשתחוה אסור לכתחילה כר' יוחנן אלא דתנא דמתני' לא איירי אלא באיסור שאין לו ביטול והלכך לא קתני המשתחוה דיש לו ביטול ולאפוקי בנאו וכמו בהכנסתן לארץ אין לו ביטול:

כיצד הוא עושה. דהא על כרחך אין לו ביטול כלל לא מצית אמרת דלא מצינו שאסרה התורה עליהן עולמית להבתים הבנוים לע"ז:
מפרק את פצימיו. דכיון דעושה מעשה ומפרק פצימי בית בטל והוא מותר:
והוא שהכניס לתוכו ע"ז. הא דקתני סיידו וכיירו לשם ע"ז וכו'. צריך ליטול מה שחידש דוקא שבשעה שחידש בו לשם ע"ז הכניס לתוך הבית ע"ז:
על דעתיה דר' לעזר שני בתים הן. וכן פריך לקמן אליביה כלומר לדידי' דמוקי המציעת' בשהכניס לתוכו ע"א א"כ היינו סיפא ואין כאן אלא שני בתים חלוקין בענינם ואמאי קתני שלשה בסיפא כשהוציא ה"ז מותר:
כאן לשעה. בסיפא שלא עשה כלל לשם ע"א אלא הכניס לתוכו ע"א לפי שעה וכשהוציאה הותר הבית:
וכאן. במציעתא שהכניס הע"א לשהות בתוכו כל זמן שהחידוש שחידש לשם ע"א קיים והלכך נוטל מה שחידש:

הלכה ח

מתני' **שלשה אבנים הן**. לענין ביטול ע"א:
אבן שחצבה. מן ההר מתחילה לבימוס למקום מושב ע"א והיא ג"כ נעבדת כע"א עצמה:
הרי זו אסורה. בהנאה:
סיידה וכיירה לשם ע"א. והיא היתה חצובה ועומדת וחידש בה נוטל מה שחידש והוא אסור בהנאה ושאר האבן מותר:
העמיד עליה ע"א. לפי שעה כל זמן שהיא עליה אסורה ואם סילקה הרי זו האבן מותרת:
גמ' **מזו**. ממשנה זו למדנו דברים המיותכים לע"א עצמה נאסר מיד ואפי' קודם שתיעבד דקתני אבן שחצבה מתחילה לבימוס ה"ז אסורה ומשמע מיד אחר.שחצבה לכך ואע"פ שלא עבדה נאסרה:
ר' ירמיה בשם ר' אלעזר. מוסיף דה"ק רב דאפי' משמשי ע"א כגון המתיך כוס לע"א שמענו ממתני' זו דנאסר מיד דבימוס משמשי ע"א קרי ליה ומיד אחר שחצבה נאסרה:
ר' הילא בשם ר' אלעזר. קאמר איפכא דמתני' והוא שהעמיד על הבימוס ע"א דאז נאסרה אבל לא העמיד לא דמשמשי ע"א אינן אסורין עד שיעבדו:
מחלפה שיטתיה דרב. לקמן בפ"ד הלכה ד' גרסי' לה על מתני' ע"א של עכו"ם אסורה מיד וקאמר רב התם בימוס לא בטיל כלומר בימוס שנעשה להעמיד ע"א עליה ונטל הע"א ממנה וביטלה אפ"ה הבימוס לא בטיל דאמרינן דעתו להעמיד עליה ע"א אחרת

ומדייק הש"ס עלה שם הא אם ביטלו בטל מחלפה שיטתיה דרב תמן אמר במתני' דהכא דייק ליה מזו שמענו המתיך כוס וכו' כדקאמר ר' אלעזר אליביה:

והכא הוא אומר הכין. בימוס אם ביטלו בטל והא למ"ד דאסור מיד לא שמענו דיכול לבטלו כדאמרינן לקמן שם ומשני פתר לה רב למתני' דהכא:

כהדין תנייא דתנינן תמן וכו'. דלקמן שם פליגי תנאי בהא דאיכא למ"ד דאיפכא סבירא ליה ע"ז של ישראל אסורה מיד ושל עכו"ם עד שתיעבד ומוקי רב להמתני' אליבא דמ"ד של נכרי אסור מיד ומילתי' דרב דהתם דקאמר אם ביטלו בטל אליבא דמ"ד של עכו"ם אינה אסורה עד שתעבד:

כלום פליגין. ופריך כלום שמענו דפליגי הני תנאי אלא בע"א עצמה דילמא במשמשיה פליגי בתמיה דאיכא למימר במשמשיה לכ"ע אינן אסורין עד שיעבדו ובימוס משמשי ע"ז הוא דהוי:

אף במשמשי ע"ז במחלוקת. רב סבירא ליה כי היכי דפליגי בע"א ה"נ פליגי במשמשיה ולהאי מ"ד משמשי ע"א של נכרי אסורין מיד:

רבי הילא. הא דאמר בשם ר"א לעיל והוא שהעמיד עליה ע"א ופריך אליבא דרבי אלעזר שתי אבנים הן דהא סיפא ג"כ בשהעמיד עליה הוא דאסורה ואנן תנינן שלשה אבנים הן:

כאן לשעה. סיפא שהעמיד עליה לפי שעה בלבד והלכך כשסלקה מותרת האבן ורישא שהעמיד לשהות ע"ז שמה ולעולם העמיד עליה בעינן:

הלכה ט

מתני' **הרי זו אסורה**. עד שיבטלנה העכו"ם:

גדעו ופיסלו לשם ע"א לעבוד הגדולין שיגדלו בו מעתה והחליף גדולין:

נוטל. כשבא ישראל ליהנות ממנו נוטל מה שהחליף והענפים וגדלו במקום אותן שגדעו ופוסלו ושורפין כדין אשרה והשאר מותר:

העמיד תחתיה ע"ז. כל זמן שהיא תחתיה אסור האילן בהנאה וכשביטלה שנטלה מתחת האילן ה"ז מותר מפני שאין האילן עצמו הוא הנעבד:

גמ' **פיתח בה פיתוחים**. מלשון פיתוחי חותם שחקק בה צורות ע"א אינה בטילה כדמפרש ואזיל:

לכן צריכה. פשיטא דאינה בטילה אלא לא נצרכה שאפי' העביר הפיתוחים אינה בטילה הואיל ונטעו מתחילה לשם ע"א:

תני. בברייתא הרכיב מנופו של אשירה באילן אחר נוטל מה שהרכיב והשאר מותר:

והוא שהרכיב בה לע"א. בהא הוא דאמרי' דנוטל מה שהרכיב:

ר' הילא בשם ריש לקיש. גרסי' הכא כדמוכח מדלקמיה:
והוא שהעמיד תחתיה ע"א. הא דקתני גדעו ופסלו לשם ע"א נוטל מה שהחליף בשהעמיד תחתיה ע"א וניכר שלשם ע"ז גדעו שיחליף הגידולין לע"א:
מחלפה שיטתיה דר"ש בן לקיש. דהא לעיל קאמר ר' אמי בשמיה פיתח בה וכו' וסברנן מימר דלא צריכה אלא אפי' העביר הפיתוחים אינה בטילה והכא אמר אכן דמיקל עד שיעמוד תחתיה ע"ז הוא דאסור:
חומר הוא בפיתוח. שהוא בגופו של אילן ונטעו מתחילה לשם ע"א:
תני הרכיב. ל"ג לה ואגב שיטפה דלעיל הפיתוחים תני וכו' כתבו המדפיסים:
בשם ר' אלעזר והוא שהעמיד תחתיה ע"א. כדלעיל:
שתי אשירות הן. דסיפא נמי בהעמיד תחתיה ע"א היא ומשני כאן לפי שעה ובמציעתא לשהות תחתיה:

הלכה י

מתני' **איזו היא אשירה**. ה"ק ג' אשרות דתנן שתים לדברי הכל ואחת מחלוקת ר"ש ורבנן ואיזו היא אשירה שנחלקו בה:
כל שתחתיה ע"ז. קרי לה רבנן אשירה ואסורה כל זמן שע"ז תחתיה:
ר"ש אומר. אין אשירה אלא כל שעובדין אותה אבל שיש תחתיה ע"ז אין זו אשירה והלכה כחכמים. הכי מפרש לה בבבלי ובגמרא דהכא מפרש לפלוגתייהו בענין אחר:
גמ' **בסתם חלוקין**. אם יש תחתיה ע"ז ואין אנו יודעין אם עובדין גם לאילן או לא בהא הוא דנחלקו ר"ש ורבנן כדמפרש ואזיל דמה אנן קיימין וכו':
דברי הכל מותר. האילן:
אלא כן אנן קיימין בסתם. ור"ש הכי קאמר כל שעובדין אותה כלומר כשיש תחתיה צורת ע"ז מסתמא אמרינן לכל עובדין הן לצורה ולאילן ורבנן אמרי כל שיש תחתיה ע"ז כלומר אינן עובדין אלא לכל אשר תחתיה ולצורה הן עובדין ולא לאילן:
וקשיא. עלה אי דמפרשינן לפלוגתייהו בהכי א"כ מאי האי דקאמר ר"ש הואיל ולצורה הן עובדין נתיר להן את האילן הלא הוא חלוק בזה על החכמים ומפני מה עושה מעשה כיוצא בו כדבריהם:

הלכה יא

מתני' **לא ישב בצילה**. לאו תחת האשירה קאמר דא"כ תו לא הוי למיתני ואם ישב טהור דהא קתני סיפא אם עבר תחתיה טמא אלא בצל שהוא מן האילן ולהלאה דכשחמה במזרח או במערב יש לכל דבר צל ארוך הלכך לאו אהל הוא:

לא יעבור תחתיה. תחת נוף האילן שהוא מאהיל עליו ואם עבר טמא:
היתה גוזלת את הרבים. שנופה נוטה לרה"ר:
טהור. דהך טומאה דרבנן היא והיכא דגוזלת את הרבים לא גזרו רבנן:
בימות הגשמים. שהאילן קשה להן שמעכב החמה מלבא:
אבל לא בימות החמה. שהצל יפה להן:
והחזרין. חזרת לטוגא בלע"ז:
לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. שהצל יפה לחזרת לעולם:
שהנבייה. העלין הנושרין מן האילן בימות הגשמים. ופריך בגמרא התם הא שמעינן ליה לר' יוסי לעיל בפרקין גבי שוחק וזורה לרוח שאע"פ שנעשה זבל מותר משום דהוי ליה זה וזה גורם הקרקע של היתר והזבל של ע"ז גורמין לצמיחת הירקות דס"ל לר' יוסי דכל זה וזה גורם מותר ואמאי אוסר הכא הירקות משום זבל הנבייה ומשני דר' יוסי הכא לדבריהם דרבנן קאמר לדידי לעולם מותר אלא לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור היה לכם לאסור ירקות אף בימות הגשמים מפני שהנבייה נושרת עליהן והוה להן לזבל ורבנן סברי שאני הכא שאין האילן של ע"ז מועיל לירקות כלום שמה שמשביח בנבייה פוגם להם בצל והלכה כר' יוסי דלעולם זורעין תחתיה ירקות דזה וזה גורם מותר:
גמ' **כל שאילו תיפול**. האילן ועד מקום שהיא נוגעת בו:
זהו צילה. של קומת האילן יתר מכאן נקרא צל צילה:
משום שהוא בהנאה. וע"ז אסורה בהנאה ופריך אי משום איסור הנאה נגעו בה הרי קבר וכו' הרי היכל וכו' אלא הוי דלית טעמא דלא משום שהוא אסור בהנאה כלומר דאין זה הטעם אלא דטעמא משום חומרא דע"ז הוא והלכך לכתחילה הוא דלא ישב ואם ישב טהור:
זאת אומרת מדקתני היתה גוזלת את הרבים ועובר תחתיה טהור:
שאין טומאת המתים. כלומר טומאת ע"ז המתים ומשום דאיתקשה למת אין טומאתה מחוורת מדבר תורה:
דלא כן אילו קבר וכו' טהור. בתמיה אלא ש"מ מדרבנן היא ובגוזלת את הרבים לא גזרו רבנן:
גמליאל זוגא. כך שמו והוזכר בפ"ב דדמאי ובכמה מקומות:
מטון בהו תבניתא. פנעו בהאי ע"ז הנקראת תבניתא:
עבור קומוי וסמי עיניה. אל תחוש עבור לפניו סמאו עיניו כלומר וכי יש לך בושה מלפניו עבור ויהא לו לביזיון שעושין אותו לקפנדריא:
צלמא דבולי. שם הע"ז:

מטון לאדורי צלמא. כך שם הע"ז ובפ"ב דשקלים גריס קמיה דארורא צלמא ולא היה רוצה לעבור וא"ל נחום וכו':

לית הדא פליגא על ר' יוחנן. הא דקתני במתני' מפני שהנבייה נושרת עליהן וכי לא קשיא מכאן על הא דפליגי ר' יוחנן ור"ל לעיל בהלכה ב' בע"א שנשתברה והא דקאמר על ר' יוחנן כלומר אפי' על ר' יוחנן פליגא כדמסיים דלא כן סברנן מימר התם דאם בשאינו עתיד להחזיר השברים לכליין דברי הכל מותר והכא אמאי חששו להנבייה שנושרת מן הע"א הא שברים שאין עתידן לחזור הן:

תיפתר. מתני' דהכא בע"א של ישראל שאין לה ביטול ופלוגתייהו לעיל בע"א של נכרים הוא:

לית הדא פליגא על רב. דאמר לקמן בסוף פרקין דהא דקתני שפייה לצורכ' אסורה דוקא היא אבל שפייה מותרין ואמאי חוששין להנבייה הנושרת מע"א:

עוד היא תיפתר. הכי נמי משני לה אליבא דרב דמתני' דהכא בע"א של ישראל מיירי:

מפני מה הכל פורשין הימנה. מע"א של הישראל מ"ט מחמרינן בה ופורשין ממנה ביותר:

מפני שניבולה רע. לשון גנאי הוא ניוולה רע הוא שעשאה הישראל ומסתמא כוונתו להכעיס וכדאמרינן בעלמא דישראל מומר שאני דמחמירין ופורשין ביותר מע"א שלו:

הלכה יב

מתני' **נטל ממנה עצים**. מן האשירה:

אם חדש יותץ. שההיסק הראשון שמסיקין התנור הוא מחסמו ומחזיקו והרי נתקן באיסורי הנאה הוא והך מתני' אתיא אליבא דמ"ד זה וזה גורם אסור ואין הלכה אלא בין חדש ובן ישן יוצן שלא יאפו בו את הפת בהיסק זה עד שיצטנן התנור כדי שלא יהנה מעצי איסור ואח"כ יסיקו בעצי היתר ובחדש והוי זה וזה גורם ומותר:

אפה בו את הפת. ולא צננו:

הפת אסורה. בגמרא התם קאמר בשהאבוקה כנגדו שכל שעה שהפת נאפה היה דולק האור בפני התנור ואופהו שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין הוא ויש שבח עצים בפת:

יוליך הנאה לים המלח. דמי אותה הפת יוליך הנאה לים המלח שלא יהנה בה ושאר כל הככרות מותרין והלכה כרבי אליעזר:

גמ' **בסתם חלוקין**. רב חסדאי מפרש הא דקתני נתערב באחרות אעצים קאי שנתערבו עצי אשירה בעצים של היתר והשתא קאמר דבסתם חלוקין ר"א ורבנן דמה אנן קיימין

אם ליטול מן התערובות להסיק את התנור כ"ע לא פליגי בה דמותר דהיסק התנור בעצי איסור גופייהו לא הוי אלא זה וזה גורם ועוד בעידנא דקגמרה לה לפת איקלי ליה איסורא והיכא דנתערבו לד"ה מותר בהולכת הנאה לים המלח כנגד דמי עצי איסור והשאר מותרין הן:

אם לעשן. לעשות מהם מוגמר לעשן את הכלים דברי הכל אסור שהרי נהנה מגוף העצים ואפי' נתערבו באחרות מחמרינן בהו:

אלא כן אנן קיימין בסתם. אם ליקח מאותן התערובות להשתמש בהן בהא הוא דנחלקו ר"א ורבנן:

הלכה יג

מתני' **נטל ממנה כרכר**. כרכר והוא עץ לאורגים עשוי כמין מחט של סקאין ומעבירין אותו על השתי כשהוא מתוח לפניה' באריגה. ואשמעינן פלוגתייהו בהנך תרתי דאי אשמעינן בקמייתא ה"א בהך קאמר ר"א משום דבעידנא דקא גמרה לפת איקלי ליה איסורא אבל כרכור דאיתא לאיסורא בעיניה אימא מודי להו לרבנן ואי איתמר בהאיך בהא קאמרי רבנן אבל בקמייתא אימא מודה להו לר"א צריכא והלכה כר"א:

גמ' **כד נחתית מן אילפא**. כשירדתי מן הספינה מצאתי לר' יעקב בר אחא דהיה יושב ומקשי באלו המשניות. וגרסי' נמי להא בריש פ"ג דערלה והתם גריס ר' יעקב יתיב ומתני ור' חגיי הוא דהקשה וכן משמע הכא לקמיה:

ותנינן. לקמן בפ"ה יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו לנכרי וכו' ומאי שנא הכא דלא אמרינן ימכר לנכרי חוץ מדמי אותה איסור שבבגד יולך הנאה לים המלח:

א"ר יעקב בר אחא חגיי. בעצמו קשיתה והוא בעצמו קיימה ומפרק לה:

מאי כדון. ומאי טעמא וקאמר דתמן ביין ימכר לנכרי שהרי אין דרך ליקח ממנו יין וליכא למיחש שמא ימכרנו לישראל אבל הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן הנכרי והלכך לא ימכרנו לו שמא יחזור וימכרנו לישראל:

הלכה יד

מתני' **כיצד מבטלה**. הנכרי לאשירה:

קירסם. קסמים יבישים שבאילן ונטל לצרכו לשרוף:

וזירד. כרת את הענפים לחים שבה:

שפאה. שיפה ממנה שפיים דקים:

לצורכה. כדי לייפותה ופליגי בה בגמ' באותן שפאים:

גמ' **לצורכו**. ולא לצורך הע"א בין היא מותרת שביטלה ובין שפיים מותרין:
לצורכה היא אסורה. שהרי לא ביטלה והשפיים מותרין:
שמואל אמר לצורכה. הואיל וליפותה נתכוין אף השפאים אסורין:
לצורכו היא אסורה. שלא נתכוין לבטלה אלא ליקח ממנו לצורכו והשפאים מותרין:
ר' יוחנן. בלצרכה כרב דסבירא ליה דשפייה מותרין הן:
הדרן עלך פרק כל הצלמים

פרק ד

הלכה א

מתני' **רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו**. וכ"ש אחת על גבי שתים שזו היא עיקר מרקוליס:
בצד מרקוליס. כלומר שהן רחוקות ארבע אמות מן המרקוליס וידוע דלאו מיניה נפל והלכך קסבר ר' ישמעאל דשלשה אבנים אסורות לפי שאין מרקוליס פחות מג' אבנים ועושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול וקטן הנעשה בצד גדול עבדי ליה בכל דהוא ואין חוששין שיהיה אחת על גבי שתים:
שנראית עמו. רבנן סברי אין עושין מרקוליס קטן בצד גדול הלכך את שהוא נראה עמו כלומר סמוכות לו דאיכא למימר מיניה נפל בין שתים בין שלשה אסורין ואת שאינו נראת עמו מותר והלכה כחכמים:
גמ' **טעמא דר' ישמעאל**. דאמר שלש אבנים דוקא משום מרקולי' גדול וכו' אבל לא מטעמא דניחוש דילמא מיניה נפל כדפרישית במתני':
משום רגלי מרקוליס. דחיישינן מיניה נפל ונתגלגלו לשם:
כמה הן רגלי מרקוליס. עד כמה תלינן שהן ממרקוליס ואסורין:
הילכת מרקוליס כך היא. עיקר דין מרקוליס כך היא שתי אבנים זו על גבי זו כלומר בגב וצד זו והשלישית מלמעלה על שתיהן:
נתן את השנייה והתרו בו משום אותו ואת בנו. כלומר אם ישראל נתן את האבן השניה למרקוליס ועדיין חסרה היא אבן השלישית מלמעלה ובשעת נתינת אבן השניה שחט בהמה לשם מרקוליס והיא היתה אותו ואת בנו ששחט אמה או בתה היום ונמצא יש כאן ג"כ איסור אותו ואת בנו:
והתרו בו משום אותו ואת בנו לוקה. בהא כ"ע לא פליגי דלוקה הואיל ואין כאן חיוב מיתה משום ע"א דאכתי ליכא שם מרקוליס עלה:

משום ע"א אינו נסקל. צ"ל דהא ליכא שם ע"א הכא והיינו טעמא דר"ל דפליג לקמיה מודה בזה:

נתן את השלישית. מלמעלה דהשתא איכא ע"א ושחט אותו ואת בנו לשמה בהא פלוגתא דר"י ור"ל דאיתפלגון בעלמא. וגרסינן לפלוגתייהו בכמה מקומות ובפ' אלו נערות הלכה א':

אם התרו בו משום אותו ואת בנו. ולא התרו בו משום ע"א לוקה דליכא מיתה הואיל ולא התרו בו התראת מיתה:

משום ע"א נסקל. ואינו לוקה:

רשב"ל אמר אפילו התרו בו משום אותו ואת בנו אינו לוקה. דמאחר שאלו התרו בו משום ע"א היה נסקל ואינו לוקה דקם ליה בדרבה מיניה השתא נמי בשלא התרו בו משום ע"א הואיל ובהך איסורא צד מיתה איכא אינו לוקה:

איזו היא מרקוליס. כלומר עד כמה הוא איסור אבני מרקוליס:

כל שהוא סג את הים ואת הדרכים. כלומר אפי' עשה מהן סוגה וגשר על המים או חיפה בהן דרכים ועשה מהן גדר אסורין משום מרקוליס:

הלכות מרקוליס בזריקה. זהו עיקר עבודתה שהן נוהגין לזרוק לה אבנים:

השתחוה לה מהו. שיתחייב בכך:

כל עצמו אינו קרוי מרקוליס אלא בהשתחויה. כלומר עיקר שם מרקוליס קורין הם בלשון כבוד מלשון קילוס ואנחנו מכנין בלשון גנאי קוליס לשון לעג וקלס וזהו מר קוליס חילוף קילוס וא"כ כל שהוא דרך כבוד כגון השתחויה וכיוצא פשיטא דעבודתה היא ומיחייב עליה:

יכול לא יתן וכו'. אלו לא הוה כתוב אלא לא תתנו בארציכם שומע אני אפי' שתי אבנים זו בצד זו ליתן קופתו עליהם הקפידה התורה ת"ל להשתחות עליה וכו' כדרך שהם משתחוים ומכאן דהשתחויה למרקוליס חייבה התורה:

עליה אי אתה משתחוה אבל משתחוה אתה על אבני בהמ"ק. הכי איתא בת"כ פ' בהר דלא הקפידה התורה באבן משכית אלא חוץ למקדש:

רב מפקד. ציוה לבית רב אחא וכן ר' אמי לאנשי ביתו כשתצאן לילך לאסיפת אנשים ביום התענית וליפול על פניכם לא תרבצו כמנהג בבתיכם לפי ששם רצפת אבנים היא ויש בה משום אבן משכית וגו':

רבע על סטריה. במקום רצפת אבנים רבץ על צידו בשעת נפילת אפים:

קשיתה קומי ר' אבהו. מ"ט עביד הכי ורבע כאורחיה והכתיב ואבן משכית וגו':

תיפתר בקובע לו מקום. לא אסרה התורה אלא בקובע לו מקום באבן משכית להשתחות שם כדרך שהיה במקדש אבל באקראי בעלמא לא:
והכתיב ויהו דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים. משמע שהיה לו קביעות מקום להשתחות שם וכתיב עד הראש וסתם ראש במקרא ראש אבן הוא האבן הראשה היתה לראש פינה ומשני בלבד השתחויה שאינה על הארץ כלומר בהשתחויה בעלמא בלבד היה נוהג דוד שם ושאינה על הארץ והשתחויה שהיא על הארץ הוא דאסירא:
וכי יש השתחויה שאינה על הארץ ומשני אין דכתיב ויכרעו אפים וגו'. והיה נוהג השתחויה שאינה על הארץ וזהו סתם השתחויה וכשהיא על הארץ נאמר בה ארצה כדכתיבא בהאי קרא וכן בכל מקום:
ר' אבהו מוסיף. אשיעור השתחויה קאי כדאמרינן פ"ב דשבועות ואיידי דאיירי בהאי קרא נקט לה הכא דר' אבהו מוסיף על שיעור הכתוב דנקט עד להודות לה' כי טוב דכ' שם ור' מנא מוסיף על שיעור השתחויה עד גמרו של הכתוב כי לעולם חסדו על ישראל ל"ג דלא כתיבא התם:
בבלייא תרין מילין סלקין מן גביכון. אלו שני דברים עלו מביניכם מבבל ואנחנו קבלנו מנהג שלכם:
מפשיטותא דתעניתא. השתחויה בפישוט ידים ורגלים שנוהגין בתענית צבור כדלקמן:
וערובתא דיומא שביעיא. ומנהג ערבה של יום השביעי של חג ומבבל נתפשט מנהג הזה שהיו עושין זכר למקדש. וגרסינן להא ברישׁ פ' לולב וערבה:
אוף הדא מקזתא. אף מנהג הקזה עלה מבבל באיזה יום מקיזין ויום שאין מקיזין כדאמרינן בשלהי פ' מפנין:
ואתיא. הא דאמר מפשיטותא דתעניתא עלה מבבל כהאי דאמר ר' אימי וכו' לא היתרו השתחויה בפישוט ידים ורגלים אלא לתענית ציבור בלבד:
ובלבד על הצד. שיטה מעט על צידו משום אבן משכית:
כל מי שאינו כשר כיהושע. ואינו מובטח לו שאם יפול על פניו יענהו הקב"ה ויאמר לו קום לך כמו שאמר ליהושע אל יפול:
ובלבד יחיד על הציבור. אל יעשה כן אם אינו מובטח כיהושע אבל יחיד בינו לבין עצמו רשאי:
וחכ"א וכו'. ומפרש לה את שהוא נראה עמו טעמא דאסור דגופו הוא ומיניה דמרקוליס נפל ואת שאינו נראה עמו מותר דכל שאינו נראה עמו אינו גופו של מרקוליס:

את שהוא נראה עמו אסור לית הדא פליגא על ר"ל. וכי לא קשיא מהכא על ר"ל דאמר בפרק דלעיל הלכה ב' ע"א שנשתברה מותרת והני דאיגנדור מיניה כע"א שנשתברה הוו ומשני לא כן סברנן מימר אם בעתיד להחזיר לכליין דברי הכל אסור. צ"ל כדלעיל שם וה"נ הואיל ונראית עמו כעתיד להחזיר לכליין הוא:

ולית היא פליגא על ר' יוחנן וכו' ולא כן סברנן מימר וכו' ואילו במקומן. כלומר דלא תידוק נמי לר' יוחנן דאמרינן התם בשאינו עתיד להחזירו לכליין אפי' לר' יוחנן מותר משום דהכא הואיל במקומן הן שנראין עמו אמרינן מסתמא עתיד להחזיר לכליין הוא:

זימנין דאת אמר. זימנין שמע מיניה שברי ע"א שנשברה מאיליה אין להן ביטול בשביל כך וזמנין דאמר משמיה משמשי ע"א אין להן ביטול בשביל כך:

אין להן ביטול לעולם משום עבודת ע"א. כלומר הואיל ותקרובת ע"א הן וס"ל תקרובת ע"א אין לה ביטול לעולם:

שמע ר' יוחנן. להא דרב ואמר יפה לימדנו רבי שכן המשתחוה לע"א של אוכלים כלומר תקרובת ע"א של אוכלין אין להן ביטול לעולם וה"נ משום דתקרובת אין לה ביטול:

כיצד הוא מבטלה. לאבני מרקוליס:

ברוק. שרוקק עליהן לבזיון ומבטלה:

כאן בנזרקות לה. ואין להן ביטול דתקרובת ע"א אין לה ביטול וכאן בשאין נזרקות לה אלא ממרקוליס עצמו ויש להן ביטול כשאר ע"א:

כהדא. עובדא דשמעינן דאבני מרקוליס יש להן ביטול:

הוה ליה מרקוליס גו חקלא. עשו הנכרים מרקוליס בתוך היער שלו:

אתא גביה בורגנרה. ממונה על בורגנין ועיירות ונכרי היה. ובב"ר ויחל נח איש האדמה בורגרה ופי' הערוך עובד האדמה:

אמר ליה. בשביל ששמעתי ששר העיר מבקש לעבור כאן למחר וצריך לפנות האבנים מן הדרך:

ארכונא. שר כמו נגיד אקרבנו תרגומו כמו ארכונא:

א"ל. ר"ש בר' להנכרי בחייך אני מבקש ממך שתרים אותם כיפת האבנים משם:

מן דרימון. לאחר שהרים ופינה אותן ממקומן והלך אותו הנכרי וביקש ליקח אותם א"ל ר"ש דידי אינון שעכשיו שביטלום הגוי מותרין לי:

שמע ר' חייה בר ווה ואמר ואית לאימיה בר. כלומר על שעשה תחבולה זו הפליג בשבחו ואמר ויש לאמו בן חשוב וגדול בתור' כזה ועל דרך אשרי הוריו ודוגמתו בספ"ט דשביעית:

ולא ר' חייה רבה תניתה. והא כבר תני לה ר' חייה בברייתא דלעיל ואוקימנא באבנים הנזרקות לה הוא דאין להן ביטול הא למרקוליס עצמו יש ביטול ומאי רבותיה דר"ש ברבי:

אלא. ה"ק:

מן דשמע מיניה. דר' חייה רבה חזק הדין וקבעה להלכה למעשה ולזה היה משבחו שחילק בין אבנים הנזרקות לה ובין אבני מרקוליס עצמן ודקדק בדברי ר' חייה רבה לחלק בכך:

הלכה ב

מתני' **מצא בראשו**. של מרקוליס או שאר ע"א כסות או כלים הרי אלו מותרין והוא שלא יהו מונחין לנוי כגון שהיו המעות מונחין בכיס ותלוי לו בצוארו וכסות מקופלת ומונחת על ראשו וכן כלים כפוין על ראשו שכל אלו הוא דרך בזיון:

פרכילי הענבים. הענבים הכרותות עם הזמורות נקראו פרכילי הענבים:

גמ' **לא סוף דבר עטרות שיבלים**. דהני הוי כעין פנים שמצינו שהיו באין במקדש לביכורים אלא אפי' עטרות של ורד דלא הוו כעין פנים אפי' הכי הואיל ודרך נוי הן אסורין:

לא סוף דבר מרקוליס ובראשו מעות. שמותרין הן אלא אפי' ע"א שאין לה קלקלין דאמרינן לעיל בפ"ב הלכה ג' ע"א שאין לה קנקלין כל הבית ידון לשם קנקלין דחוץ כפנים דמי ומהו דתימא דבכה"ג אפי' דבר שאינו של נוי אסורין קמ"ל דאפ"ה אם מצא בתוכה דבר שאינו של נוי וכגון מעות וכסות וכלים הרי אלו מותרין דלא אמרינן כל הבית ידון לשם קנקלין אלא במידי דתקרובת הואיל ואין לה קנקלין חוץ כפנים דמיא:

הלכה ג

מתני' **נהנין ממנה שלא בטובה**. שלא יחזיק טובה להכומרים:

היה שלה ושל אחרים נהנין ממנה. אפי' בטובת הכומרים ובלבד שלא יתן שכר:

גמ' **כיני מתניתא**. בטובה דקתני בטובת הכומרין ושלא בטובה שלא בטובת הכומרי' אבל בטובת הנכרים העובדין אותה מותר להחזיק להם איזה טובה:

חלילין של ע"א. שעשוין להמכר ולהשתכר בהן:

אסור למוכרן. דמשתכר לע"א:

אם היו מעלין שכר למדינה. הוי כשלה ושל אחרים:

אסור לשוכרן. דמעלה שכר לע"א:

הגובה. גבאין שלהם הגובין מעות לשם ע"א אסור ליתן לו ואם היה מעלה מן גביית המעות שכר למדינה אע"פ שהוא גובה גם לע"א מותר ליתן לו. ותוספתא היא בריש פ"ז:
ומתניתין. נמי אמרה כן דהיכי שיש לאחרים חלק עם הע"א מקילינן בה:

הלכה ד

מתני' **ע"א של נכרי אסורה מיד**. דכתיב פסילי אלהיהם משפיסלו נעשה לו לאלוה:
ושל ישראל משתיעבד. דכתיב ושם בסתר עד שיעשה לה דברים של סתר כלומר שיעבדנה שהישראל אינו עובד ע"א אלא בסתר מפני שמתיירא מהב"ד:
נכרי מבטל ע"א שלו. דכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש כשהן נוהגין בהן מנהג אלהות אבל אם בטלוה הרי אלו מותרין:
ושל ישראל. בזמן שיש להנכרי שותפות בה ואין הלכה כן אלא הנכרי אין מבטל ע"א של ישראל אפי' יש לו בה שותפות:
וישראל אינו מבטל ע"א. אפי' נתן לו הנכרי רשות:
ביטל משמשיה. דמשמשיה טפילין לה אבל אם ביטול משמשיה ע"א אינה בטילה בביטול זה ועד שיבטלנה:
גמ' **באומן**. נכרי שעושה למכור הע"א לשוק היא מתני' ולפיכך אסורה מיד שדבר ברור הוא שכיון שגמרה השתחווה לה שחושב לפי טעותו שתסייע לו למכרה:
ר' יוסי בעי. על זה דאי לטעמא דידך שדבר ברור הוא שהשתחוה לה א"כ היאך בדא תנינן ע"א וכו' ושל ישראל עד שתיעבד הא אמרת דמסתמא כיון שגמרה השתחוה לה ואפי' של ישראל תיאסר דכבר עבדה:
החוצב. אבן מן הקרקע לעשות צלם לע"א:
אע"ג דאת אמר. אין המחובר לקרקע נאסר להדיוט משום ע"א כדאמרינן בפ' דלעיל מתרין בו בישראל זה על כל סיתות וסיתות ולכשיתלש ויהא שם ע"א עליה לוקה:
את ש"מ. דכן הדין בעושה צלם לע"א בדבר שיש בו רוח חיים כגון שעושה הצלם להשים על הבהמה שהיא ע"א שלו:
ע"א של נכרי אסורה מיד לפיכך וכו'. ולקמיה משיב על זה:
לית כאן לפיכך. לא שייך כאן לפיכך שאין הדבר תלוי זה בזה אלא דין ביטול נשנה בפני עצמו במתני' של נכרי יש לה ביטול ושל ישראל אין לה ביטול:
דכתיב אבד תאבדון. לרבות אפי' אין אתם יודעין שעבדו תאבדון מיד כאשר תמצאו ע"א שלהם:
אשר יעשה פסל ומסכה וגו' ושם בסתר. לכשישים דבר שבסתר שיעבדו:

ואית דמחלפין ליה. איכא תנא דפליג על תנא דמתני' ומחליף ע"א של ישראל אסורה מיד דכתיב ארור האיש אשר יעשה פסל משעשאו קם ליה בארור מכלל דשם ע"א עליה ונאסרה:

של נכרי עד שתיעבד דכתיב אבד וגו' אשר עבדו שם. דוקא ולא דריש ליה אבד תאבדון דדברי התורה כלשון בני אדם:

שמע לה מן הדא. יליף לה אליבי' דהאי תנא דס"ל דשל נכרי אינה אסורה עד שתיעבד מהאי קרא דכתיב אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם דמשמע אף אלהיהם לך בירושה ומותר בהנאה וכתיב התם ונתצתם את מזבחותם וגו' ואשריהם תשרפון באש הא כיצד דרוש ביה הכי אם ירשתו כשהוא אלוה שכבר עבדו באש תשרופו ואם לאו שלא עבדו אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם הרי הן לך בירושה ומותרין בהנאה:

ר' יוחנן בשם ר' ינאי שמע לה מן הדא. אביטול קאי דנכרי מבטל ע"א שלו מהכא הוא דשמעינן דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת דרוש ביה הכי את אין את רשאי להיות חומד ולוקח אבל אחרי' חומדים כלומר כשהנכרי מבטלו מאלוה וחומדו ליקח לו רשאי את להיות לוקח שכבר ביטלו:

לבר דרוסיי. כך שמו רד ושבור כל אלו הצלמים שבמרחץ טבריא ושבר לכולן חוץ מאחד מהן שהניחו:

מפני שנחשד ישראל אחד להיות מקטיר עליו. להצלם הזה ואין לו ביטול עולמית ולא מהני אם ישברו אם לא:

בשם רב. אמר להדא מילתא דרבי הוה יתיב ומתני לר' שמעון בריה הנכרי מבטל ע"א שלו ושל חבירו:

עד דהוה חיילך עלך. בעודך בכח שלך ובילדותך את תני לנא הנכרי מבטל ע"א שלו ושל ישראל כשהם בשותפות בע"א זו ומ"ט חזרת בך:

לאו בני. לא כמו ששניתי בילדותי אלא ע"א שעבדה ישראל אין לה ביטול לעולם ואע"ג שיש לנכרי שותפות בה אינו יכול לבטל חלקו של ישראל:

בשם טעמא דאהן תנייא. בשמו של תנא הזה דס"ל דאין לה ביטול וקאמר טעמא דכתיב ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' ושם בסתר משמע לעולם הוא שם לו בסתר דלא מהני אם מבטלו:

אשכח חד עיזקא צר. מצא טבעת אחת ציירה ע"א עליה. חד טלי ארמאה הוה פרי אבתריה ונער אחד נכרי היה רץ אחריו ורוצה להגביה הטבעת וקדמו בר קפרא ולא

הניחו להגביה והיה מכה את הנער ומבזה אותו שירוק עליו או שישתין עליו לבטלה ולא רצה לקבל ממנו לעשות כן:

הדא אמרה נכרי מבטל ע"א שלו ושל חבירו. שהרי מציאה היתה ואמר לו לבטלה וש"מ בעל כרחו נמי הוי ביטול שרצה להכריחו וש"מ והוא שיודע בטיב ע"א שלו שאחרי שראה בר קפרא שאינו רוצה לבטלה מרצונו מפני שהיה אדוק בע"א שלו ביקש להכריחו כדי לבטלה:

הדא אמרה ע"א שאבדה ביד ישראל וכו' כצ"ל. כלומר אע"פ שאבדה בעלה אם באת ביד ישראל אין לה ביטול לעולם ולפיכך ביקש שיבטל זה הנכרי קודם שתבא לידו:

ותיעשה כע"א שהניחוה עובדיה. דתנן לקמן אם הניחוה בשעת שלום בטילה וה"נ כשאבדה הנכרי תהא כמו שהניחוה עובדיה:

כל שאילו מאיליה היא בטילה. כמו התם שהניחוה מדעתם:

ישראל מבטלה. כלומר מותר הישראל ליקחה:

וכל שאילו מאליה אינה בטילה. כמו הכא דאבידה היא ושלא מדעת נפלה כשבאת ליד ישראל שוב אינה בטילה:

רב אמר בימוס לא בטיל. וקס"ד דבבימוס שאינה נעבדת עצמה מיירי אלא שנעשית להעמיד עליה ע"א והוי כמשמשי ע"א וקאמר רב דבימוס לא בטיל וכלומר דאע"ג דהנכרי ביטל הע"א עצמה ונטלה מעל הבימוס מ"מ הבימוס לא בטיל דעתיד להעמיד עליה ע"א אחרת א"נ דרב קאמר בימוס לא בטיל אע"פ שנפגם לא בטיל כשאר ע"א שנשברה דאיכא למ"ד בפרק דלעיל דבטלה מ"מ בבימוס לא איכפת ליה אע"פ שנשבר במקצת. ומדייק הש"ס הא אם ביטלו להבימוס עצמו בטל הוא כלומר מדקאמר דלא בטיל מאליו כשנפגם לפי שדעתו עוד לעבדה אלמא בימוס כע"א חשיב לה:

מחלפה שיטתיה דרב דתמן הוא אמר. לעיל בפ"ג הלכה ח' גבי ג' אבנים הן אבן שחצבה מתחילה לבימוס וכו' וקמדייק התם לר' אלעזר משמיה דרב מזו שמעת לה דהמתיך כוס לע"א נאסר מיד אע"ג דמשמשין הוי דס"ל משמשי ע"א נאסרין מיד כבימוס דמשמשיה הוי אלמא דבימוס משמשי ע"א חשיבא והכא את אמר הכין דכע"א עצמה דייניין לה:

כאן בשקיטר. הא דרב הכא בשקיטר להבימוס ודינה כדין ע"א לענין אם ביטלה בפירוש ולעולם אם נפגמה מעצמה אסורה כדאמרן דלא איכפת ליה להנכרי בפגימת הבימוס וכאן במתני' דג' אבנים בשלא קיטר להבימוס ולא הוי אלא כמשמשיה ולפיכך דייק ר"א אליבא דרב מזו המתיך כוס לע"א נאסר מיד:

ואפי' תימר וכו'. ודחי לה הש"ס דאפ"ת דכאן וכאן בשקיטר לבימוס וכע"א עצמה היא ולא תימר כדר' אלעזר התם אלא רב כדעתיה דרב אמר מזו המיותכין לע"א נאסר מיד כצ"ל וכן אמר רב גופיה שם דע"א עצמה נאסר מיד שמעינן מהאי מתני' ורב דקאמר הכא בימוס לא בטיל הכי תידוק מיניה הא משמשין בטלו וכלומר דעל מבטל ע"א קאי דאם ביטל הע"א הבימוס לא בטיל הא משמשיה בטלו וכדתנן המבטל ע"א ביטל משמשיה והא קמ"ל דבימוס לאו בכלל משמשיה היא:

תמן אמר רב ששת בשם רב. גבי בימסאות של מלכים דתנן לקמן הרי אלו מותרין מפני שמעמידין אותן בשעה שהמלכים עוברין ופעמים שמהלכין להן בדרך אחרת ואין חוששין להם והשתא מדייק ג"כ כדלעיל אהא דקאמר ר"א בשמיה דרב משמשיה הוה ומחלפה שיטתיה דהא קאמר טעמא בשהילכו להם המלכים בדרך אחרת הא לאו הכי כע"א חשיבא:

כאן בשקיטר וכו'. ודחי לה כדלעיל רב כדעתיה מזו המיותכין לע"א וכו' כדלעיל:

מצבה כל שהיא יחידית. מצבה דקרא קמפרש דאבן יחידית היא נקראת מצבה ומזבח כל שאבניו מרובות ונפקא מינה להא דחזקיה לקמיה:

כיון שפגמה ביטלה. דשוב אין מקריב עליה אבל מזבח שהוא מאבנים הרבה עד שיפגום כל אבן ואבן דאז הוא מבטלו:

מתניתא דחזקיה. ברייתא דלקמיה דתני איהו גופיה פליגא עלוי דקתני ודריש קרא דונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם ללמד דאם נתצת את המזבח הנח לו ומשמע דבנתיצה כל שהוא שלא יהו אבניו מחוברין זה לזה סגי וכמו במצבה כששברת הנח לה ואין צריך יותר ואמאי קאמר דמזבח צריך לפגם כל אבן ואבן:

ר' זעירא וכו'. פליג על מתניתא דחזקיה דלא דרשינן האי קרא הכי אלא דטעמא דקאמר דמזבח צריך לפגם כל אבן ואבן מהאי קרא הוא דילפינן דכתיב בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות דצריך אתה לרדוף אחריהם עד שתקעקע ביצתם מן העולם שלא יהיה להם שום זכרון ותנפצם כל אחת ואחת כאבני גיר ברם קרא דהכא דרשינן כן דבין נתיצה ובין שבירה אמצבה קאי שאם נתצת או שברת הנח לה וכלומר דהא דכתיב גבי מזבחותם ונתצתם ללמדך שאחר שנתצת המזבח והפרדת האבנים זו מזו והרי כל אחת מהן כמצבה וצריך אתה לשבר כל אחת ואחת וכדלקמן דנותנין את של זה לזה:

היא עשייה היא קימה. ואמאי שני קרא בלישניה:

עשייה בתחילה. שלא תעשו לכם וקימה היא אזהרה שאם תפול שלא יקימנה כלומר שיראה שלא יהא לה תקומה והכי נמי דרשינן לקרא דונתצתם כדמסיק:

ומנין ליתן את האמור בזה לזה. שבירה גבי מזבח ונותץ את המצבה:
לצדדין איתאמרת. כלומר דאתרוייהו קאי דודאי נתיצה במצבה מהני ושברת דכתיב גבה ללמד עליה ועל מזבחותם דלאחר שהפרדת אבני המזבח או תשבר ותגדע כל אחת ואחת או תנתץ לכל אחת ואחת ואי לא הוה כתיב אלא ונתצתם מזבחותם ומצבותם ה"א דמצבה צריך נתיצה דוקא ואי הוה כתיב ושברתם לחוד ה"א דכשמשבר המזבח והיינו שמפריד האבנים זו מזו סגי להכי כתיב תרויהו ללמדך על שניהם וצריך או שבירה או נתיצה לכל אחת ואחת:

הלכה ה

מתני' **פחסה**. בפני' שמיעכה בקורנס עד שהסיר צורת פניה:
גררה. בטיט סחוב והשלך:
אינה בטילה. דלפום שעתא רתח עליה והדר פלח לה:
רבי אומר ביטל. פלוגתא דרבי ורבנן בשמכרה או משכנה לנכרי אבל אם מכרה לישראל והוא צורף דברי הכל בטילה והלכה כחכמים:
גמ' **הדא דתימר בשמכרה מתוך שלום**. כלו' שלא מחמת הקפדה שהקפיד וכעס עליה מכרה ובהא הוא דסבר רבנן לא ביטל משום דאיכא למימר דלא נתכוין לבטלה במכירה זו אבל אם מכרה מחמת כעס והקפדה שהקפיד עליה אמרינן דנתכוין לבטלה ומאס בה ומכרה ודברי הכל בטילה:
והיה כי ירעב וגו'. אמתני' קמהדר דטעמא דרקק בפניה וכו' דאינה בטילה דאמרי' לפום שעתא בלחוד הוא דרתח עלה וכי מימליך הדר פלח לה כדכתיב והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה. לשמים וכתיב בתריה ואל ארץ יביט דאפ"ה לאחר שעה אל ארץ שהיא הע"א יביט:
בשמכרה לצורך נחלקו. שהלוקח לא קנאה אלא לצורכו כגון שהוא צורף ומתיכה למלאכתו ובהא קאמר רבי ביטל:
אבל אם מכרה לעובדה. כלומר שאינו ידוע בודאי שקנאה לצורך מלאכתו ואיכא למימר ביה שקנאה לעובדה כגון שמכרה לצורף נכרי ד"ה אינה בטילה:
רב ירמיה בשם רב. קאמר דבשמכר' לעובדיה הוא דנחלקו ובהא קאמרי רבנן לא ביטל דכיון שהוא נכרי מימר אמר דלצורך עבודה קנאה ולא לצורך מלאכתו ולא ביטלה זה במכירתו אבל אם מכרה לצורך שמסתמא קנאה זה לצורך מלאכתו כגון שהוא צורף ישראל ד"ה בטילה היא:

ר' יעקב. קאמר בשם ר' יוחנן דברי הכל סתמא ור' ירמיה בשם ר"ל קאמר במחלוקת הוא ולא פירשו דבריהם אהייא ומפרש לה הש"ס ואתיא הא דר' חנינא כר' יוחנן ובמכרה לעובדיה קאי ר' יוחנן ור"ל ור' חנינא דקאמר במכרה לצורך נחלקה אבל לעובדיה דברי הכל אינה בטילה היינו דברי הכל דקאמר ר' יוחנן כלומר דיש לך גוונא דמכירה דד"ה מודים בה שאינה בטילה:

ודרב ירמיה. דקאמר במכרה לעובדיה נחלקו היינו דר"ל דקאמר במחלוקת וכלומר דלא תימא דר"ל קאמר בין בזו ובין בזו מחלוקת הלכך מפרש לה דמילתא דר' ירמיה כר"ל אזלה ועל מכרה לעובדיה הוא דקאמר במחלוקת אבל מכרה לצורך ד"ה בטילה סבירא ליה:

מאי כדון. השתא מסיק לה בפירושא דפלוגתייהו דר"י ור"ל דבמכרה לעובדיה פליגי אליבא דר' ורבנן דר' יוחנן הוא דקאמר דבמכרה לצורך הוא דנחלקו אבל מכרה לעובדיה דברי הכל אינה בטילה ור"ל איפכא הוא דקאמר דבמכרה לעובדיה הוא דפליגי אבל לצורך ד"ה בטילה כדלעיל:

הלכה ו

מתני' **שהניחו עובדיה**. ואין דעתם לחזור:

בשעת שלו' מותרת. הואיל ויצאו לדעת ולא נטלוה עמהם ביטלוה:

בשעת מלחמה אסורה. שלא הניחוה אלא מפני המלחמה:

בימוסיות של מלכים. אבני גזית המתוקנות בדרך מהלך המלך וכשהמלך עובר שם מושיבים שם ע"א והוא משתחוה לה:

מפני שמעמידין וכו'. כלומר מפני שאינן מיוחדות להושיב שם ע"א כל שעה אלא בשעה שהמלכים עוברים ופעמי' שהמלכים עוברים בדרך אחרת ואין חוששין להם הילכך לאו כמשמשי ע"ז חשיבי:

גמ' **תני מלחמת יהושע אסורה במלחמת יהושע מותרת**. כלומר יש שאסורה כשהניחו עובדיה מפני המלחמה וזו היא מלחמת יהושע שהיה דעתם לחזור ולא הניחו לע"ז שלהם אלא מחמת המלחמה ונמצינו למדין ממלחמת יהושע מה שהוא אסור ועל זה נאמר כי החרם תחרימם ויש שהיא מותרת כדמפרש לקמיה והיא כמלחמת יהושע שלא היתה אלא לפי שעה וכן נמי אם הניחו מפני המלחמה שהיא לשעה והיו יכולין לחזור לה אח"כ ולא חזרו לה מותרת שהרי הזניחוה עכשיו אע"פ שמלחמה עברה:

מלחמת דוד וכו'. וכן מצינו למדין ממלחמת דוד מה שהיא מותרת כגון אם היה עכו"ם מבטלה כמו שהיה איתי הגיתי מבטל כדאמרינן בפרק דלעיל דעל זה נאמר וישאם דוד ואנשיו ואי לאו שהיה איתי מבטלם היו אסורין שלא הניחום אלא מפני המלחמה:

במלחמת דוד אסורה שהיא לעולם. כלומר וכן נמצינו למדין מה שהוא אסורה אם היא כמלחמת דוד שהיתה לעולם עמהן ולא היו יכולים לחזור להע"ז זו באותה מלחמה היא שאמרו שאסורה:

הלכה ז

מתני' **יאבד עולמו מפני השוטין**. וא"ת יאבד השוטים פעמים שיש צורך להעולם בהם כענין שנאמר פן תהיה הארץ שממה וגו':

אף אנו מחזיקים ידי עובדיהם של אלו. העובדין להן אם היינו רואים שאר ע"א חרבו מאליהן ואלו קיימות היינו מודים לאלו:

גמ' **גזל זרע וזרע וכו'**. תוספתא פ"ז כלומר בדין היה שלא יצמיח הזרע ולא יהיה מוליד הממזר אלא עולם כמנהגו נוהג ואין הקב"ה משנה הטבע מפני אלו השוטים שקלקלו והן עתידין ליתן דין וחשבון:

אילו הוה כתיב כמוהם יהיו עובדיהם. היה הדבר קשה וכי עובדי החמה יזהירו כחמה ועובדי הלבנה כלבנה ולפיכך כתב כמוהם יהיו עושיהם על העושים דמות וצורה שהיו מיחסין לחמה וללבנה וכמוהם יהיו הם:

אלו כתיב. ואפילו אי הוה כתוב כמוהם יהיו עובדיהם נמי לא הוה קשיא שעתידין להיות לחרפה ובוז כמוהם כענין שנאמר וחפרה הלבנה ובושה החמה וכדדריש ר"נ שעתידה ע"ז לרוק בפניהם ולביישן על שתעו אחריה ואח"כ תיבטל מן העולם:

ומה טעם. מהיכן למדין זה מדכתיב יבשו כל עובדי פסל המתהללים באלילי' משמע שהן עתידין להתבייש ולתהולל מחמת אלילים עצמן שיביישו אותם:

ישתחוו לו כל אלהים. כלומר ישתחוו מיבעי ליה למיכתב כדכתיב יבושו והשתחוו כתיבא מכבר קודם שיבושו ויתבטלו מן העולם יבאו בעצמן לכרוע לפני הקב"ה למען יבשו כל עובדיהם גם בהם:

הלכה ח

מתני' **לוקחין גת בעוטה**. שבעטה ודרכה הנכרי ואע"פ שהנכרי נוטל הענבים מתוך היין בידו ונותן לתפוח והוא אסיפת גל ענבים שתחת הקורה ש"ק בלע"ז דקסבר תנא דידן אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור וזו משנה ראשונה היא כדקתני הכא במתני':

ירד לבור מה שבבור אסור. אם יגע בו הנכרי אח"כ והשאר מותר אף בשתיה ואין הלכה אלא כמשנה אחרונה דכיון שהתחיל היין להמשך נעשה יין נסך:

גמ' **והוא שלא העלים ישראל את עיניו ממנו**. בהא אמרו לוקחין ממנו גת בעוטה אבל העלים עיניו ממנו לא בדא התירו:

עד כדון. לא שמענו ממתני' דקתני סתמא אע"פ שהוא נוטל בידו אלא בשהיה נוטל יין וענבים כאחת ונותן על התפוח. כלומר שהוא נוטל הענבים ואינו מקפיד אם ניטל גם יין עמהן ולא הוי כנפרד היין ועומד לעצמו:

היה נותן אלו בפני עצמן ואילו בפני עצמן. מהו מי אמרינן הואיל וברור הענבי' מן היין נעשה כאלו היין עומד בפני עצמו ונעשה יין נסך או לא וקאמר הש"ס דכן אמרינן אפילו מן מותרות הגממיות שבגת. שתחת האשכולות מותרו' שבצידיהן אסורות גרסינן. דהיין שתחת האשכולות אינו נפרד מן הענבים ואינו נעשה יין נסך אבל הגממיות יין שבצידיהם עומדות בפני עצמן ונפרד מן הענבים ונעשה יין נסך:

ר' יוסי בר' בון. פליג ואמר:

הן עצמן. אפילו הגממיות שתחת האשכולות מכיון שנוטל האשכולות משם ונותנן לתפוח נשאר היין לעצמו ונעשה יין נסך:

גת שפקקה נכרי. שהיה בה סדקים ופקקה אם מבפנים אסורה כדמפרש טעמא שאי אפשר שלא היה שם שיפה אחת טלולה סדק אחד והיין נשאר כנוס בתוכו ונוגע בו ומנסך כל היין של הבור היורד אח"כ מן הגת:

הקילוח כבור. לר' בא לקמן ה"ק יין המקלח מן הגת לבור ונגע בקילוח נעשה יין נסך כמו שנוגע ביין שבבור ונאסר כל הבור ולקמיה דחי לה להאי פירושא והשתא מקשה הש"ס בעיקר מילתא דרב הונא:

בכל אתר לית את עביד הניצוק חיבור. כדתנן בטהרות הניצוק והקטפרס אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה והכא אמאי את עבד הניצוק חיבור דאמרת נגע בקילוח כנגע ביין שבבור:

סבר רב הונא נתנסך הבור נתנסך הקילוח. כלומר ודאי בעיקר הדין דניצוק לא מדמי לה רב הונא יין נסך לטומאה דלטומאה הוא דאמרו דניצוק לא הוי חיבור ואם נגע טמא בתחתון העליון טהור אבל ביין נסך החמירו וניצוק הוי חיבור מיהו לא תטעה בדברי רב הונא ולומר דס"ל דאף אם נגע הנכרי בקילוח ונתנסך ואח"כ ירד לבור נתנסך כל הבור דלא היא אלא קסבר רב הונא אם נתנסך הבור דנגע בתחלה במה שבבור נתנסך הקילוח ואם קלט מן הקילוח אסור אבל אם נתנסך הקילוח וירד לבור לא נתנסך הבור מחמתו:

ר' בא לא אמר כן. אלא איפכא ס"ל דה"ק רב הונא נתנסך הבור לא נתנסך הקילוח ובנתנסך הקילוח נתנסך הבור וקאמר הש"ס דדייקינן ממאי דאמר רב הונא בשם רב הקילוח כבור משמע דהכי קאמר דלקילוח נותנין לו דין הבור אלמא קסבר רב הונא כשם שהבור מתנסך כך הקילוח מתנסך ואי איכא לחלק במילתי' דרב הונא בנתנסך הקילוח הוא דמחלקינן דנתנסך הקילוח לא נתנסך הבור ודלא כר' בא:

מגעו של נכרי עושה יין נסך. לאסור אף בהנאה וכדמפרש לה רב נחמן ובלבד בשותת כלומר לאו בנגיעה לחוד הוא דאוסר בהנאה אלא במשכשך והיינו בשותת דחזינן שהיין שותת מידו וחיישינן דילמא שכשך ביה שכן דרכם לנסך:

ארמייא נפל לגובא. נכרי אחד נפל לבור של יין:

כובשין עליו. שלא ישכשך עד שמושכין וזוחלין היין מתוך גובה:

א"ר חנינא. לרב הונא ידא אושיט והלא חזינן דהושיט את ידו אחר שנפל וחוששין שמא שיכשך ואמר רב הונא א"כ תביאו סלי נצרים ותזלחון היין משם ממקום שהוא תחת ידו ושלא הגיע למקום הזה:

הוה מתני לחייה בר רב. ושאל ממנו חייה נכרי מאימתי עושה יין נסך במגעו:

משיודע בטיב ע"ז. אבל מקמי הכי לא חיישינן שמחשבתו לעשות יין נסך שאינו יודע בטיב ע"ז:

אפיק רב יאשיה מכילתא. הוציא ממסכת דתני הוא בע"ז וא"ל לשמעון בר חייה דלא ס"ל הכי אלא הדא דתימר לחלק בין יודע בטיב ע"ז או לא בלוקח ענבים מן הנכרי כלומר עביט של ענבים עם יין דבהא אם אינו יודע בטיב ע"ז תלינן לקולא הואיל דאין היין עומד בפני עצמו:

אבל הנכרי. שנגע ביין עצמו אפי' תינוק בן יומו עושה יין נסך:

נכרי מהו שיעשה בפיו יין נסך. בשותה מן היין אם אמרינן דדעתו לשתות בלבד ולא לנסכו:

רבי אדא. ס"ל דאין דעתו אלא לשתות בלבד:

ר' ירמיה בשם ר' אבהו. קאמר דאפי' בשתיית פיו אמרינן דעתו לנסך:

ותני כן. כר' ירמיה בתוספ' פ"ח:

אגרוניסוס. הוא אגרדמן דתנינן שם אדם הממונה על המדות וטועם היין לעשות סרסור בין המוכר והלוקח:

או שטעם מן המינקת. והוא קנה חלול ומוציא ומעלה היין עד פיו וטועמו:

והחזיר. ממה שטעם הגרדמים לחבית אסור:

על דעתיה דרב אדא. דס"ל דאין עושה יין נסך בפיו מפרש להברייתא והוא שהחזיר הנכרי מה שבתוך הכוס או בתוך המינקת לחבית ובשביל כך הוא אסור:
על דעתיה דר' ירמיה. מפרש לה ואפי' שהחזיר הישראל מה שנשאר לחבית אסור הוא דכבר נאסר מה שטעם בפיו ועשאו נסך וחוזר ואוסר את כל החבית:

הלכה ט

מתני' **דורכין עם הנכרי בגת**. ולא אמרינן משתכר באיסורי הנאה הוא דאפילו בשתיה קסבר האי תנא דשרי כל זמן שירד לבור ומשום גורם טומאה ליכא הכא שכבר נטמאו משעה שדרך בהם הנכרי מעט ונמצא שאין הישראל גורם טומאה:
אבל לא בוצרין עמו. לפי שהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה והנכרי מטמא הענבים במגעו ונמצא שישראל הבוצר עמו גורם טומאה וקסבר האי תנא אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואפי' הן של נכרי אבל אין הלכה כמשנה זו דקי"ל כיון שהתחיל היין להמשך נעשה יין נסך הלכך אין דורכין עם הנכרי בגת וקי"ל מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י כשהחולין הם של נכרי הלכך בוצרין עם הנכרי ואע"פ שגורם טומאה לחולין אין בכך כלום ומיהו ישראל הבוצר כרמו לא יקח לכתחילה להנכרי אפי' להביא הענבים לגת משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור וכו':
וישראל שהוא עושה. פירותיו בטומאה ועובר עבירה הוא לפי שהוא מטמא תרומות ומעשרות שבהם הלכך לא דורכין ולא בוצרין עמו שאסור לסייע ידי עוברי עבירה כדי שלא יהא רגיל בכך:
אבל מוליכין עמו חביות. ריקנות לגת ומביאין עמו חביות מליאות מן הגת דמאי דהוה הוה דמאחר שנטמאו מותר ליתן היין בחביות טמאות:
גמ' **הדא דאת אמר**. הא דהתירו לדרוך עם הנכרי בגת ולא חששו לגרם טומאה דהא למשנה ראשונה קיימינן דהוי סברי אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י בשהדריכו עליהן הנכרי כבר דרוכות שתי וערב ונמצא שכבר נטמאו ואין הישראל גורם טומאה:
אבל לא הילכו עליהן. עדיין דרוכות שתי וערב אלא תחילת דריכה היא לא בדא התירו לפי שעכשיו הישראל הוא מסייע לגרום טומאה:
ר' יוסי בעי. על זה דאם בסוף דריכה מיירי א"כ קשיא אפי' כמשנה הראשונה דמתני' אייריי בה ליתני אין דורכין כדלקמן:
דתני. בתוספתא ריש פ"ח והכי גרסינן שם בראשונה היו אומרין אין בוצרין עם הנכרי ואין דורכין עם ישראל העושה בטומאה אבל דורכין עם הנכרי חזרו לומר אין דורכין עם הנכרי ואין בוצרין עם ישראל העושה בטומא' אבל בוצרין עם הנכרי ומוליכין עמו

חביות חדשות אבל לא ישנות דברי ר"מ וחכ"א אחד חדשות ואחד ישנות מסייעין אותו עד שנעלם מעיניהם נעלם מעיניהן נעשה יין נסך. והגי' דהכא נתחלפה ומוטעית היא. והשתא מקשה ר' יוסי לדברי ר' יונה דקאמר דלא התירו אלא בסוף דריכה א"כ אפי' למשנה הראשונה הוה מצי למיתני אין דורכין עם הנכרי והיינו בתחילת הדריכה דהא משנה ראשונה והיא המתני' ס"ל דאסור לגרום טומאה לחולין ומאי אריא דקתני דורכין ואין בוצרין ומוקמית לה בסוף דריכה ליתני אין דורכין ונוקמי בתחילת דריכה:

מאי טעמא דר' יונה. ור' יונה אמר לך היינו טעמא דלא תני למשנה ראשונה אין דורכין בהדי אין בוצרין משום דלא הוו בחדא מחתא דבצירה התחלת גרם טומאה היא מה שאין כן בדריכה שכבר ניטמאו משעת הכשר בצירה דקי"ל הבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה וכי בצר להו הנכרי נטמאו והא דאמרי דבתחלת דריכה לא התירו אע"ג דכבר נטמאו משעת בצירה משום דטומאת בצירה לא הוי אלא מדרבנן בעלמא אבל אם נתיר בתחילת דריכה הוי גורם לטומאה דאורייתא ואפ"ה מכיון דבצירה ודריכה לא דמו אהדדי דקודם בצירה לא היה עליהם שם טומאה כלל אבל בדריכה שם טומאה מדרבנן מיהת עליהן משעת בצירה משום הכי לא תני אין דורכין בהדי אין בוצרין:

מאי טעמא דר' יוסי. דלא בעי לאוקמא מתני' בסוף דריכה דוקא משום האי קושיא דאי הכי ליתני נמי אין דורכין הא שפיר קאמר ר' יונה דלא דמו אהדדי:

טהורים היו דבר תורה. כלומר אמר לך ר' יוסי דאי משום שכבר ניטמאו משעת בצירה קאמרת דלהכי לא תני אין דורכין אמינא לך אנא אדרבה דמהאי טעמא גופה קשיא ליתני אין דורכין ולאשמועינן הא דאע"ג שמשעת בצירה נטמאו אפ"ה הואיל ומדבר תורה טהורים היו ואת הוא שגזרת עליהן טומאה דהכשר בצירה אינה אלא מגזירת י"ח דבר ומדרבנן בעלמא היא אסור לדרוך עמו ולגרום להן טומאה דאורייתא אלא ע"כ האי אוקמתא ליתא שאפי' בתחילת דריכה התירו למשנה ראשונה דסברה דאין נעשה יין נסך עד שירד לבור וגרם טומאה נמי ליכא מטעמא דהא סוף סוף נטמאו בגת טמאה של הנכרי ואי קשיא א"כ אמאי אמרו אין דורכין עם ישראל שהוא עושה בטומאה הא נמי בלאו הכי נטמאו בגת שלו הא ליתא דשאני בישראל הואיל וטבולים הם לתרומה ואסור לגרום להם טומאה ואפי' למשנה אחרונה והלכך אע"פ שנטמאו בגת שלו אין דורכין עמו לפי שאסור לסייע ידי עוברי עבירה:

חייליה דר' יוסי. דקאמר אסור לגרום טומאה לטבול לתרומה דהא על כרחך הכי ס"ל למאי דמוקי למתני' אפי' בתחילת דריכה וכדאמרן סייעתיה מהדא דאמר רבי יוסי בשם

ר' הילא על מתני' דפ"ג דחלה וגרסינן להא שם דתנינן נולד לה ספק טומאה. להעיסה. עד שלא גלגלה תעשה בטומאה. לפי שעדיין חולין היא ומותר לטמא לחולין שבא"י:
משגלגלה. והוטבלה לחלה תעשה בטהרה דחולין הטבולין לחלה כחלה דמו ואסור לטמאה וקאמר ר' יוסי בשם ר' הילא עלה בדין היא שיטמא אדם טבלו דבר תורה. כצ"ל וכן הוא בחלה. וכלומר דודאי מן התורה אין כאן איסור כלל לטומאה טבל של עיסה זו שהרי אפי' לטבל בעלמא בדין הוא שמותר אדם לטמא טבל מן התורה. וחסר כאן וה"ג בחלה. דכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי תרומה צריכה שימור אין הטבל צריך שימור. מה אני מקיים ונתתם את תרומת ה' לאהרן הכהן. כלומר אלא מהיכן למדו לומר דבטבל בעלמא אסור לטמאו לכתחילה מכאן הוא דלמדו דמה אני מקיים ונתתם וגו' למה לי למיכתב הכהן הלכך דרשינן עשה שינתן לאהרן הכהן בכהונתו שיהא ראוי לו לאכול כשהוא בכהונתו ובימי טהרתו:
וכאן. בעיסה זו שנולד לה ספק טומאה הואיל ובלאו הכי אין אתה יכול ליתנה לכהן בכהונתו רשאי את לטמאותו מן התורה אפי' בטומא' ודאית אלא דרבנן הוא דגזרו כאן הואיל והוטבלה לחלה יגמרנה בטהרה. שמעינן מיהת מהא דר' הילא דאסור לגרום טומאה לטבל הטבול לתרומה והיינו סייעתא לר' יוסי דהכא דקאמר טעמא דאין דורכין עם ישראל שהוא עושה בטומאה כדאמרן:

הלכה י

מתני' **לא לשין ולא עורכין עמו**. שכל מעשה עריכה זו בעבירה:
לפלטר. הוא הלוקח מן הנחתומין הרבה ככרות ביחד כדי למכרן יד על יד ומשום שכבר נגמרה מלאכת העבירה:
גמ' **ותני עלה**. בברייתא:
לא לותתין וכו'. וסוגיא זו כתובה בשביעית ובפ' הנזקין הלכה י':
א"ר הילא. התם מקשי מהאי ברייתא דתני אין טוחנין ולא בוררין עמו והתם קתני במתני' אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה ומשני ר' הילא כאן לחולין מתני' דהתם בחולין מיירי וכאן בתרומה והחמירו בה:
והתנינן נחתום אית לך למימר נחתום בתרומה. בתמיה וכי נחתום מוכר תרומה הוא:
כאן בלותת. הכא מיירי בלותת החוטים במים והוכשרו לקבל טומאה וה"ק לא לותתין עמו ולא טוחנין וכו' מה שלתת הוא ומתני' דהתם בשאינה לותתת:
והא תנינן. בניחותא תנינן נמי הכי ובשביעית ובגיטין גריס הכי מתניתא מסייעה לחברייא אבל משתטיל מים וכו' ש"מ היכא דהוכשרו אסור לסייעה:

ר' חייה ור' אמי. התם קאי אמתני' מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית ופליגי היכי אמרינן ליה ואגב דלעיל מייתי לה לכולא סוגיא הכא:

חרוש בה טבאות וכו'. אפילו כך יכול הוא לומר לו חרוש בה טוב ואני לוקח ממך אחר השביעית:

וחד אמר. דזה אסור לומר לו אלא אישר כחך הוא דאומר לו:

מהו שואלין בשלומן איישר. כלומר דלדידיה דמפרש מחזיקין חרוש הוא מפרש לשואלין בשלומן דקתני התם דזהו אישר:

ומאן דאמר לנכרי איישר. כלומר להאי מאן דאמר גופיה הוא דמחזיקין הוא חרוש ושאילת שלום לנכרי איישר הוא ומהו שאילת שלום לישראל:

שלום עליכם. דלהאי מ"ד ס"ל דשלום עליכם אסור לומר לנכרי דשלום שמו של הקב"ה הוא ולאידך מ"ד דס"ל מחזיקין איישר הוא ס"ל דשאילת שלום הוא שלום עליכ' וקסבר מותר אפילו לנכרי ולא אסרו אלא בכפילת שלום לנכרי:

דילמא. מעשה ברבי חנינה ור' שמואל שעברו על אחד מחורשי שביעית וא"ל ר' שמואל איישר חילך:

לא כן אלפן רבי ולא אמרו העוברים וגו'. לעוברים על המצות אסור לברכם:

לדרוש אי אתה יודע. דלא כן דרשו חכמים אלא על אומות העכו"ם קאמר:

ברכנו אתכם בשם ה'. כלומר שישראל אומרים להם לא דייכם וכו':

פיסים וכו'. מיני מסים הן:

הורי ר' אמי לרדות עמו. על הנחתום דמתני' קאי שאסור לרדות עמו פת לתנור:

ודכוותה. ישראל החשוד שהוא עושה יין בטומאה אסור לזלף עמו דמסייע ידי עוברי עבירה הוא א"נ אנחתום קאי שאסור לזלוף משקין עמו עליה לפי שמכשירו לקבל טומאה וכדלעיל דכל כה"ג אסור לסייעו:

הלכה יא

מתני' **אם יש עליו מלוה**. בגמרא מפרש שיש לו מלוה על אותו יין שעשה לו ישראל אפותיקי לגבות ממנו חובו הלכך אסור דנגע ולא מירתת דסבר אי אמר לי מידי אמינא ליה תניחנו לי בחובי:

נפל. הנכרי לבור מלא יין ועלה והוא שעלה מת דאע"ג דנגעיה בשעה שנפל אינו אסור בהנאה הואיל ולא נתכוין ליגע אבל אם עלה חי אוסרו בעלייתו משום דמודה לע"ז עד שניצול:

ומדדו בקנה. או שהי' עכו"ם מודד יינו של ישראל בקנה:

והתיז. או שהתיז הנכרי את הצרעה מיינו של ישראל בקנה ולא נגע בידיו ביין:

או שהיה מטפח. שהיתה החבית מעלה רתיחות וטפח הנכרי בידו על הרתיחות ואין דרך ניסוך בכך ומותר בהנאה:
ור"ש מתיר. אף בשתייה ואין הלכה כר"ש:
זה היה מעשה והכשירו. אף בשתייה:
גמ' והוא שיש לו עליו מלוה על אותו הבור שעשאו לו אפותיקי דאז סמכה דעתו ונגע:
אבל אין לו מלוה על אותו הבור. לא חיישינן:
שכן דרך בעלי החוב לעמוד בגיתות ובגרנות. של הלוה שלהן ולראות מה הם עושין ואם בטוחים הן בחובם ומכל מקום לא סמכה דעתו ליגע ביין:
הוון בני הישיבה בעו מימר דלמאן דמפרש למתני' דוקא שיש לו מלוה על אותו הבור:
בתוך פישוט ידים. כלומר במקום שיכול ליפשט ידיו וליגע:
ומאן דאמר אע"פ שאין עליו מלוה על אותו הבור. אלא יש עליו מלוה סתם ואפ"ה סמכה דעתו וא"כ להאי מאן דאמר דחייש טפי חיישינן נמי ואפילו חוץ לפישוט ידים דילמא לאו אדעתיה דישראל ואינו רואה אותו כשילך למקום שיכול לפשוט ידיו וליגע. ופריך הש"ס עלה:
ולא כן א"ר בא. לקמן בפ"ה כשם שנתנו פישוט ידים בטהרות כדתנן בפ"ז דטהרות המניח עם הארץ בתוך ביתו וכו' וחכ"א אין טמא אלא עד מקום שיכול לפשוט את ידיו וליגע ולא חיישינן שמא הלך עד מקום שיכול ליגע:
כך נתנו פישוט ידים בנסך. ולא חיישינן שילך לשם:
אלא כיני וכו' ובלבד תוך פישוט ידים. צריך לגרוס. וכלומר אלא לכ"ע אין אסור אלא תוך פישוט ידים ולא פליגי אלא אם מלוה על אותו היין בעינן או לא:
הלכה כר"ש. דמתני' דמתיר אף בשתיה:
אני כפרת ר"ש. כלומר מחמת אהבתו ודרך כבוד של ר"ש קאמר לה דחזינן דעתיה דר"ש או אם הוא מתיר מתיר אפי' בשתיה ובמקום שהוא אוסר אוסר אף בהנאה:
אין הנכרי עושה יין נסך בזרייקה. כדתנן נפל החביות וזרקה לבור זה היה מעשה והכשירו. דאין דרך ניסוך בכך אלא הא דקמיבעיא לן מהו שיעשה נסך בחמתו אם מחמת חימה וכעס נגע ביין של ישראל אם אמרינן דעתו לנסך או לא:
נישמעינה מן הדא. עובדא נכרי אחד היה לו קופות שלו בתוך הבית שעוצרין בו ובא ישראל וזלף לתוכו יין שלא ברשותו ובא אותו הנכרי והביא קולתה והוא העץ שנושאין בו המשאוי והגביהן להקופות בחמתו ושפך אותן לתוך הבור ואמרו רבנן דאין הנכרי עושה יין נסך בחמתו שלא נתכוין אלא להראות כעס וחימה על שהכניס הישראל יינו בכליו שלא ברשותו:

זה שמוזג. אם הנכרי מוזג יינו של ישראל במים חמין אסור ואם בצונן מותר:
יבוא עלי. ר' ירמיה קאמר להא דאף שר' חייה בר בא התיר מזיגה בצונן יבוא עלי שלא עשיתי מימי לנהוג היתר בזה:
חמתון. ראה אותם שותין יין עם מים חמין שמזגן הנכרי ואמר להם מי הוא זה שהתיר לכם לעשות כן:

הלכה יב

מתני' **המטהר יינו של נכרי**. ישראל שדרך ענבים של נכרי בכשרות כדי למוכרו לישראל ולא נתן דמים עכשיו לנכרי עד שימכרנו ונתנו ברשותו של נכרי:
מותר. דמירתת הנכרי דילמא חזו לי הנך ישראל דעברי ברשות הרבים ומפסידנא:
עד שיושיב שומר אין השומר צריך להיות יושב וכו'. דכיון שהוא יוצא ונכנס הרי הוא כיושב ומשמר:
כל רשות נכרים כאחת. פלוגתא דרשב"א ות"ק בהא דת"ק סבר כשהניח היין ברשותו של נכרי בעל היין הוא דבעינן שיהא הבית פתוח לרשות הרבים ועיר שישראל ג"כ דרים בה אבל ברשות נכרי אחר שאינו בעל הבית אפי' בעיר שאין ישראל דרים בו שרי ורבן שמעון בן אלעזר אומר כל רשות נכרים כאחת היא וכי היכי דברשות נכרי בעל היין אסור אא"כ בעיר שישראל ונכרים דרים בה והבית פתוח לרשות הרבים ה"נ ברשות נכרי אחר כן והלכה כרשב"א:
והלה כותב לו שנתקבלתי ממך מעות מותר. אם הבית פתוח לרה"ר וישראל דרים שם באותה העיר כדלעיל:
אבל אם ירצה ישראל להוציאו וכו'. דהשתא הוי היין משכון אצל הנכרי הואיל ויש לו מלוה על היין אסור דלא מרתת דסבר אי חזו לי ותבעו לי אמינא דידי הוא ואף על פי שהמפתח והחותם ביד ישראל אסור:
גמ' **אלא אפי' חלון**. שפתח הבית פתוח לחצר הוא ויש בו חלון פתוח לרה"ר כמו שהבית פתוח לרה"ר הוא:
ויש בה ד' על ד' על רום י' ובלבד מקורה ובמגופף. שחלון כזה אינו עשוי לסתום הוא אבל בלאו הכי זימנין דסתמו ולאו אדעתיה:
היה לרבי. כמו לו רבי ושתי מלות מובלעות במלה אחת הן. והוא אילן סרק ועל שם שהוא גדול מאליו. רבי הוא דבר הגדל ועולה ודוגמתו ומדפשקי רבי בריש במה מדליקין כלומר שהיה לו לישראל אילן אחד שם ועולין ויורדין בו לראו' איזה דבר מרחוק מהו:
נימר. דכך הוא הדין:

ואם היה נראה עולה ויורד בו מותר אם לאו אסור כצ"ל. אם כשהישראל עולה ויורד בו נראה הוא בבית מותר דמרתת הנכרי דהשתא ישראל רואהו ואם לאו אסור:

בעיר שיש בה דלתים ובריח היא מתניתא. הא דקתני בעיר שכולה נכרים אסור עד שיושיב שומר בעיר המוקפת חומה ויש לה דלתים ובריח ולא שכיחי בה עוברים ושבים כל כך ועוד דלעיר כזו אין נכנסין אלא ברשות ויכול זה הנכרי להזהר כשבאין לשם הלכך עד שיושיב שם שומר בעינן:

בדא תני וכו'. קושיא היא אם כשיש בה דלתים ובריח מוקמת להמתני' א"כ מאי האי דתני בברייתא עלה שומר אע"פ שאינו בא אחת לקיצים. כלומר שומר שאמרו אע"פ שאינו תמיד שם אלא בא אחת לקיצים לזמנים ולפעמים בתמיה הא אם אינו בא אלא לפעמים ובעיר שיש בה דלתים ובריח אמרת דמסתמא מרגישין כשבא השומר לתוכה וא"כ אין הנכרי הזה חושש ליגע ביין דסמכה דעתיה שאין השומר יכול לבוא בפתאום עליו אלא ע"כ דלא מחלקינן בזה אלא בלא שומר לעולם אסור ובשומר לעולם מותר ואמרינן שהשומר יכול לבא בכל עת שירצה והלכך אע"פ שאין השומר בא אלא אחת לקיצים מרתת הנכרי דשמא עכשיו הוא בא ורואהו:

תני. בתוספתא פ"ח והתם גריס פרזא שישראל ונכרים כונסין לתוכו יין. ומלשון פרוותא הוא אפרוותא דזולשפט בפ' איזהו נשך. והוא מקום שמביאין הסוחרים חביותיה' ומעמידין שמה למכרה בשוק:

הלוקח כמוכר. כשוכר צ"ל:

ותני. בברייתא כן:

אחד הלוקח ואחד השוכר וכו'. כלומר אחד הלוקח ואחד השוכר בית ברשות הנכרי להכניס יינו לתוכו:

ובזמן שהיין של נכרי. וישראל זה מטהר יינו למכרו לישראל:

חלוקים על ר"ש בן אלעזר. כלומר הא דקאמר כל רשות נכרים כאחת משום דשמעינהו לרבנן דאמרי דוקא בבית ורשות של הנכרי בעל היין הוא דאסור אבל ברשות נכרי אחר אפי' בעיר שכולה נכרים מותר ועלה קאמר כל רשות נכרים כאחת היא:

לא על הדא איתאמרת. וקאמר הש"ס דלאו על הרישא איתמר הדא מילתא אלא על הסיפא המטהר יינו של נכרי וכו' אבל אם ירצה הישראל להוציאו וכו' דאסור משום דהוי כמו שיש להנכרי מלוה על היין וסומך דעתו ליגע בו בהא הוא דמחלקי רבנן בין רשות של הנכרי בעל היין ובין רשות נכרי אחר משום דזה הנכרי אין לו מלוה עליו

ורשב"א פליג דאפ"ה כיון שאינו מניחו עד שיתן המעות להנכרי בעל היין חיישינן דשבק ליה ליגע בו והוא בעל היין ולא מרתת דיש לו מלוה על היין:
הדרן עלך פרק רבי ישמעאל

פרק ה

הלכה א

מתני' **השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך**. להריקו מכלי לכלי או להוליך חביות ממקום למקום ואפי' בסתם יינם שכרו אסור וקנס הוא שקנסוהו חכמים משום חומרא דיין נסך:
שכרו מותר. ודוקא שאמר לו העבר לי כל חבית וחבית בפרוטה פרוטה שכר של חביות אחרות מותר ואינו אסור אלא שכר של חבית יין נסך אבל אם אמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות ונמצאת חבית אחת של יין נסך ביניהן שכרו כולו אסור:
גמ' **ולא שכרו הוא נותן לו**. ואמאי שכרו אסור ואי משום דאסור בהנאה הא איסורי הנאה דמיהן מותרין ומכ"ש שכר פעולתו ואי משום דאיסורי ע"ז תופסין את דמיהן הרי שביעית דתופסת את דמיה ושכרה מותר כדתנן בשביעית ומייתינן לה לקמן:
קנס קנסוה. משום חומרא דיין נסך ומדינא אין הכי נמי דאינו אסור:
תני. בתוספת' דשביעית פ"ו החמרין והגמלין והספנין שהיו עושין בשביעית שכרן משביעית ולקמיה מפרש לה וגרסי' להא בשביעית פ"ח על מתני' לקח מן הנחתום ככר בפונדיון ואמר כשאלקט ירקות שדה אביא לך מותר וקאמר התם עלה תני רבי יודה ור' נחמיה אוסרין דס"ל דהוי כפורע חוב מדמי שביעית כדמפרש לה שם ובתר הכי לקמן אמרינן הורי ר' יוחנן לאילין דבי ר' ינאי שלא יהו נוטלין שכר בדיהן יין ושמן של שביעית אלא מעות וכר' יהודה ור' נחמיה הורי להון:
א"ר זעירא בפירות היתר היא מתניתא. כלומר דלא מיירי שעשו מלאכת איסור אלא מה שהוא מותר ומסיים התם ומהו שכרן שביעית שיהו נוטלין ממה שיהו עושין שכרן שביעית. כלומר שמותרין ליטול בשכרן משל שביעית עצמה ממה שהיו עושין בה:
וההיא דהורי ר' יוחנן וכו'. כלומר ולא חיישינן להא דהורי ר' יוחנן שלא יהו הבדדין נוטלין שכרן משביעית כגון משמן שביעית או מיין שעשו אלא מעות משום דס"ל להחמיר כר' יהודה ור' נחמיה ואנן כתנא דמתני' סבירא לן:
אמר ר' הילא בפירות עבירה היא מתניתא. כצ"ל וכן הוא בשביעי'. כלומר לעולם שכרן שביעית דקאמר שביעית ממש הוא שהשביעית חלה על שכרן והוו כדמי שביעית כדין

העושין בפירו' שביעית בעבירה וצריכין לאכלן בקדושת שביעית ולא קשיא ממתניתין דהתם דקתני בפועל שכרו מותר דשאני חמרין כדאמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן ביין נסך קנס קנסוהו ה"נ בחמרין ומשום דנפיש אגרייהו ודמי לסחורה והלכך קנסוה רבנן ושכרן שביעית אבל בפועל דלא נפיש אגריה לא קנסוהו רבנן משום כדי חייו ופועל דמתני' דקנסוהו משום חומרא דיין נסך הוא:

כיתף עמו חבית בחבית. אהא דקתני במתני' שכרו לעשות לו מלאכה אחרת אע"פ שאמר לו העבר לי חבית יין נסך שכרו מותר קאי דדוקא שפסק עמו לשכר כיתוף בשביל כל חבית וחבית בפני עצמה דאז אמרינן דאת קונסו בחביתו של יין נסך עד כדי שכרו והשאר שכרו מותר. א"נ יש לפרש כיתף עמו חבית בחבית שהתנה עמו בשכר כיתוף להחליף עמו חבית בחבית וכגון שנותן לו חבית של היתר ואתה קונסו בחביתו עד כדי שכרו של כיתוף היין נסך. ומיהו לקמן בעי לה אם הכל אסור הוא או כדי שכרו דוקא:

נתן לו קרקע בשכרו. ג"כ נאסר דאע"ג דבכל אתר את אמר אין קרקע נאסר בשביל נעבד להדיוט כדתנן לעיל בפ"ג הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין וכן בבהמה דקי"ל אין בעלי חיים נאסרין בנעבד להדיוט אע"פ כן הכא נאסר משום קנס דקנסו ביין נסך:

נתן לו הכל בשכרו. בעיא היא אם נתן לו כל מה שעשה עמו במלאכתו בשביל שכרו של יין נסך והוא יותר מכדי שכרו אם הכל אסור או אינו אסור אלא כדי שכרו של יין נסך:

היה עושה. הישראל עם הנכרי ביין נסך בטובת הנאה ואינו מקבל ממנו שכר בהא פשיטא לן דאת ממשכנו מנכסיו של הפועל עד כדי שכרו ואסור בהנאה הוא משום קנס:

היה עושה עמו. מיהו הא קמיבעיא לן אם עשה עמו חצי היום במלאכת איסור וחצי היום במלאכת היתר מהו אם מותר הוא בשכר של מלאכת ההיתר או דילמא אמרינן דאי לאו מלאכת איסור שעשה עמו לא היו שוכרו לכל אותו היום ונמצא שכר האיסור גורם לכל שכרו ואסור כל שכר היום:

היה מוכר חולין ושני בכרך אחד. מסקנת הבעיא היא מי אמרינן דדמיא הא לדין דמוכר חולין ומעשר שני בבת אחת וגבי מעשר שני תנן אין מוכרין אותו והשתא דמכרן בכרך אחד ואינו ניכר איזה הוא חולין ואיזהו מעשר דאמרינן לאיזה שירצה יעשה חולין ולאיזה שירצה יעשה מעשר שני וכלומר דאע"ג דבכרך אחד הן אין קפידא בכך אלא החצי שירצה יעשה אותה חולין ומכירתו מכירה וחצי השני של מעשר שני הוא ואין במכירתו כלום ונשאר בקדושת מעשר:

והכא כן. וה"נ מי נימא דהדין כן דשכר חצי היום אסור הוא ושכר חצי היום של מלאכת ההיתר מותר הוא ואע"פ שנתן לו הנכרי שכרו בכרך אחד לאיזה חצי שירצה יעשנו אסור ולאיזה חצי שירצה יעשנו בעד שכר מלאכת ההיתר כמו בחולין ומעשר שני או לא:

נישמעינה מן הדא. ברייתא:

השוכר את הפועל וכו'. דאלמא אם אמר לו ממקום פלוני אע"פ שלא הביא לו כלום חייב ליתן לו שכרו דהשליח עשה שליחותו ודמי רגליו נתן לו ושמעת מינה דנהי דזה השליח לא הרויח השכר לפי מה שהתנה מ"מ דמי שכר טרחתו משלם לו והכא נמי כן וכי לא דמי רגליו הוא נותן לו מה שטרח במלאכת ההיתר ואע"פ שבשביל השכר מהמלאכה משלם לא היה רשאי ליהנות בו שמעורב עמו שכר מלאכת איסור מיהו כפי שכר טרחא שטרח בהיתר רשאי:

שכרו לשבר חביות של נסך. ולשפוך יינן מהו:

אפילו כן שכרו אסור. משום שרוצה בקיומו הוא שלא ישתברו מאליהן עד שישברם הוא ויטול שכרו:

דמי יין נסך. נכרי שמכר יין נסך דמיהן אסור בהנאה לישראל דסבירא ליה כהאי מאן דאמר לקמיה דדמי ע"א ביד הנכרי אסור כדאשכחן דפליגא בהא ר' יונתן ורבי יוחנן:

מתני' וכו'. תניא כוותיה דתרוייהו דפליגי בה תנאי:

אני אומר שמא החליף. כלומר שעשה כמו שאמר והחליף ע"א בדמים הללו דסבירא ליה דדמי ע"א שמכרן הוי כחליפי ע"א ואסורין והיינו כר' יוחנן:

ונותן לו. ואינו חושב הישראל דדמי ע"א ביד נכרי מותרין:

מפני מראית העין. כלומר ואין בו אלא מפני מראית העין בלבד אבל מדינא מותר לקבל ממנו:

הכל מודין בחליפי ע"א. שלא מכרה אלא החליפה בדבר אחר שאסור לא נחלקו אלא במוכרה דמר סבר כיון שמכרה לא חשיבא ליה ובטולי בטלה ומר סבר דהוי כחליפי ע"א:

חליפי חליפין. שהחליף חליפי ע"א עוד בדבר אחר מהו:

כמוהו. כתיב ודרשינן כל שאת יכול לקיימו ממנו עצמו דהיינו חליפיו הרי הוא כמוהו ולא חליפי חליפיו:

מאי כדון. ומ"ט דר' ישמעאל:

כמוהו כמוהו שני פעמים. כלומר על שני פעמים מחליפיו אמרה תורה שהוא כמוהו ואסורין:

על שם לא ידבק בידך מאומה מן החרם. דכתיב הכא והיית חרם כמוהו וכתיב ולא ידבק וגו' מן החרם ללמד שאפי' מאומה ממנו חרם כמוהו ולפיכך דריש לי' לכמוהו על שני פעמים:

הלכה ב

מתני' **השוכר את החמור**. האי מתני' נקט לא משום סיפא וסיפא אתא לאשמועינן דאע"ג דהשוכר את החמור לרכוב עליו מסתמא שכרה נמי להניח לגינו של יין ומזונותיו עליה וס"ד אמינא דהוי כאלו שכרה מעיקרא להביא עליה יין נסך ושכרה אסור קמ"ל:

גמ' **עד היכן**. כמה הוא דמניח לגינתו ומזונותיו עליו דאיצטריך מתני' לאשמועינן דמותר:

כדי שלא יהא החמור מקפיד. כלומר בהא הוא דאיצטריך דאע"ג דאינו נותן עליה אלא בכדי שאין החמור מקפיד עליו דדינא הוא למיתב עליה כל כך ומהו דתימא כיון שכן דרך החמרין לקבל עליהן שיהו מניחין על החמורין כזה א"כ הוי כאלו השכירו בתחילה להביא עליה יין ושכרה אסור קמ"ל. וכדפרישית במתני' לפי מסקנא דהתם:

הלכה ג

מתני' **ידיחם**. במים צוננין:

מעשה וכו' והתירו. מפני שהוא נותן טעם לפגם:

כל שהוא בהנייתו בנותן טעם. שאדם נהנה בטעמו של איסור:

וכל שאין בהנייתו בנותן טעם. שאינו נהנה בטעמו של איסור:

כגון החומץ שנפל לגריסין. והוא שיהיו הגריסין רותחין בשעה שנופל בהן החומץ שאז פוגם בהן מתחילה ועד סוף אבל אם לא היו רותחין בשעת נפילת החומץ אסורין שהחומץ בגריסין מקדיח ומשביח ואע"פ שכשמרתיחן אח"כ פוגם טעמן הוה ליה משביח ולבסוף פוגם וכל שהוא משביח ולבסוף פוגם או פוגם ולבסוף משביח אסור:

גמ' **מתניתא**. דמחלק בין מבוקעות לשאינן מבוקעות:

בשלא נידלדל חותמן. שלא ניטל העוקץ שלהן. ודוגמתו בפ"י דטהרות נפל ממנו גרגר יחידי אם יש לו חותם טהור:

אבל. ניטל העוקץ שלהן ונשאר הנקב בהן ומעתה יכולין לשאוב המשקין והרי הן כמבוקעות ואסורין:

מה את עביד לה. ובעי הש"ס הא דתנן אם נפלו ע"ג ענבים מבוקעות אסורות היאך אתה קורא לזה ומפני מה הן אסורות:

כיין ביין או כיין לתבשיל. אם טעם האיסור משום דהוי כנתערב יין איסור ביין היתר או דטעמא הוי משום דהוי כנתערב יין איסור לתוך תבשיל של היתר וכדמפרש ואזיל הנפקא מינה בין אלו שני הטעמים:

אין תעבידנה כיין לתבשיל. אם אנו מדמין דין זה ליין שנפל לתוך התבשיל וזהו שמכשירו לאכילה כמו שיין שנפל לתוך התבשיל וכדאמרינן לקמן גבי יין נסך שנפל לבור דמודה רשב"ג ביין לתבשיל שהוא אסור וטעמא מפני שמכשרתו באכילה:

דברי הכל אסור. כלומר בין לר"מ ובין לרבנן דפליגי לקמן בנותן טעם לפגם דסברו רבנן מותר והכא לכ"ע אסור דכיון דמדמית לה ליין בתבשיל ודאי נותן טעם לשבח הוא:

ואין תעבדינה כיין ביין. א"כ תליא בפלוגתא דר"מ וחכמים דהא במתני' סתמא קאמר אסורות ואע"פ שאין אנו יודעין אם נותן היין טעם לשבח בענבים או לא ולחכמים דמתירין בנותן טעם לפגם מותרות הענבים אם היין פוגם בהן:

הדא דאת אמר. חומץ שנפל לגרוסין מותרות בגריסין רותחין שהחומץ פוגם בהן אבל בצוננין אסורין שהוא נותן טעם בהן ושכן דרך בני ציפורי עושין כן:

היו רותחין וציננן. בעיא היא וכלומר הא דקאמרת אבל בצונן אסור אם דוקא בנפל לצונן מעיקרא שעדיין לא הרתיחו אותן או דנימא אפי' היו רותחין אלא שאח"כ ציננן ונפל לתוכן חומץ נמי משביח הוא ואסור:

מעתה וכו'. ופשיט לה הש"ס דעל כרחך בצונן מעיקרא קאמר ומשום דדוקא בכה"ג משביח הוא אותן אבל ברותחין מעיקרא ואח"כ ציננן ונפל חומץ עליהן אינן משביחין דאי לא תימא הכי א"כ מעתה אפי' נפל עליהן ברותחין יהו אסורין דמאחר שסוף סוף דרכן ליצון אותו וא"כ סופו משביח הוא ואע"ג דפוגם מתחילתו הוא דפגם ולבסוף השביח ג"כ אסור הוא אלא ודאי בצוננין מעיקרא הוא דקאמר ר' יוחנן דאסור:

דתני. השתא מפרש לה היכי תנינן פלוגתייהו דאמרינן לעיל דתני בתוספתא דתרומות פ"ז והתם גריס לה בפלוגתא דר"מ ור"ש וגרסי' להא בפ"י דתרומות אמתני' דמייתי לקמן וכן בפ"ב דערלה אמתני' שאור של חולין ושם הגי' נכונה ובכאן נשתבשה:

כגון חומץ שנפל לגריסין. ובתוספתא שם מסיים וגריסין שנפלו לתוך הבור של מים. וקאמר שם בהאי תלמודא אמר ר"ל מה פליגין בשהשביח ואח"כ פוגם אבל פגם ואח"כ השביח אף רבי מאיר מודה ר' יוחנן אמר לא שנייא היא פגם היא השביח היא השביח היא פגם היא במחלוקת. ר"ל סבר דלא פליג ר"מ בפוגם מתחילה ועד סוף אלא דוקא בשיש כאן שבח מעיקרא הוא דפליגי ואף על פי שפוגם הוא לבסוף ובהא הוא דאמר רבי מאיר אסור אבל אם אפילו השביח ולבסוף הוא דהשביח ומעיקרא הוא דפוגם מודה

רבי מאיר דמותר דהכל הולך אחר מעיקרו ור' יוחנן קאמר לא שנייה היא פגם וכו'. כלומר דאין חילוק בין שיש כאן שבח בין שאין כאן שבח ובין הפגם בתחלה ובין הוא בסוף בכל מקום פליג ר"מ וס"ל נותן טעם לפגם אסור וכדלקמן:

ר' יסא בשם ר' יוחנן דר' מאיר היא ל"ג וטעות הדפוס הוא וה"ג כמו שהוא בתרומות ובערלה:

דתנינן תמן. במתני' שעורים של תרומה שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו ורואין אנו שקיבלו המים טעם מהתרומ' מותרין מפני שטעם לפגם הוא:

וה"ג כמו שהוא שם. והדא מתניתא מה הוא ר' יוחנן אמר במחלוקת ר' שמעון בן לקיש אמר דברי הכל ר' יוסי בר' בון אמר שמועתא כן על דעתיה דר' יוחנן במחלוקת על דעתיה דר' שמעון בן לקיש דברי הכל. וכלומר דשואל הש"ס דהאי מתני' שהשעורים הבאישו מימיו ופוגם מעיקרו הוא ואין כאן שבח כלל אם ר' מאיר מודה בזה דמותרין ומי נימא דלא פליג רבי יוחנן אדר"ל אליבא דרבי מאיר אלא בפוגם מעיקרו ולבסוף השביח דריש לקיש סבירא ליה אליבא דרבי מאיר דמודה דמותר ור' יוחנן סבר דגם בהא פליג רבי מאיר הואיל ויש כאן שבח לא איכפת ליה בין אם הוא בתחילה או בסוף אבל היכי דאין כאן שבח כלל אלא פוגם מתחילה ועד סוף וכגון אלו שעורים שנפלו למים אף ר' יוחנן סבירא ליה אליבא דרבי מאיר דמותר או דילמא לר' יוחנן בכל מקום פליג רבי מאיר וסבירא ליה דאסור. וקאמר ר' יוחנן אמר במחלוקת. כלו' דודאי כן הוא אליבא דר' יוחנן בשיטת ר"מ דאפי' בפוגם מתחיל' ועד סוף אסור הוא ומתני' במחלוקת היא ולא אתייא אלא כר' שמעון והיינו חכמים דר"מ ולר"ל מתני' דברי הכל היא דאפי' בפוגם מעיקרא ולבסוף השביח ס"ל אליבא דר"מ דמותר ומכ"ש דפוגם מתחילה ועד סוף וכן אמר ר' יוסי בר' בון לשמעתתא זו כן דר' יוחנן אליבא דרבי מאיר סבירא ליה דאפילו בפוגם מתחילה ועד סוף אוסר רבי מאיר ומתני' לא אתיא אלא כר"ש:

הלכה ד

מתני' **אם היה בחזקת המשתמר**. כל זמן שלא הודיעו שהוא מפליג הוי בחזקת המשתמר ואפי' הפליג מיל דהנכרי מירתת ואמר השתא אתי ישראל וחזי לי:

ואם מודיע שהוא מפליג. ומתרחק ממנו והחביות הן סתומות שיעורן אם שהה כדי שישתום בכדי שיקוב הנכרי נקב במגופת החבית ויחזור ויסתום ויגוב שתנגב ותייבש הסתימה אסור:

ישתום. יפתח כמו שתום העין שעינו פתוחה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר כדי שיפתח. כלו' אינו אסור אלא אם שהה כדי שיפתח את כל מגופת החבית ויגוף ויעשה מגופה אחרת ויגוב שתנגב ותייבש אבל לנקיבת חור במגופת חבית לא חששו משום דמינכרא מילתא ודוקא במגופה של סיד הוא דפליגי רבנן עליה דרשב"ג וחיישי לפתיחת נקב דסבירא ליה דלא מינכר שהסיד לבן ואינו ניכר בין חדש לישן אבל במגופת טיט מודו רבנן לרשב"ג דלא מיתסר היין עד שישהא כדי שיפתח המגופה כולה ויגוף ותיגוב והלכה כרשב"ג:

גמ' **אמרי בפתוחות הוה עובדא**. ולפיכך הוא דאסר ר' אבהו דאיכא חששא דבקל יכול הנכרי ליגע וכדמפרש ר' זריקן לקמיה:

דטרף ונגע בידא וחזר. כלומר אפי' חסרות הן ואינו יכול ליגע כל כך במהרה אפ"ה איכא למיחש דטורפן בין כתיפיו עד שמשפיל אותן מעט בכדי שיוכל ליגע בידו וחוזר ומגביהן על כתיפו:

את סבור דהדא דרשב"ג לקולא ולית היא אלא חומרא. כלומר אף על גב דודאי דדברי רשב"ג לקולא הן דאינו אוסר אלא א"כ שהה כל כך בכדי שיפתח כל המגופה מכל מקום משכחת לה נמי לחומרא בהא דקאמר ויגוף:

דסיתומהן דרבנן מעט מגף. כלומר שיעור סתימת המגופה אליבא דרשב"ג פחות הוא משיעור שהיית שתימות הנקב אליבא דרבנן דלפעמים כשאינה מתקלקלת המגופה בפתיחת' אז אינו צריך לעשות מגופה אחרת אלא אותה מגופה בעצמה חוזר ומניח עליה וסותמה כבתחילה והיינו מעט מגף שמועט הוא חזרת סתימת המגופה לרשב"ג נגד דסיתומהן דרבנן וזהו דקאמר את סבור דהדא דרשב"ג לקולא וכו' דלאו בכל דבר דברי רשב"ג לקולא אלא דנהי דהא דקאמר כדי שיפתח לקולא הוא מ"מ האי כדי שיגוף אית ביה נמי צד לחומרא לפעמים כדאמרן שאינו שוהה כל כך בחזרת המגופה למקומה כמו שהוא שוהה בסתימת הנקב אליבא דרבנן:

ביצה צלויה של כותים. דבשל נכרים פליגי בה לעיל בפ"ב הלכה ח' אבל בשל כותים דברי הכל מותרת ור' יעקב בר אחא מוסיף דכל תבשילי כותים מותרין וקודם שגזרו עליהן מיירי אבל לאחר שגזרו עליהן הרי הן כנכרים לכל דבריהם כדלקמן:

הדא דאת אמר. דוקא בתבשיל שאין דרכו לתת לתוכו יין וחומץ דבשל נכרים אמרינן לעיל בפ"ב דמותרין בהנאה ואסורין באכילה ושל כותים מותרין אף באכילה קודם שגזרו עליהן הא אם דבר ברי שנתן לתוכו יין וחומץ אף של כותים לעולם אסור אפי' בהנאה כדאמרינן שם בשל נכרים משום דאין נזהרין מסתם יינם של נכרים ונחשדו עליהם כהדא דאמרי' לקמן:

אוגדור. שם מקום של כותים וסמוך הוא לכפר פגש שהיא של נכרים ולא הי' נזהרין זה מזה וכן כולהו דחשיב להו לקמיה:

חזרו לומר פתוחה בכל מקום אסורה. דנחשדו ואינן נזהרין ממגע הנכרי' ביינם:

נקובה ושתומה. בשין השמאלית שמצאן ניכרים שהיו נקובים וחזרו וסתמום פליגי בה דת"ק סבר הרי היא כסתומה מאחר שלא נפתחה כל המגופה ור' יצחק ס"ל דדינה כפתוחה:

ואנא יכיל קיים. אני יכול להקים עליה אם פתחו אותה לגמרי או לא:

אין הוה עילויה יקיר. כמו קירי כלומר שעוה וכל דבר המתמרח ונעשה לסימן ואם ניכר עליהם הסימן לא איתפתחת לגמרי ואם לא מסתמא איתפתחת:

כהדא. דשמעינן מהאי עובדא דלאחר שנתקלקלו הכותים גזרו עליהן והחמירו לעשות אותן כנכרים:

לחדא קרייה דשמריין. לעיר אחת מערי שומרון שהיו כותים שרוין בתוכה ובא הסופר ומלמד תינוקות לפניו וא"ל להביא לו כד יין סתומה משל הכותים:

א"ל הא מבועא קמך שתי. רמז לו למנוע עצמו מיין שלהם ואמר ליה הרי המעיין לפניך ושתה מימיו ואל תשתה מיינם:

אטרח עלוי. הטריח עליו ר' שמעון בן אלעזר להביא לו יין וחזר ואמר לו כן וכשראה זה שחזר ומטריח הוא עליו להביא לו יין א"ל אם בעל נפש אתה כבר אמרתי לך מוטב לך לשתות מים מן המעיין:

ואין נפשך מרתך. ואם נפשך אדון עליך ואין אתה יכול לשלוט בנפשך להתאפק זכור מה אמר שלמה ושמת וגו' ותתאפק ותמנע עצמך לפי שכבר נתקלקלו הכותים:

להדא ניפולים. עיר של כותים:

אנא מחמי לכון. מראה אני אתכם שאין אתם משתחוים להר הזה וזהו הר גריזים שהיו הכותים מכבדין אותו והוא גילה הדבר שאין הטעם שלהם אלא על הפסילים והצלמים שטמן שם יעקב כאשר לקח אותם מבני ביתו שהיה אצלם מן השלל שלהן כדכתיב ויטמון אותם וגו':

שמע. ר' ישמעאל קולן שהיו מדברין זה עם זה ואמרו נשכים למחר שצריך שנסדר ולהרים הקוצים מכאן והבין שדעתם להרגו על אשר גילה מסתורין שלהן והשכי' הוא בבקר ויצא והלך משם:

חליטן. חלוט של כותים:

חמצין. מין קטנית משלהם. בפ' הבא על יבמתו טלופחי עבדא ליה חימצי:

קמצין. מין חגבים טהורי' משלהן:

ר' אבהו אסר יינן. של כותים מפי וכו' שהיו רואין שם נכרי אחד כלו' כותי א' שהיו חשוד על יינן של נכרי ואמרו זה לפני ר' אבהו:

אמר לון ולא על ידי עילא. כלומר ואפי' עילא אחת שאנחנו מוצאין הגון הוא לאסור ולגזור על יינן:

ואית דבעי מימר. על ידי אותה המעשה גזרו עליהן שפעם אחת בערב שבת לא היו להם יין בכל העיר סמרטיקי ובמוצאי שבת מצאו שנתמלא כל העיר ביין שהביאו הנכרים וקבלו הכותים אותו מהם:

ואית דבעי מימר. על ידי זו המעשה שכשעלה דיקליטיינוס לכאן לא"י גזר שכל האומות ינסכו את יינם לע"ז לבד מן היהודים והכותים נסכו את יינם ומאותה שעה נאסר יינם:

כמין יון. כמין יונה מצאו שיש להם לע"ז ומנסכין יינם לו:

אתם קלקלתם מעשיכם. וגזרו עליכם שתהיו כנכרים גמורין:

תמן תנינן. בריש פ"ח דמקואות:

ארץ ישראל טהורה. ואפי' ערי העמים שבתוכה שלא גזרו טומאה אלא בארץ העמים שבח"ל:

ומקוותיה טהורין. ולא מחזקינן להו בשאובים דמסתמא בהכשר נעשו:

ארץ כותים טהורה. ותני עלה בתוספתא דמקואות ריש פ"ז ארץ כותים וכו':

ומדורותיה. מקום דירותיה' והשבילין שמהלכין בתוכן כדמפרש טעמא חזקה שאין בוררין להם שביל אלא אם כן יודעין שהיא מטוהרה ואין לה חשש טומאה:

הדא דאת אמר. דמקוותיה טהורין דוקא לענין להאמין אותם שאינן שאובין אבל לא להאמינם אם אומרין שיש בה שיעור מקוה למדת ארבעים סאה שאינם מודים בזה לפי שאין מאמינים בדרש חכמים והן דורשין דאיתקש מקוה למעיין מה המעיין מטהר בכל שהוא אע"פ שאין בו ארבעים סאה במקום אחד כדתנן בפ"ק דמקואות:

חלוט שלהן. של כותים מהו:

גם מימיהן. לדוגמא בעלמא קאמר ולהפריז על המדה כלומר הלואי היינו פורשין מהן לגמרי לפי שהן כנכרים לכל דבריהן ויש לנו להחמיר בשלהן כמו בשל נכרים:

כותאי דקסרין מותר להלוותם ברבית. לפי שעשאום כנכרים גמורין:

ר' יוסה בעי. על זה א"כ מעתה לא ניחוש לחלתן דחלה של עיסה שלהן נמי כשל נכרים היא דעיסת נכרים פטורה מן החלה ואנן חזינן לרבנן דחששין לחלה שלהם ואינם מקילין בה:

הלכה ה

מתני' **המניח יינו בקרון או בספינה**. עם הנכרי:

לקפנדריא. בדרך קצרה שנכנס בשער זה ויוצא בשער שכנגדו:
ורחץ. במרחץ מותר דכיון דנכרי לא ידע דשהי מירתת ולא נגע:
גמ' **ואכשרון**. ואע"פ שהפליגה כל כך ולא היה עין של ישראל שולטת על הנכרים שהעבירו את הקרון ובתוכה יין:
אמרין. אמרו דמזה הטעם הכשירו לפי שדרך שהולכין לצידן היתה ושכיחי בה ישראל הרבה ומצויין היו שם ומירתת הנכרים מליגע:
א"ר חנינה. בלאו הכי איכא טעמא למיתלי לקולא לפי שלפעמים שהוא רואה הרבה קוצים מאילנות הנקצצים העומדין על הדרך וסבור הנכרי שהן בני אדם ונבעת ומתירא מליגע ביין:

הלכה ו

מתני' **המניח את הנכרי בחנותו**. אשמועינן מתני' פלוגתייהו בהנך תלתא בבי דאי קתני מעביר כדי יין ה"א התם מירתת הנכרי דסבר השתא חזי לי אבל בספינה וקרון מפליג ליה לספינתיה וקרונו ועביד מאי דבעי ולא מירתת ואי תנא ספינה וקרון ולא תני בחנות ה"א בספינה וקרון מירתת דסבר דילמא בארחא אחרינא אזיל וקאי מן הצד וחזי לי אבל במניח נכרי בחנותו דאיכא למימר אחיד ליה לבבא ועבוד כל מאי דבעי אימא לא צריכא ובכולהו הלכה כרשב"ג:
גמ' **וכרבי מאיר**. כלומר מתני' אפי' כר' מאיר אתיא דשמעינן לר"מ דלענין טהרות מחמיר הוא כדתנן בפ"ז דטהרות גבי המניח עם הארץ בתוך ביתו אם חוששין שמא נגע בטהרות ותנינן שם באשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ טוחנת בתוך ביתה פסקה הרחיים הבית טמא שכל זמן שהיא עסוקה במלאכתה אינה הולכת וממשמשת בתוך הבית וכשגמרה מלאכתה חוששין אנו שמא נגעה בטהרות לא פסקה הרחיים הבית טהור היו שתים בין כך ובין כך הבית טמא שאחת טוחנת ואחת ממשמשת דברי ר"מ וחכ"א אין טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידן וליגע והשתא קאמר דאף לר"מ דמחמיר הוא בטהרות מיקל הוא ביין נסך ומודה הוא להא דתנן המניח נכרי בחנותו דביוצא ונכנס מותר דלא סמכה דעתי' דהנכרי ליגע וכדאמר ר' חמא לקמיה:
בחצר החלוקה במסיפס. במחיצה נמוכה וחבר מצד זה ועם הארץ בצד זה:
בטהרות טמא. דחוששין אנו בטהרות שטהר החבר שמא נגע בהן עם הארץ הואיל והמחיצה נמוכה היא:
ביין נסך טהור. אם היה נכרי מצד זה אין חוששין שמא נגע הנכרי ביין דלא סמכה דעתיה לפי שנתפס עליו כגנב:

והא ר"מ מחמיר בטהרות וכו'. כלומר דהש"ס בעי אם הא דר' חמא דוקא כר"מ אתיא ולא כרבנן וקאמר דלא היא אלא דברי הכל היא דאוף רבנן מחמירין הן בטהרות יותר מביין נסך כל חד וחד כדאית ליה ומיהו סבירא להו דלעולם בטהרות מחמרינן ואפי' בדבר שאין חוששין ביין נסך בטהרו' חוששין:

הלכה ז

מתני' **על הדולפקי**. כלי שמניחין בו כוסות ואשישו' באוכלין ומשקין וממנו נוטלין ומשימין על השלחן ואין א' מן המסובין נוטל כלום מן הדולפקי אלא מן השלחן:

ואם אמר לו הוי מוזג ושותה. הואיל והרחיב לו הרשות אף מה שעל הדולפקי אסור דסמכה דעתיה ונגע בכוליה:

חביות פתוחות. הנמצאות בבית שהניחו שם:

כדי שיפתח ויגוף ותיגס. סתמא כרשב"ג דהלכתא כוותיה:

גמ' **הוון בעיין מימר**. בני הישיבה לפרש המתני' הא דאמר שעל השלחן אסור אם הוא בתוך פישוט ידים של הנכרי:

ומה שעל הדולפקי מותר חוץ מפישוט ידים. כלומר מה שעל הדולפקי הוי הכל כחוץ לפישוט ידים שאפי' הוא תוך פישוט ידים דיינינן ליה כמי שהוא חוץ לפישוט ידים משום דלא סמכה דעתיה ליגע במה שעל הדולפקי:

ולא כן א"ר בא וכו'. בפרק דלעיל דכשם שאמרו לענין טהרות בהמניח עם הארץ בתוך ביתו דכל מקום שיכול ליפשט את ידו וליגע חוששין כך אמרו לענין יין נסך ואמאי קאמרת מה שעל הדולפקי אפי' הוא תוך פישוט ידים דיינינן ליה כמו שהוא חוץ לפישוט ידים:

אלא כיני. אלא ודאי כן הוא דמאי דאמר מה שעל השלחן אסור הוא בתוך פישוט ידים וכלומר לעולם הוא כמו בתוך פישוט ידים ואפי' יושב מרחוק קצת במקום שאינו יכול לפשוט את ידיו הואיל ועל השלחן הוא וסמכה דעתי' חיישינן שמתקרב הוא אל היין ונוגע בו:

ומה שעל הדולפקי מותר ובלבד חוץ לפישוט ידים. בהא דוקא חוץ לפישוט ידים התירו אבל אם הוא יושב בתוך פישוט ידים אף מה שעל הדולפקי אסור ובמה שעל השלחן לעולם אסור ואפי' הוא חוץ לפישוט ידים כדפרישית:

הלכה ח

מתני' **בולשת**. חיל שמחפשין וחותרין הבתים תרגום ויחפש ובלש:

גמ' **בשעת השמד הכל אסור**. תוספתא היא בפ"ו בדיני ביטול ע"א ואיידי דתני במתני' שעת שלום ושעת מלחמה תני לה הכא ואף דלא שייך לדינא דמתני' והכי תנינן לה התם בימסיות שהעמידו מלכים בשעת השמד אע"פ שעבר השמד הרי אלו אסורות. ומפרש לה הש"ס דטעמא שאי אפשר שלא היה שם ישראל שלא עובדה על כורחו מחמת גזירת השמד וע"א של ישראל אינה בטילה לעולם כדמסיק ואזיל:

הדא אמרה וכו' משום דבפ' דלעיל פליגי בה תנאי דאיכא למ"ד דשל ישראל אינה בטילה לעולם ואיכא למ"ד דנכרי מבטל ע"א של ישראל וכגי' דהכא במתני' שם בהל' ד' הילכך קאמר דמהאי ברייתא ש"מ דע"א של ישראל אינה בטילה לעולם ולפיכך ע"א של שעת השמד דחיישינן שעבדה ישראל אסורה אע"פ שעבר השמד דאין לה בטול עולמית:

אמר ר' יוסי ואת שמע מינה וכו'. כלומר דהכי מיבעי לך למימר דש"מ דאפי' עבדה ישראל בעל כורחו בשעת השמד אפ"ה אינה בטילה לעולם:

לית כאן אסורות אלא מותרות. כלומר הא דקתני במתני' בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות מפרש לה ר' יוחנן דלעולם מותרות הן ולא תמצא כאן אסורות והיינו דאפילו הניחן סתומות ומצאן פתוחות דאיכא למימר דמסתמא הן פתחו אותן והוה אמינא דחיישינן להו והלכך קמ"ל דהואיל ובשעת מלחמה היא ואין להן פנאי לנסך מותרות הן מכל מקום:

אמר ר' זעירא אית כאן אסורות. דלא היא דמסתברא דלפעמים משכחת לה אסורות אפי' בשעת מלחמה וכגון שהניחן סתומות ומצאן פתוחות דחיישינן להו וכדמפרש טעמא ואזיל:

דאין מטה ביה הוא מודע ליה. בתמיה וכלומר דודאי אם הגיע הנכרי ליין ונסכו לא יודיע לו להישראל וכן נמי איפכא ואין לא מטה ביה ואם לא הגיע להיין נמי לא יודיענו דלא יהא שלם ליה טיבו שלא יחזיק לו הישראל טובה לפי שהוא שעת מלחמה והם שונאין לבני העיר ואינם רוצין בהחזקת טובתן וכיון שכן איכא לספוקי שמא נגע שמא לא נגע והואיל והניחן סתומות ומצאן פתוחות חיישינן:

בשלום בולשת ובמלחמת בולשת. הא דקתני שלום ומלחמה אבולשת עצמה קאי דאם יש לה שלום מבני העיר ואינן מתפחדין מהן חיישינן לחביות פתוחות וכשיש להן מלחמה מבני העיר ואימתן עליהן אין להן פנאי לנסך:

חיויא מי פרי בתריה ונפל לגובא. מעשה היה שנחש אחד שהיה רץ אחר הנכרי ונפל הנכרי הבורח ממנו לתוך הבור של יין ואתא עובדא ואכשרון רבנן לפי שאין לו פנאי לנסך מחמת אימת הנחש שהיה בורח ממנו שלא להטיל אירס שלו בו. א"נ אנחש קאי

ומפני חשש גילוי וארס הנחש הוא ואחד היה רץ אחר הנחש להרגו ונפל הנחש לתוך הבור ואכשרון משום גילוי לפי שאין לו פנאי להנחש להטיל אירס מחמת אימתו שבורח מן הרודף אחריו ואיידי דדמיא לדינא דמתני' נקט לה הכא דהקילו בחשש גילוי כמו בחשש ניסוך בשעת מלחמה:

הלכה ט

מתני' **מותר שיאמרו לו תן לנו את דמיה**. דהא לא קנו והוא אינו חייב להם אלא דמים:
גמ' **ואין אסור משום יין נסך**. דכיון דאומרים לו תן לנו את דמיה הוו להו כמוכרין לו יין נסך ואמאי מותר:
במשלח בבתים. לישנא דקרא הוא עשרת הבתים חמר האיפה הבת וכלומר דמיירי ששלח להם כך וכך מידות ובתים יין בשכרן בלתי פיסוק דמים של יין והלכך עד שלא נכנסה לרשותן מותרין לומר תן לנו את דמיה דכיון דאין כאן פיסוק דמים והן לא זכו בו לא הוי כמוכרין לו יין נסך:

הלכה י

מתני' **המוכר יינו לנכרי**. ופסק עמו בדמי' כך וכך יין בכך וכך דמים עד שלא מדד דמיו מותרין דכיון שפסק עמו סמכה דעתיה דנכרי וכשמדד לכליו של הישראל ומשכן הנכרי קנאן במשיכה והוו ליה לישראל זוזי אצל הנכרי בהלואה ויין נסך לא הוי עד דנגע ביה:
מדד עד שלא פסק. עמו בדמים:
דמיו אסורין. דכיון דלא פסק דמיו לא סמכה דעתיה דליקנייה במשיכה דשמא ירבה לו דמיו וכיון דהשתא לא קנייה הנכרי כי נגע ביה הוי יין נסך ברשות ישראל ודמיו אסורין:
אם יש בו עקבת יין. אם יש במשפך שנמדד בו תחלה יין של נכרים מלוכלך קצת מהיין:
אסור. דמיתסר היין של ישראל משום קפת היין נסך שבמשפך:
המערה מכלי לכלי. ישראל המערה יין מכלי שלו לכלי שיש בו יין נכרים או לכלי שביד הנכרי:
המערה ממנו. הכלי העליון שמערה ממנו ונשאר בו יין מותר:
את שעירה לתוכו. לתוך כלי של הנכרי אסור וכן הקילוח שיצא מן הכלי של ישראל אסור דניצוק חיבר והא דשרי היין שבכלי העליון שנשאר ביד הישראל מיירי דקטף קטופי שקודם שנגע הקילוח בכלי התחתון שביד הנכרי פסק העליון המחובר לכלי שביד הישראל ולא היה כאן ניצוק שיחבר מה שבכלי עליון למה שבכלי התחתון א"נ דנפץ נפוצי שהשליך היין מן הכלי העליון כדרך שמשליכין מן המזרק ולא היה שם סלון

וקילוח שיחבר בין הכלי העליון לכלי התחתון אבל אם היה שם חיבור כל מה שנשאר בכלי העליון שביד ישראל אסור דקי"ל ניצוק חיבור ביין נסך:

גמ' **ר' בא רב הונא בשם רב**. גרסינן להא בפ"ק דקידושין הל' ד':

ואהן דנגד בזיקה. המושך נוד של יין מחבירו ומיירי שלא פסק בדמים עמו:

והא מיבזעא בידיה. ונקרע הנוד ונשפך היין לא חייב בה זה דכיון דלא פסק דמיו לא סמכה דעתיה דהלוקח למיקנייה ולאו ברשותו עומדת:

לכן צריכה. הא דאיצטריך רב להשמיענו זה אע"ג דמילתא דפשיטא היא אלא דלהכי צריכה דאפי' מעייל לה האי לוקח לגו חנותיה אפ"ה אינו חייב באחריותה דאכתי לא קנייה:

ולא אתכוון אלא דלא יזכה בה חורן. שלא נתכוון להכניסה לתוך החנות שלו אלא כדי שלא יקחנו אחר ומיהו לא נתכוון לקנות' עד שיפסוק עמו הדמים והוי כמו שאינה ברשותו:

מהו שתקנה לו בשער הפחו'. דנהי דלא הוי כשלו משום דלא סמכה דעתיה דאכתי לא פסק הדמים מיהו מי נימא דכשער הפחות מיהת ליקני ליה דמסתמא היה מתרצה בזה או דילמא אמרינן כיון שאינו ברשותו פטור הוא לגמרי ואפי' כשער הפחות אינו חייב לשלם לו:

מתניתא אמרה. ממתניתן שמענו דאינו מתחייב באחריותה כלל:

דתנינן תמן. איידי דגריס התם כן נקט לה הכא בהאי לישנא כדרך ש"ס הזה:

אם אתה אומר לקנות לו כשער הפחות. א"כ אמאי במדד עד שלא פסק כל דמיו אסורין ויעשה כמי שפיסק עד שלא מדד ויהו דמיו מותרין כלומר כשער הפחות מיהת יהיו דמיו מותרין שהרי כפי אותו השער ברשות נכרי הוא אע"פ שלא פסק דמיו וכבר קנאו להיין כשער הפחות ויין נסך לא הוי עד דנגע ביה אלא לאו ש"מ דאינו נקנה לו כלל כ"ז שלא פסק דמיו:

מהו עקבת יין. דקתני במתני' וקאמר בההוא דמלכלך שיש בו ליכלוך יין ממה שמדד בתחילה כמה דתימר גלעד עקובה מדם נתלכלכה ונמאסה משפיכות דמים:

פשיטא דא מילתא. אם הישראל תופס במשפך והנכרי מערה היין להמשפך להריק להנוד ד"ה אסור בין לר' אמי ובין לר' אסי דפליגא לקמיה:

נכרי תופס במשפך וישראל מערה. לתוכו ר' אסי אוסר דכיון שהנכרי תופס המשפך הוי כבא מכח הנכרי ור' אמי מתיר דהא ישראל מערה היין והנכרי אינו עושה כלום בתפיסתו:

נכרי תופס בפי הנוד. להריקו אל כלי אחר וישראל מערה כלומר שמסייעו להערותו אל כלי אחר:

היא המחלוקת. כדמפרש ואזיל:

היידא. איזה מחלוקת קאמרת:

מחלוקת ר' אסי ור' אמי. דכי היכי דפליגי בנכרי תופס במשפך וס"ל לר' אמי דמותר הואיל וישראל מערה ה"נ בנכרי תופס בנוד וישראל הוא המערה ור' אסי אוסר דהעיקר הוא שהנכרי עושה בתפיסת הנוד וישראל אינו אלא כמסייע:

ישראל תופס בנוד. והנכרי מסייעו להערות:

סברין מימר ד"ה מותר. וטעמא דבנוד התופס להערות ממנו הוא העיקר שהוא המגביה הכלי שיש בו היין ולא דמי לישראל תופס במשפך דלעיל דהתם אין בתפיסת המשפך תפיסה והמערה הוא העיקר לדברי הכל:

ר' שמואל כל גרמא אמר שאסור. כל עצמו הוא אסור כאן וד"ה מודין בה לפי שלפעמים הישראל מרפה ידיו בתפיסתו ואינו מחזיקו בכח ונמצא כל העירוי מן הנוד בא מחמת הנכרי:

ואהן דמרגל זיקא מעיל לרע. והאי נכרי דמטה בנוד היין בעצמו ומוריד היין בו מלמעלה למטה אין בו משום מערה מכלי אל כלי:

הלכה יא

מתני' **יין נסך אסור ואוסר**. בתערובתו בכל שהוא:

ומים במים. מים שנתנסכו לע"א או שנעבדו ונתערבו במים של היתר בכל שהוא ולא שנא נפל היתירא לתוך איסורא או איסורא לתוך היתירא במינו בכל שהוא ובלבד שיהיה האיסור הנופל לתוך ההיתר נופל מכלי שפיו רחב ונפיש עמודיה אבל המערה יין נסך מצרצור קטן והוא כלי שאין בו קילוח הרבה ונפל לתוך של היתר אפי' כל היום כולו אמרינן קמא קמא בטיל ואם עירה יין היתר לתוך האיסור כל מה שיערה ממנו לתוך האיסור אסור ואפי' חבית מלאה לתוך טיפה אחת:

זה הכלל וכו'. ומסקנא דמילתא כל אסורין שבתורה בין במינן ובן שלא במינן בנותן טעם והוא בששים חוץ מטבל ויין נסך דבמינן במשהו ושלא במינן בנותן טעם יין נסך משום חומרא דע"א וטבל משום דיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין שנתערב במינו אפי' באלף לא בטיל:

גמ' **הדא דאת אמר**. יין במים בנותן טעם:

במקום שאין המים נמכרין במידה. שאינן חשובין להם אבל במקום שהן חשובין להם ונמכרין במידה כיין ביין הן כלומר נותנין עליהן חומרא של יין ביין:

חזקיה אמר כוס שמזגו. האי מילתא גרסי' בפ"ב דערלה והגירסא נכונה בהא וה"ג התם חזקיה אמר כוס שמזגו מן האיסור ומן ההיתר ונפל איסור בסוף איסור היתר בסוף היתר. כוס שנתערב בו משקה אסור כגון שמזג מים עם יין היתר ואח"כ נתערב בו יין אסור והרי זה נפל האיסור בסוף הכל איסור הוא ואם נפל ההיתר בסוף שמזג מים עם היין האסור ואח"כ נפל בו יין היתר הכל היתר הוא ומפרש ואזיל מילתיה דחזקיה:

דר' ליעזר היא. האי מילתא דחזקיה כר"א אתיא דאמר התם בערלה גבי שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחמצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא אם הוא של תרומה שנפל באחרונה או אם של חולין וה"נ הא דחזקיה דהולכין אחר מה שנפל בסוף:

אומר הוא ביין נסך.ולא מטעמא דס"ל לחזקיה כר"א דהתם אלא דשאני יין נסך דההחמירו בו ולקמיה פריך עלה:

אם חומר הוא ביין נסך. ולא מדמינן ליה לדין דשאור א"כ אפי' נפל ההיתר בסוף יהא אסור:

ר' אסי בשם ר' יוחנן וכו'. ר' יוחנן פליג אדחזקיה וס"ל כל היכא דנתערב האיסור במינו ובשאינו מינו כגון הכא שנתערב יין איסור עם יין היתר ועם מים אמרינן רואין הרואה אתה את מינו ההיתר כמי שאינו והאיסור אם יש בו בנותן טעם במים אסור ואם לאו מותר:

והוא שנפל ההיתר בסוף. ר' הושעיא אליבא דר' יוחנן ס"ל דדוקא בשנפל מינו ההיתר בסוף דאז אין דינו כמו מין במינו ביין נסך דבמשהו אלא רואין את מינו ההיתר כמי שאינו ומשערין היין האסור עם המים בנותן טעם אבל אם נפל ההיתר בתחילה לא אמרינן רואין:

ר' אמי. פליג אלא דהכי אמרינן בשם ר' יוחנן דלא שנייא הוא בין שנפל איסור בתחילה וכו' ואפי' נתערבו מתחילה המים והיין ההיתר וכבר נמזג כל צרכו מן היין ההיתר ואח"כ נפל היין האסור אפ"ה אמרינן רואין את ההיתר שנפל בתחילה כמי שאינו ומשערין היין האסור עם המים בנותן טעם:

א"ר זירא הדא למעלן איתאמרת. הכל מה שנאמר למעלה וכולה תיניין ששנינו אליבא דר' יוחנן היך היא עבידא ומשום דכל הני אמוראי שנו מילתא דרואין אליבא דר' יוחנן

בסתמא ולא פירשו דבריהם לפיכך שאל ר' זירא לפרושי מילתיה וקאמר ר' יוסי בר' בון דזהו רואין דקאמר ר' יוחנן:

צלוחית יין נסך שנפל לחבית של יין גרסינן וכן הוא בערלה וחזר אח"כ ונפל הכל לתוך הבור של מים אין משערין את כל היין עם המים אלא הואיל והשתא נתערב נמי בשאינו מינו אין מצטרף מינו ההיתר ורואין את ההיתר כמי שאינו וביין האיסור משערינן עם המים אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר:

עד כדון בשנפלו זה אחר זה. התם על מתני' דערלה קאי ואגב מייתי כל הסוגיא הכא. עד כאן לא פליגי רבי אליעזר ורבנן בשאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה דר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכמים אומרים לעולם אינו אוסר עד שיהא בשאור של תרומה כדי לחמץ אלא בשנפלו זה אחר זה דבהא סברי רבנן דאין מצטרפין אם אין בשל תרומ' לבדו כדי לחמץ:

נפלו שנים כאחת. מהו אם בהא נמי קסברי רבנן דאינן מצטרפן או דילמא הואיל ונפלו שניהם בבת אחת מצטרפין זה עם זה ואע"פ שאין בשאור של תרומה לבדו כדי לחמץ אסור:

נישמעינה מהדא. דתנינן בתוספתא דפסחים ריש פ"ב:

מאימתי חמץ כותים מותר לאחר הפסח. קודם שגזרו על הכותי' שיהו כנכרים מיירי והכותים אינם נזהרין לחמץ עיסתן בשאור שעבר עליו הפסח שבזה אינם מודים לדברי חכמים ומאימתי מותר חמצן אחר הפסח ולא חיישינן משום חימוץ שאור שעבר עליו הפסח:

של בעלי בתים. שאינן אופין הרבה עד אחר שלש שבתות של אפיה שאפו אחר הפסח דתולין שכבר חלף וכלה מתערובות השאור שלהן של קודם הפסח ובשאור שלאחר הפסח חימצו עיסתן:

ושל נחתומים. שאופין הרבה כדי למכור:

בכפרים עד שלשה ימים ובכרכים אחר שלשה תנורים. כצ"ל וכן הוא בתוספתא דבכרכין שהן אופין הרבה ביותר אחר שלשה פעמים שאפאו בכל פעם כמלא תנור סגי:

והוא שהיה אדם גדול. כלומר ואם הוא אדם גדול וצריך לאפות הרבה לפני אוכלי שלחנו המרובין. וכן הוא בתוספתא דגריס אם היה בעל הבית או שמשיא את בנו ואפה שלשה בשבת אחד זו אחר זו מותר דכיון שהוא צריך לפת הרבה בשלשה תנורים בשבת אחת כבר כלה תערובת השאור של קודם הפסח:

אף כשאמרו. וכן בנחתומין אף שאמרו בהן בכפרים שלשה ימים בעינן אם היה נדחק לפת שהיו לוקחין הרבה והיה צריך לאפית הרבה בשלשה תנורים ביום אחד סגי:

תני ר' שמעון אומר אף כשאמרו של נחתומין בכרכים עד שלשה תנורים אסור עד שלשה ימים שמשחרית וכו'. כצ"ל וכן הוא בתוספתא. כלומר דר"ש פליג את"ק דס"ל בכרכים אחר שלשה תנורים סגי דמשמע אפי' ביום אחד וקאמר דאף דאמרו שלשה תנורים מיהו בשלשה ימים בעינן ומשום שמשחרית בורר הוא לו שאור שיהא בו לחמץ כל עיסות שאופה בו אותו היום וא"כ כל השאור של כל היום כחד תנור חשבינן ליה. ור"ש מחמיר בכרכים מהאי טעמא גופיה דאלו בכפרים אחר שלשה ימים תלינן לקולא שכבר כלה תערובת שאור מקודם הפסח בין שאפה תנור אחד או הרבה תנורים אמרינן דפת שנאפה אח"כ נתחמץ בשאור של עיסה האחרונה אבל בכרכים כיון שהוא צריך לאפות הרבה ובתנור גדול בורר לו כל שחרית שאור מעיסה שקדמה לכל אותו היום ועד שלשה עיסות חיישינן שעדיין יש בה תערובת שאור של איסור וכל יום כעיסה אחת בתנור אחד חשבינן והלכך שלשה תנורים בשלשה ימים בעינן:

אותה העיסה השנייה וכו'. השתא פשיט ליה להא דבעי אי פליגי רבנן דר"א בשנפלו איסור והיתר כאחת או לא דהא קתני בהאי ברייתא דחוששין להעיסות שנעשו אחר הפסח משום תערובת שאור של איסור וחלקו חכמים בשיעורן לבעל הבית ולנחתומין וכן בכפרי' או בכרכים ואי ס"ד דבנפלו שניהם כאחת נמי פליגי רבנן וס"ל דאין מצטרפין לאסור עד שיהא בשל תרומה כדי לחמץ א"כ ע"כ דמטעמא דס"ל זה וזה גורם מותר הוא והלכך בנפלו שניהם כאחת אין מצטרפין לאסור א"כ קשיא הכא אמאי חששו כלל בעיסה השנייה דבשלמא עיסה הראשונה שלהן שנעשית אחר הפסח איכא חששא שנתחמצה כולה בשאור שעבר עליו הפסח אלא עיסה השנייה לא מאיסור והיתר מתחמצת בתמיה שכן דרך שלוקחין שאור שנשאר בעיסה זו לחמץ עיסה שלאחריה והשתא בעיסה זו הוי זה וזה גורם שהאיסור וההיתר גורמין לחמץ עיסה השנייה ואפ"ה אסרו ש"מ דבנפלו שניהם כאחת מודו רבנן דהתם לר"א דמצטרפין דזה וזה גורם אסור הוא ולא פליגי אלא בנפלו זה אחר זה ומשום דס"ל דזה וזה גורם כאחת הוא דבעינן:

מאן תנא חמיצן של כותים ר' אליעזר. דברייתא זו כר"א אתיא דס"ל דזה וזה גורם אסור ואכתי לרבנן לא שמעינן מידי:

נהירת. זכרני דהויתין תרוייהון אמרין בשם ר"ל בהאי לישנא מאן תנא חימצן וכו' ר"א היא אבל כאן לא הוינן אמרינן כן אלא הכי אמר ר' הילא בשם ר"ל ירדו לחמצן של כותים

כר"א כלומר שהחמירו חכמים בחמצן של כותים וירדו להן בשיטת ר"א ולא דמוקמינן הברייתא כר"א דהוי משמע דחכמים פליגי עליה:

ועוד מהדא. נמי שמעינן דחמצן של כותים כ"ע מודה בה:

אבא הוה ליה עובדא. בחמצן של כותים אחר הפסח ושלח לשאול לר' חייה ולרב אמי ולרב אסי והורון ליה כר"א מה. בתמיה וכי כיחידאה מורין ליה אלא לאו משום דרבנן נמי מודו בה ושירדו בשיטת ר"א להחמיר בחמצן של כותים:

כמה דאת אמר תמן. בחמצן של כותים דפסקו הלכה כר"א אם השתא אמרינן דאוף הכא הלכה כר"א:

ולכל דבה. ובערלה גריס וכל דבר והיינו הך כלומר לכל דין שיש בה ודוגמתו לעיל בפ"ב הל' ג':

הלכה יב

מתני' **אילו אסורין ואוסרין כל שהן**. כל מקום שנתערבו שם אפי' אחד באלף כולין אסורין:

יין נסך. אם נתערב יין ביין הכל אסור בהנאה וכדפרישית במתני' דלעיל בחילוק אם נפל איסור לתוך היתר. ואם נתערבה חבית יין נסך בחביות הרבה ימכרו כולן לנכרי ומולך דמי אותה חבית של יין נסך לים המלח ושאר הכל מותר בהנאה ואסור בשתיה:

וע"א. צורה שעבדוה ונתערב באלף צורות שאינן ע"א וכן עורות לבובין דאיסורי הנאה נינהו כדאמרינן לעיל בפ"ב שנתערבו אפי' באלף הכל אסור בהנאה ויולך הכל לים המלח:

ושור הנסקל וכו'. כל הני איסורי הנאה נינהו ובעלי חיים דחשיבי אפי' באלף אינן בטילין:

ובשר בחלב. חתיכת בשר שנתבשלה בחלב שאסורה בהנאה שנתערבה באלף חתיכות וכן חולין שנשחטו בעזרה שאסור בהנאה מדבריהם ונתערבו באלף כולן אסורין עד שיגביה ויטול חתיכת האיסור מהן:

הרי אלו אסורין וכו'. למעוטי איסורי הנאה שאין דרכן לימנות ולא חשיבי או שדרכן לימנות ואין איסורן איסור הנאה שאינן אוסרין את תערובתן בכל שהן:

גמ' **יין נסך וכו'**. דאסורין בהנאה על שם ולא ידבק וגו':

מה תלמוד לומר לא יאכל. אלא מכאן שאסור אף בהנאה ומאת בשרו דרשינן דאע"ג ששחטו קודם גמר דינו ועבדיה כמין בשר אסור:

עגלה ערופה שם שם. כתיב ותקבר שם וכתיב וערפו שם מה מת אסור בהנאה אף עגלה ערופה אסורה בהנאה:

וציפרי מצורע. נאסרו בהנאה משעת שחיטה והשחוטה היא שנאסרה כדדרשינן כל צפור וכו':

או חילוף. דהמשולחת החיה היא שאסור':

לא התפיסה התורה איסור הנאה. להדיוט ברוב המקומות בדבר שיש בו רוח חיים:

ושיער נזיר. דכתיב ולקח שער ראש נזרו ונתן על האש וגו'. ילפי' שאסור בהנאה:

עריפה עריפה. מעגלה ערופה:

שחוט שלי בשלי. קרבן שלי תשחוט בעזרה כדכתיב ושחט את בן הבקר וגו':

ושלך בשלך. דכתיב וזבחת מבקרך וצאנך וגו' בשעריך:

מה שלי בשלך אסור. בהנאה משום שחוטי חוץ:

אף שלך בשלי. אסור בהנאה:

ענוש כרת ולאו. כלומר אי הכי יכול דלמד משחוטי חוץ שיהא ענוש כרת ועובר בלאו בחולין שנשחטו בעזרה:

למדין מק"ו ואין עונשין מק"ו. כלומר דבמה מצינו הוא נדרש הכא וילפינן הקל מהחומר ודבר הנלמד במה מצינו אין עונשין בו כמו דאין עונשין מדין ק"ו:

ולמה לא תנינן. במתני' נבילה עמהן ובחתיכה נבילה שנתערבה:

אלא דבר שאסור בהנייה. וקסבר האי תנא דתרתי בעינן דבר שבמנין ואיסורו איסור הנאה:

התיבון והרי חמץ בפסח. דאסור בהנאה וליתני וכגון בככרות של בעל הבית שנתערבו דהוי נמי דבר שבמנין לר"ע:

חמץ יש בו כרת. ולא תני התנא אלא אלו אע"פ שאין בהן כרת כיון דדבר שבמנין ואיסורי הנאה נינהו אינן בטילין והלכך לא חשיב חמץ בפסח בהדייהו:

איסורי הנייה מהו שיבטלו בצירוף. אם צרף מהן חתיכות קטנות וטרפן מהו שיבטלו. ודוגמתו איכא למ"ד בפ"ג דערלה צמר בכור שטרפו בטל ברוב:

והתנינן שור הנסקל. וקס"ד דאפי' דבר שאינו חשוב ממנו אינו בטל. וקאמר דמהא לא תיפשוט דתיפתר בחתיכות חשובות משור הנסקל שנתערבו בחתיכות:

תיפתר ציפור בציפורין. שנתערב ודבר חשוב הוא:

אית לך מימר ציפור בציפורין. בתמיה כלומר וכי בשיער נזיר נמי בדבר חשוב ממנו שנתערב מוקמית לה והא שער נזיר סתמא קתני:

כד מטון. למסכת ערלה ושנו מתני' דלקמיה השיב ר' יעקב לפני ר' יוסי דמאי תיבעי לך השתא הא תנינן בהדיא האורג מלא הסיט וכו'. ובשער נזיר נמי מלא הסיט בעינן:
אלו אמר תנא קמן איתייהבת יאות. ובפ"ג דערלה בכעין זה גריס אילו איתתבת תמן אית הוות יאות. והיינו הך כלומר אלו השבת אותי שם בהיותינו עוסקים במסכת ע"ז ושאלתי זה והיית משיב לי ממתני' דערלה שפיר הוי השתא מאי רבותא היא דאנן עסוקים במס' ערלה ולא הזכרת מהאי מתני' עד שבאנו לשנותה במקומה:

הלכה יג

מתני' **יין נסך שנפל לבור**. של יין:
כולו אסור בהנאה. שהיין שנתנסך לע"א אוסר במינו בכל שהוא כדפרישית במתני' דלעיל:
ימכר כולו וכו'. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל בחביות שנתערבה חבית יין נסך בחביות ימכרו כולן חוץ מדמי אותה חבית יוליך הנאה לים המלח וכן בסתם יינם של נכרים שלא ידענו שנתנסך ודאי ואע"פ שאסור בהנאה הוא אינו אוסר תערובתו בהנאה אלא ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי אותו סתם יינן יוליך הנאה לים המלח והשאר מותר בהנאה:
גמ' **בשם בן בתירה וכו'**. דסבירא ליה כרבן שמעון בן גמליאל במתני':
חד מרבנן. כשהיה יוצא מבית המדרש אמר ששמע מר"י ור"ל דהוו פליגי אי הלכה כרשב"ג או לא ושמע שהיו אומרים ומודה רשב"ג ביין נסך שנפל לתבשיל שהוא אסור כולו בהנאה וטעמא דהיין מכשיר להתבשיל שיהא יפה לאכילה:
אמר ר' זירא קומי רב אמי עד דלא איתאמרת הדא מילתא לא הוינן ידעינן דהוא כן. כלומר אילולא דאמרה ר' בון בשם רב הכי לא ידענו זה והוה מספקא לן היאך איתאמרת מילתא בבי מדרשא אם לא איתאמרת אלא מודים חכמים לרשב"ג כדרב או דילמא לא איתאמרת אלא כהאי מרבנן דאמר מודה רשב"ג לחכמים ביין שנפל לתבשיל:
ידע הוה ר' זירא דהוא כן. דאיתאמרת מילתא כדרב אלא דעשה עצמו כאינש דשמע מילתא ומקשי עלה ועשה עצמו כאילו נסתפק בדבר:

הלכה יד

מתני' **שזפתה נכרי**. ואורחא למרמי בה חמרא פורתא ולאעבורי קוטרא דזיפתא:
מנגבה. במים ואפר:
ושל עץ. דבעיא זפת טובא ובלע חמרא טפי:
רבי אומר ינגב. כמו בשל אבן:

וחכמים אומרים. צריך לקלף את כל הזפת:
ושל חרס. דכלא זיפתא בלע חמרא אע"פ שקילף את הזפת הרי זו אסורה והלכה כחכמים:
גמ' **מתניתא דרבי**. כלומר רישא דמתני' אתיא כרבי דבשל אבן מודה רבי דבעי ניגוב וסגי בכך לכ"ע:
של עץ. פליגי כדקתני במתני':
ושל חרס. וסיפא דמתני' בשל חרס אתיא דלא כרבי:
דתני. בתוספתא ריש פ"ט:
הגת והמחץ. מחץ הוא כלי שדולין בו מן הבור לחבית ובשל חרס מיירי דבסיפא דתוספתא קתני של עץ ושל אבן צריך לנגב מכלל דרישא בשל חרס הוא וקתני ר' מתיר והיינו בניגוב וא"כ סיפא דמתני' דלא כרבי:
וחכמים אוסרים. גרסינן:
מודה רבי בקנקנים. של נכרים שאסורות כדמפרש טעמא שאילו מכניסן לכך שמכניסין בהן יין לקיום:
כלי פפייר. מין עשב בלשון ערבי פפייר והוא גדל ביאור מצרים ועושין ממנו נייר לכתוב:
שזפתן נכרי מחלוקת רבי וחכמים. והא דר' יוסי בר' בון מקמי הכא גרסינן דאמר הלכה כרבי כדר' יוסי בשם ר' יוחנן. כלומר דהני כלי פפייר כדין כלי עץ יש להן ותליא בפלוגתא דר' וחכמים אם מנגבן או צריך לקלף את זיפתן:
דתני. בתוספתא שם כלומר דמייתי ראיה דכל הני דקחשיב בסיפא דתוספתא דדומות לשל עץ ולא סגי להו בניגוב וסתמא דברייתא כחכמים:
היתה גיתו טמאה. שהלכו בה טמאין וטמאוה:
הלולבין. איסקופ"א בלע"ז שמכבדין בהן הענבים המתפזרין לאוספן:
והדפין. העשוין כמין דלת ונותנן על התפוח:
והעדשה. היא הגת עצמה:
מנגבן. במים ואפר:
והעקל של נצרים. של שבטים ויש מקומות שקושרין את התפוח של חרצנים בעקלים סביב:
ושל בטבוט. קנבוס והן בולעין הרבה:
ושל שיפא. פיא"ור בלע"ז:
ושל גמי. יונ"ק ובלעי טפי:

מבד לבד ומגת לגת. פעמים שהן יותר מי"ב חדש כגון באפילות ופעמים שהן פחות כגון בחרפי:
תני. שם:
מקלחין. בכח:
שמימיו מהלכין. ושוטפין:
כדי עונה. לקמיה מפרש לה:
מה ופליג. אם פליגי ר' חייה ור' יוחנן. וקאמר דלא פליגי אלא כאן שהיום והלילה שוין בתקופת ניסן ותשרי ובהא קאמר ר' חייה או יום או לילה:
וכאן בשאין היום והלילה שוין. כגון בתקופת תמוז וטבת בהא קאמר ר' יוחנן חצי יום וחצי לילה די"ב שעות שלימות בעינן והוא סתם עונה:

הלכה טו

מתני' **הלוקח כלי תשמיש**. של סעודה מן הנכרי ודוקא כלי מתכו' וכלי זכוכית ככלי מתכו' דמו וכן כלי חרס המצופין באבר דבתר סופו אזלינן שמחפהו במתכות:
אם שדרכו להטביל. כלומר כלי הראוי ליטהר בטבילה ואינו צריך תיקון אחר כגון שתשמישו על ידי צונן:
יטביל. במקוה כשר לטבילת אשה וטבילתו מתירו:
להגעיל. כגון יורות וקדירות של מתכות שתשמישן על ידי רותחין:
יגעיל. ברותחין שמכניסן לתוך יורה מליאה מים רותחין ומשהין אותן בתוכה מעט וזה אחר שמשפשפן ומסיר החלודה שלהן ואחר כך מטבילן במקוה הכשר לטבילת אשה והן מותרין:
ללבן באור. והן כלים שמשתמשין בהם על ידי האור ביבש בלי רוטב כדמפרש ואזיל כגון השפוד והאסכלא:
מלבנן באור. עד שיהו נצוצות נתזין מהן ואח"כ מטבילן והן מותרין:
והסכין שפה. נועצה בקרקע קשה עשר פעמים והיא טהורה לאכול בה צונן ואם היו בה גומות או שהיתה יפה ורוצה בה לאכול חמין מלבנה באור או משחיזה כולה וכולן שנשתמש בהן עד שלא הגעיל או עד שלא הלבן ועד שלא הטביל מותר:
גמ' **הלוקח כלי תשמיש**. תוספתא היא בפ"ט וה"ג שם הלוקח כלי תשמיש מן הנכרים דברים שלא נשתמש בהן מטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן כגון כוסות וצלוחיות מדיחן בצונן כגון היורות והמחמין והטיגנין וקומקומוסין מדיחן ברותחין כגון הסכינים והשפודין והאסכלאות מלבנן באור והן טהורין וכולן שנשתמש בהן עד שלא יגעיל וטבל

וליבן הרי זה מותר. וגי' דהכא גבי יורות מגעילן בחמין בזה היא יותר נכונה דאתיא כמתני':

וצריך להטביל. אכוסות ואשאר כלי סעודה שלקח מן הנכרי קאי לפי גי' הברייתא דמייתי הכא דלא קתני אלא מדיחן ובברייתא דר' הושעי' תני וצריך להטביל והיינו התוספתא דלעיל:

כהדא. דשמעינן שכל הכלים הנלקחים מן הנכרי צריכין טבילה:

רב אמי סלק וכו' ושאלון כסף. שאלו כסף מן אילין נכרים דאיסינוס לשונות של כסף לעשות מהן כלים כדלקמן ושאלו את ר' ירמיה ואמר צריך להטביל כלים שנעשו מהן לפי שיצאו מטומאת נכרי ונכנסו לקדושת ישראל ואע"פ שעדיין לא היו כלים ביד הנכרי מ"מ הואיל וזה הכסף יצא מידו:

יצאו לחוץ ונלמד. כשיצא מן ר' ירמיה נלמד לו הדין כדלקמיה ויותר נכון לגרוס נצא לחוץ ונלמד וכן הוא בפ"ב דשבת ולקמן פ"ב דהוריות ובכמה מקומות:

נפקין. בעוד שיצאו שמעו אומרים בשם ר' יוחנן דלא שנו דצריך טבילה אלא בלוקח מן הנכרי אבל שואל ממנו מותר:

מעתה ואפי' כלים. כלומר מעתה נלמד דאפי' בכלים עשוין הדין כן דהא ר' יוחנן אמתני' קאי וקתני הלוקח כלי וכו' ואפי' בכלים דוקא לוקח אבל לא שואל:

רבי הושעיה זבין כלים. וכן היה ר' הושעיה נוהג כשהיה לוקח כלים מהן היה מטבילן אבל לא בששאל כלים מהן:

הכא את אמר מדיחן והן טהורין. כמו וכו' הוא דמסיפא הוא דפריך דקתני בברייתא השפודין והאסכלאות מלבנן באור כמו במתני'. והנכון לגרוס. הכא את מר מלבנן באור והכא את אמר מגעילן בחמין. גבי בשר קודש דתנינן בפ' י"א דזבחים השפוד והאסכלא מגעילן בחמין ואמאי אמרינן במתני' הכא מלבנן באור:

חומר הוא בגיעולי נכרים. שאני הכא בגיעולי נכרים דאיסורא בלע ולפיכך החמירו ללבן אבל גבי קדשים היתרא בלע:

הדא דאת אמר בסכין קטנה. דסתם סכין קטן אין בו פגימות וגומות אבל סכין גדולה יש בתוכו פגימות וגומות צריכה ליבון:

והליבון. שאמרו צריך שיהו ניצוצות מנתזין ממנה והלכך מהני נמי בסכין גדולה שיש בה גומות ובסכין יפה הוא שאמרו שפה והיא טהורה:

הדרן עלך פרק השוכר את הפועל וסליקא לה מסכתא דעבודה זרה